

FRÅN FÖRENTA STATERNA.

NITTON BREF

JEMTE BIHANG

AF

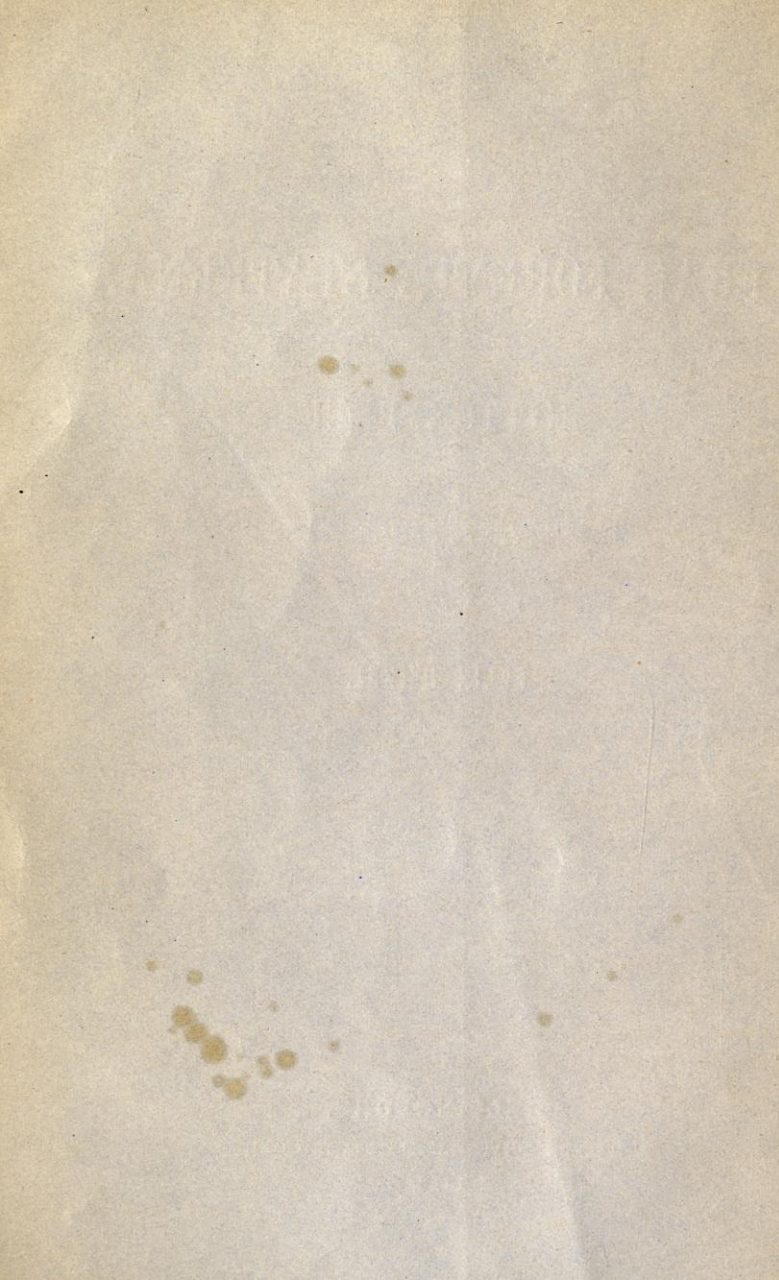
FELIX HEIKEL.



HELSINGFORS,

TRYCKT I HUFVUDSTADSBLADETS TRYCKERI,

1873.



FRÅN FÖRENTA STATERNA.

NITTON BREF

JEMTE BIHANG

AF

FELIX HEIKEL.

HELSINGFORS,

TRYCKT I HUFVUDSTADSBLADETS TRYCKERI,

1873.

FÖRORD.

Med understöd af universitetet och finska staten hade jag den lyckan att i början af året få tillbringa några månader uti Nord-Amerikas Förenta Stater. Det egentliga ändamålet med min resa var att studera det offentliga undervisningsväsendet. Deråt egnades mesta tid och omsorg, och jag hoppas snart kunna publicera en fullständigare berättelse öfver resultatet af mina forskningar åt detta håll. Fristunderna användes till ströftåg på det politiska och sociala området. Det är några derunder gjorda iakttagelser jemte allmänna reseintryck, som härmed i brefform öfverlemnas åt allmänheten. De ha förut varit synliga i Hufvudstadsbladets spalter, hvars redaktion hedrade mig med anbudet att vara dess korrespondent under resan. Det gynsamma emottagande de då rönste, har föranledt mig att utsända dem på egen hand i en genomsedd och förbättrad upplaga.

De utgifvas utan andra anspråk, än att framställa några sannfärdiga, ehuru flygtiga drag ur det amerikanska samhällslifvet, och enda ändamålet med deras framträdande är, att om möjligt skingra någon villfarelse och öppna något öga för de välsignelserika frukterna af frihetens förverkligande uti stat, religion och människornas sinnen. Om jag mer uppehållit mig vid ljuspunkterna än skuggorna, så är det ej förbiseende,

utan afsigt. Jag ville ej framställa undantaget som regel och ej gå öfver ån efter vatten.

Ett förut otryckt bihang har blifvit vidfogadt, innehållande några officiella uppgifter, hvilka jag hoppas ej skola sakna intresse.

Den 7 December 1873.

F. H.

O, ideal of my boyhood's time!

By misery unrepelled, unawed
By pomp or power, thou seest a *Man*
In prince or peasant, slave or lord,
Pale priest or swarthy artisan.

Though all disguise, form, place, or name,
Beneath the flaunting robes of sin,
Through poverty and squalid shame,
Thou lookest on *the man* whitin,

On man, as man, retaining yet,
Howe'er debased, and soiled and dim,
The crown upon his forehead set, —
The immortal gift of God to him.

„Democracy“ by Whittier.

Första brefvet.

Öfverfarten.

*Ombord På „Bremen“ å New-Yorks
redd den 26 Dec. 1872.*

Med ett extra utvandretåg lemnade jag Bremen den 7 dennes kl. 9 f. m. Efter en långsam färd öfver de lågländta sumpiga trakterna vid Wesers mynning stannade tåget vid Bremerhaven och vi stego ut.

Det var en brokig rad af män, qvinnor och barn, som nu under hållande regn vandrade längs den smutsbehöljda stigen ned till stranden, der en mindre ångare väntade att föra oss öfver till „Bremen“, som stolt svajade ute på red- den. Jag skyndade mig ombord och stälde mig i skygd af kommandobryggan att betrakta den embarkerande skaran. Det var en droppe af den utvandreflod, som dagligen och stundeligen strömmar från Europa till Amerika, för att der söka ett bättre hemvist och friare institutioner än moder- landet kunnat gifva dem. Här komma gråhårgubbar och på grafvens bädd staplande qvinnor, hustrur med barn på armen och andra vid kjolfällen, unga vackra män och blom- strande tärnor, alla med ett bylte eller en väska under ar- men och med ett allvarligt uttryck i sina anleten. De stå i beråd att kanske för alltid skiljas från det land, som sett dem födas, och der de i kretsen af slägt och vänner upp- lefvat sina barndoms- och ungdomsdagar. Då landgången tages in och båten sätter sig i rörelse, ser man därför

mången tår pressas mellan ögonlocken och långa, djupa blickar sändas till de på stranden kvarstående. Med blödande hjertan, men tillika fulla af mod och hopp för framtiden, lyda de alla medvetet eller omedvetet tidens maning och följa civilisationens gång emot vester.

Efter en half timmes färd lägga vi till vid sidan af den väldige ångare, som skall herbergera oss under de nästföljande veckorna och föra oss öfver till „det förlofvade landet“. En annan ångbåt anländer om en stund med passagerarnes effekter. Då dessa utan något bevis, endast på god tro, blifvit lemnade åt agenten i Bremen, granskas hvarje uppkommande koffert med en viss orolig uppmärksamhet. Hvar och en får dock slutligen sitt och beger sig nöjd undan regnet till sin bestämda plats, der han efter bästa förmåga söker göra sig hemmastadd.

Kl. 2 e. m. lyftas slutligen ankaret, och vi styra kosan utåt Nordsjön. Den färden blef dock ej lång. Redan om ett par timmar stoppas maskinen, ankaret går, och vi stå stilla. Tjockan och det inbrytande mörkret hindra oss att denna dag utlöpa. Passagerarne finna sig lätt vid detta uppehåll, ty det betyder en natts frist från sjösjukan.

Aftonen tillbringar man så trefligt som möjligt, stiftar bekantskap med sina nya reskamrater och tager en hastig öfverblick af sin flytande bostad. Innévånarne i salongen äro till största delen tysk-amerikanare, d. v. s. tyskar, som för ett större eller mindre antal år sedan öfverflyttat till Amerika och der blifvit acklimatiserade. Tyska är därför det öfvervägande samtalspråket, och tysk „Gemüthlichkeit“ gör sig snart gällande. Endast med ett par undantag ha alla verkställt öfverfarten flere gånger förut. Några göra det för fjerde gången under detta år. I allmänhet tyckes här en resa till Amerika anses för en småsak. Man gör

den lika lätt och med mindre förberedelser än en Helsingforsbo reser till Petersburg eller Stockholm. Bland andra finnas här tvenne unga fruntimmer, som resa alldeles allena utan att ha någon bekant med sig. På en stor ångbåt kan man alltid vara förvissad om att träffa på hyggligt folk och någon trefflig familj.

Följande morgon, den 8, bryta vi på allvar upp och ånga med god fart utåt det öppna hafvet, der vi genast vända kosan åt vester. Vi passera tätt förbi de bekanta sandbankarne på Nordsjöns sydkust, der under stormiga höstnätter så månet fartyg gått i qvaf och mången käck sjöman slutat sitt äfventyrliga och mödofulla lif. Det hvita skummet blef hans kalla svepning, stormen emottog hans sista helsning till de hemmavarande och den dånande bränningen sjunger fortfarande hans grafsång.

En frisk vestlig bris blåser emellertid upp och fartyget börjar göra betydliga rörelser. Fruktan för Neptuni påhelsning var ej ogrundad. Redan vid middagsbordet är ej mer än en af tio synlig. Efter middagen tilltager vinden i styrka, och före nattens inbrott ha vi full storm.

Man måste ha sett Nordsjön under en sådan vinternatt för att veta hvad det vill säga. Hafvet liknade ett lågbergigt, rörligt islandskap under snöstorm. Snö fans här dock ej, blott hafsskummet yrde omkring och inhöljde allt i ett hvitt täckelse. Det var ett det mest storartade skådespel, sedermera ofta upprepadt, att se denne kolossale ångare, frustande och pustande arbeta sig fram bland de rasande böljorna. Man visste ej vilkendera man mer skulle beundra, naturens majestät eller kraften af den gudagnista, som kallas människosnille. Sant är, att människan stundom dukar under i denna kamp på lif och död emot de vilda naturkrafterna, men hvarje nederlag är blott en sporre till

nya ansträngningar och nya uppfinningar. Hon kan ej säga till hafvet: varde stilla, men i tysthet utforskar hon naturens hemligaste krafter och tager dem i sin tjänst för att sålunda göra sig till naturens herre. Så har hon kallat elden till hjälp emot stormen och hafvet, och med dess tillhjälp lyckats förfärdiga en farkost, hvilken som en dunkel aning redan föresväfvade våra äldsta förfäder, ett fartyg, som går oberoende af väder och vind.

Så alldeles oberoende kan man dock ej säga vi voro. Skeppet brakade och knakade i alla fogningar, hårdt ansatt af de korta och branta Nordsjövågorna, som gåfvo det den ena kraftiga stöten efter den andra. 6 à 7 man hade fullt upp med att sköta rodret, och vår 700 hästars maskin arbetade under full ånga, utan att dock förmå drifva oss fram mer än 2 till 3 engelska mil i timmen. Inne i salongen föreföllo många tragi-komiska uppträden och etikettens band upplöstes som genom ett trollslag. Men då detta hör till de hemliga mysterierna på en ångbåt, vill jag pligtskyldigast tiga, och säger blott, att Neptunus hos flertalet passagerare obarmhertigt utkräufde sin skatt till sista skärfven.

Stormen lade sig först följande dag e. m. Nu kastade månen sitt bleka skimmer öfver det upprörda hafvet, vågorna blefvo släta, och med stolt segerglädje frustade åter vår ångare fram öfver det fredliga slagfältet.

Den 11 middagstiden passerades kanalen. Vi voro så nära engelska kusten, att man nästan kunde räkna fönster-rutorna uti Dover och tydligt såg röken af de längs stranden framilande bantågen. Den franska kusten var deremot, liksom dess folks framtid, dold uti en dimma, som lät oss endast otydligt skönja konturerna af Old-Englands gamla medtäflarinna.

På aftonen styrde vi mellan en mängd mindre fartyg,

hvilkas hvita lampor skyddade dem från att blifva öfverglade, med ilande fart in uti Southamptons hamn, der vår ångdrake efter fullgjordt arbete fick lägga sig att hvila vid sidan af flere sina jemlikar.

I Southampton lågo vi ett helt dygn. Då vi dock alltid skulle resa „efter två timmar“, vågade vi oss endast på korta besök upp i staden. Denna företer väl intet af särdeles intresse, men för den, som första gången besökte ön i hafvet, föll den engelska prägeln genast i ögonen.

Utom de officiella byggnaderna och några större hotel, fans knapt något hus, som hade mer än 4 fönster i rad. De flesta voro 2 à 3 våningar höga med lika många eller blott ett fönster på långsidan. Engelsmannen vill vara ensam herre under sitt tak. Detta byggnadssätt kan precis ej kallas vackert, men mer omvexlande och så att säga individuelt är det, än det hos oss vanliga. Det är ungefär samma skilnad emellan en sedvanlig kontinental stad och en sådan på Englands jord, som mellan ett välordnad grenadierregemente och en fri folkhop, der man ej nöjer sig med att vara numero den eller den i ledet, utan hvar och en vill vara karl för sin hatt.

Ett annat engelskt drag kunde man ännu finna i Southamptons yttre. Midt i staden fans en vidsträckt, öppen plan, prydd med en bildstod i hvit marmor af lord Palmerston, „en medborgare af denna stad“. Men denna plan var inrättad hvarken för torghandel eller exercis, ej heller, såsom i vissa andra städer, besådd med hö för att förskaffa kofoder åt några lägre betjente, nej, det var helt enkelt en lekplan för ungdomen, en äkta engelsk „cricketground“. Det är här den engelska ungdomen förvärfvar sitt friska, kraftiga utseende och der grunden lägges till den för Englands samhällstillstånd så utmärkande aktningen för lagen

och det, åtminstone i forna tider, ofta ådagalagda förtroendet mellan arbetaren och aristokratin, hvilkas söner här leka tillsammans och stå jemlika inför lekens lag. Äfven nu, i December, tumlade en skara muntra gossar om på den gröna gräsmattan lekande „foot-ball“. Ej långt från hamnen fans vid hafskusten en annan dylik plan, blott litet mindre till omfång.

Med några nya passagerare och intagna 1,100 tons kol samt Hennes Majestäts post, inpackad i 18 stora säckar, lemnade vi Southampton den 12 på aftonen och styrde öfver de månbelysta spegellugna vattnen ut åt Atlanten. Följande dag vid middagstiden försvann sista skymten af Europa för våra blickar. Vi höllo kurs rakt på New-York ($V^{1/2}S$), och gynnade af det herligaste väder tillryggalade vi under de två första dygnen goda dagsresor af vår förestående, något öfver 3,000 eng. mil långa färd.

Det vida hafvet låg fritt och öppet för våra blickar, vinden blåste sakta från vester och hemtade oss helsningar från vårt längtansmål, solen sken, luften kändes temligen varm ($10-12^{\circ}$ C.) och sinnesstämningen ombord var den bästa.

Vi fingo dock ej länge glömma, att vi voro i medle af December. Fredagsafton d. 13 kom plötsligt en stormby hvinande från NV. Det var budbäraren för en häftig storm som kort derpå utbröt och våldsamt rasade under ett dygn, då den gaf vika för att lemna rum för en skarp vestan, som, omvexlande med regn- och stormbyar, ihållande blåste flere dygn, förorsakade en svår sjögång och förminskade vår fart med 50%. Den 18 slog ändtligen vinden om på SO, och nu gick det framåt under full ånga och fyllda segel. Stämningen ombord steg med hastigheten af vår fram-

fart och man räknade ut, att man ännu kunde få fira julaftonen i New-York.

Men menniskan spår och Gud rår. Redan natten mot den 19 hade vi att utstå en 8 timmars orkan, som föregången af häftig blixst och åska började i S och småningom sprang öfver till V och N och genom en svår korssjö fruktansvärdt skakade fartyget.

Det var en af dessa hvirflande stormbyar, som kretsformigt förhärjande fara fram öfver sjö och land och vid denna årstid ej äro sällsynta på Atlanten. Olyckligt det fartyg, hvars befälhafvare ej då känner stormens lag och förstår så begagna denna Ariadne-tråd, att han lyckligt kommer ut från den irrande labyrinthen, ty i dess inre hotar honom det vildt rasande elementet med en undergång, som han och hans fartyg, engång ditkomna, svårigen kunna undgå.

Oaktadt vi hade en bepröfvad ångare, måste vi nu helt och hållet förbise målet, dit vi ännade oss, och rikta vår kurs endast efter vindens bud. Det var den svåraste dust vi haft att utstå, och det var ej utan att hvar och en kände sig litet högtidligt stämd, der han satt i salongen och hörde stormens vilda tjut i tacklaget och dånet af de öfver däckket rullande vågorna. Skådespelet der ute var det ej tillåtet att se ens från öfverbyggnaden öfver trappuppgången, ty „man visste ej hvilken minut den kunde gå öfver bord“.

Då natten kom, sökte hvar och en sig hvila efter bästa förmåga. Jag tror dock ej sömnen var djup hos någon, ty skeppets rullningar och brakket voro våldsammare än vanligt. Vid midnatt försökte man tillsätta ett segel för att, som det heter på sjömansspråket, stötta fartyget, men det var knapt utspändt, förrän det med en häftig knall sprang i tusen bitar. Följande morgon sågos blott „liken“ kvar med några vidhängande segelfisur. Detta var dock

ej hvarken det första eller sista segel, som förlorades under resan, ty fortfarande hade vi hårdt väder.

De sista dagarne ha vi haft en isande kall NV, och i dag ligga vi på New-Yorks redd under en hvinande snöyra, som hopat höga drifvor på däck.

All fara är emellertid öfverstånden, och jag hoppas därför, att min värde läsare ej har något emot att för en stund stiga ombord för att taga en transatlantisk ångare i närmare skärskådande; stormen, snödrifvorna och kölden låtsa vi naturligtvis ej veta utaf.

„Bremen“ är, vill jag på förhand säga dig, en båt af medelstorlek, icke af de allra största, icke af de minsta heller. Den tillhör Bremerbolaget Nord-Deutscher Lloyd, hvilket eger 35 dylika båtar, hvar och en fullt inredd värd c:a 2 milj. mark. Med dem ombesörjes en del af den betydliga trafiken mellan Europa och Amerika. Hvarje vecka afgå under sommaren regelbundet två och under vintern en à två båtar från Bremen till New-York, och dessutom underhålles regelbunden kommunikation på Baltimore och Vestindien. Under de sista åren har bolaget befordrat 50 à 60 tusen utvandrare årligen till Amerika. Bremen är nämligen jemte Liverpool, Glasgow och Hamburg de förnämsta öfverfartsorter för emigranter.

Men låtom oss nu gå ombord. För den, som ej förut på närmare håll beskådat en oceanfarare, förefalla dess dimensioner först temligen kolossala. „Bremen“ är 380 fot lång i kölen och 40 fot bred midskepps. Det öfversta däcket, tre sådana finnas nämligen, sträcker sig i en jemn plan från för till akter och lemnar sålunda en god promenadplats. Vanligen är det dock vid vackert väder afdeladt genom ett tvärs öfver detsamma spändt tåg, som betecknar gränsen för mellandäckspassagerarnes område, och vid svårt

väder, sådant vi för det mesta haft, låter man helst bli att besöka det för mer än några minuter i sender. Fartyget är riggadt som barkskepp, och för att afleda Jupiters pilar finnes uti hvarje mast en åskledare. Längs sidorna hänga 8 stycken lifräddningsbåtar och i händelse af ytterlig sjönöd har man att spänna kring lifvet korkstoppade dynor, hvilka ligga underst i hvarje hufvudkudde. Den solida byggnaden och den goda utrustningen af dessa första klassens ångare tala dock för att dessa nödfallsåtgärder ej skola behöfva tillgripas. För händelse af eldfara åter finnas sprutor och slangar i ymnighet, och alla försigtighetsmått äro vidtagna för att förekomma en sådan. Rökning är tillåten endast i de därför bestämda rum samt på däck, och passagerarne äro strängt förbjudne att begagna tändstickor ombord.

Stiga vi en trappa utför, inträda vi i salongen, hvilken ej är inredd med någon särdeles lyx, ungefärligen som aktersalongen på våra bättre finska båtar, men ansenligt större. Den är fulla 70 fot lång och c:a 20 fot bred och lemnar sålunda tillräckligt spelrum för de par och femtio passagerare här kunna inlogeras. Hytterna äro deremot temligen trånga, med plats för 2—5 personer i hvarje. För öfrigt må anmärkas, att denna salong, så i inredning som annat, är ett mellanting emellan första och andra kajuta. Den har förut varit första, men genom tidens stegrade fordringar funnen för simpel dertill, blef den, då andra kajutan indrogs för att bereda mer utrymme för emigranter, degraderad.

Rummet emellan öfversta och mellersta däckets upptages för öfrigt af två stora kök samt hytter för den talrika besättningen och betjeningen. Den stående personalen ombord räknar något öfver 100 personer, bildande ett litet

samhälle för sig med strängt monarkisk styrelseform. Här finnas alla nödiga funktionärer, och i många afseenden är man bättre försedd än i våra småstäder.

Den egentliga sjöbesättningen utgöres, utom spiritus rector för det hela, kaptenen, af 4 officerare eller styrmän, hvilka hålla vakt, 2 och 2, den ena på kommandobryggan, den andra vid kompassen på akterdäck, samt 36 man i skansen. För maskinafdelningen äro anstälde 4 maskinister och 4 ingenjörer, 12 eldare och lika många kolvräkare. För provianteringen drages försorg genom 1 proviantmästare, 4 stewards och 1 stewardess, 2 mästerkockar och deras biträden, 2 bagare och konditorer, m. fl. Vidare finnas: en läkare, tillika apothekare, hvilken naturligtvis är sjelfskrifven föreståndare för fartygets två lasarett och badrum, en barberare jemte rakstuga, en kamrerare för räkenskapsväsendet och slutligen äfven ett postkontor, som dock tyvärr saknar postmästare och breflucka.

Folkmängdsstatistiken ligger, tror jag, i kaptенens händer. Intet dödsfall har under denna resa inträffat, men deremot förökades vårt samhälle redan första dagen med en liten medborgare, som Bremens skyddspatron till ära i dopet kallades Gustaf Adolf.

„Lycka för honom, att han ej föddes en dag tidigare,“ anmärkte på skämt en af passagerarne, „ty nu har han all utsigt att blifva president i Förenta Staterna.“ Hvar och en, som födes ombord på ett emigrantfartyg, anses nämligen som infödd amerikan, och oaktadt dessa fartyg till största delen, om ej möjligen alla, tillhöra europeiska bolag, har kongressen ej aktat för rof att underkasta dem sin granskning och föreskrifva dem vissa ordningsregler. Man har på detta sätt velat förekomma det ofog och den dåliga behandling de blifvande medborgarena derförinnan voro un-

derkastade. Att man äfven åtminstone delvis lyckats i sina humana sträfvanden, derom kunna vi lätt öfvertyga oss genom att gå ned till det s. k. mellandäcket, eller rummet mellan andra och tredje däcket.

Detta upptages midskepps af maskinrummet, men är för öfrigt så väl för- som akterut inredt för emigranter, d. v. s. försedt med två ofvanom hvarandra löpande lafvar, hvilka genom simpla bräder äro afdelade uti lådlika liggplatser af c:a 6 fots längd och 20 à 22 tums bredd. Det hela är genom ungefär famnsbreda gångar deladt uti skilda grupper. Sålunda har man på detta fartyg rymt plats för c:a 900 emigranter. För närvarande finnas om bord knapt 300, till största delen arbetare och deras familjer från Tysklands skilda provinser.

I sällskap med läkaren gjorde jag en stormig dag ett besök uti detta eljes såväl för besättning som passagerare strängt förbjudna område, för att med egna ögon öfvertyga mig om tillståndet derstädes. Uppriktigt sagdt var den syn, liksom den luft här mötte en, icke alldeles angenäm, såsom man kan tänka sig, då ett par hundra sjösjuka personer äro sammanhopade på en trång plats. Erkännas måste dock, att bolaget gjort mycket för att göra lifvet för utvandrarne så drägligt som möjligt. Mellandäckets höjd är på alla dess fartyg minst sju fot och något slags ventilationsapparater äro äfven anbragta. Renlighet och ordning iakttagas så vidt sig göra låter, och ostyriga kunder hållas i kontroll, hvilket allt icke är så lätt, då gästerna sjelfva ofta nog sakna allt sinne för renlighet och snygghet. Under den vackra årstiden, då alla luckor kunna vara öppna och frisk luft i tillräcklig mängd får inströmma, kan naturligtvis mycket större trefnad åstadkommas än under nuvarande allt annat än trefliga väderleksförhållanden.

Utvandrare betala för färden från Bremen till New-York 55 thlr (passagerare i 1:sta kajutan 165 och i 2:dra 100 thlr *) och tyckas därför af bolaget röna en reel behandling. I bägge de nämnda städerna emottagas de af agenter, hvilka tillhandagå dem med råd och dåd och föra dem till s. k. utvandrarevärdshus, der de för billigt pris erhålla kost och logis under sin vistelse på orten. För färden böra emigranterne förse sig med hvar sin madrass och nödiga matkärl, hvilka billigt kunna köpas på affarts-orterna. Kosten deremot bestrides af bolaget. Den består morgon och afton af kaffe eller the med ett stort färskt hvetebröd, smör, sill och rågbröd, vid middagen af en kraftig soppa med ett skålp. kött pr man, Gemüse och potatis samt e. m. kaffe med bröd. Beskaffenheten af den erbjudna kosten prisas eller tadlas, allt beroende af föregående lefnadsvanor. Dock mena tyskarne, att den är bättre än den preussiska soldatkosten, hvilket väl måste anses som ett godt intyg.

Slutligen vilja vi nedstiga i skeppets understa schakt, der de svarte männen, undångömde från solens ljus och ofta glömde af den sysslolösa skaran derofvan, i tysthet utföra sitt ansåklösa, men magtpåliggande arbete. Det är kraftiga pulsslag man här får höra. Maskinen arbetar med jättestyrka och sätter hela den ofantliga jernkolossen i rörelse. Det lifgifvande elementet för det hela utströmmar ifrån 4 väldiga ångpannor, hvilka emottaga sin värme ifrån 16 under desamma anbragta ugnar. Dagligen inkastas 56 tons kol uti dessa brinnande eldgap. Propellen, 18 fot i diameter, gör c:a 46 slag i minuten, d. v. s. öfver 63,000 i dygnet och mer än 1 milj. under en 18 dygns resa som denna.

*) 1 thlr = 3 mk. 75 p.i.

För- och akterom maskinafdelningen äro lastrummen belägna. Dessa äro ej heller alldeles utan sina dimensioner, ty ehuru ej svårt lastade ligga vi nu 21 fot djupt. Genom vattentäta mellanskott är rummet deladt uti sex skilda afdelningar, så att, om ock läcka skulle yppa sig på något ställe, fartyget dock är jämförelsevis utan fara.

Sådan är inredningen och byggnaden af dessa transatlantiska passagerarebåtar. Några bräckliga farkoster äro de ej, och föga fara är förhanden att äfven under den råa årstiden anförtro sig i deras sköte. Åtminstone är den möjliga faran betydligt mindre än vid åkandet med häst, som enligt statistiska uppgifter är det mest farliga sätt att färdas. Af alla de hundratals passagerare, som af Lloyds båtar befordrats till och från Amerika, har ingen lidit något till lif eller lem, sjösjukan härvid oberäknad, hvilken stundom torde ledt till svårare följder.

Lefnadsordningen ombord är naturligtvis högst enformig. Kl. $\frac{1}{2}$ 8 på morgonen blir man, ifall man ej derförinnan uppstigit, väckt genom en skramlande hvirfvel och ett derpå följande kraftigt slag på en kinesisk gongong. Det är första signalen till frukost. Kl. 8 ljuder den andra, den första lik, men denna gång med två slag i stället för ett. Nu samlas passagerarne i salongen, helsa god morgon och sätta sig ned för att vid en kopp kaffe eller the samt ett rikt smörgåsbord med en varm rätt göra undan den första akten af dagens stora drama. Den andra akten, hvilken liksom de följande tillkännagifves på samma sätt som den första, utföres mellan kl. 1 och 2 e. m. och består uti inkaminerandet af 6 till 7 rätter mer och mindre väl tillredd mat. Den tredje afdelningen, kaffe med bröd, inträffar kl. 3, den fjerde, en rekapitulation af den första kl. 7 och den sista kl. 10 à 11 e. m., då samtliga med-

spelande, eller rättare medätande, somna bort så godt de det kunna.

Dessa äro hufvudpunkterna af lifvet om skeppsbord under de 12—20 dygn resan varar. Hvad som utträttas deremellan är svårare att säga. Hvar och en söker döda tiden på bästa möjliga sätt. Ett bibliothek med engelsk, tysk och fransk skönlitteratur, ett pianino, schack och damspel m. m. stå i detta afseende till förfogande. Den mest omtyckta förströelsen är dock ett skeppsspel, kalladt „shovel-board“, hvilket så ofta vädret tillåter, utföres uppe på däck och ständigt lockar till sig en intresserad skara deltagande och åskådare.

En med odeladt intresse väntad nyhet för dagen är kaptens bulletin om den under dygnets lopp passerade väglängden. Våra dagsresor ha varierat mellan 140 och 265 eng. mil. Sällskapslifvet är fritt och ogeneradt, och den ena dagen förflyter så småningom efter den andra, om ej angenämt, så dock drägligt, då man har ett mål i sigte.

Och detta ha vi nu lyckligen uppnått och sålunda, åtminstone medelbart genom ankaret, åter kommit i beröring med den öfriga civiliserade världen. Posten till Europa afgår i morgon, då vi hoppas vara i staden. Med den afsänder jag denna första helsning till hemmet, tilläggande endast för deras räkning, som måhända på grund af min beskrifning anse en öfverfart till Amerika som något synnerligen afskräckande, att vintern är den mest ogynnsamma årstid. En sommarresa öfver Atlanten på de beqvämt inredda båtarna anses af kännare för en ren lusttur.

Andra brevet.

Utan af New-York. Färd till Boston.

Hi landa vid Hoboken, en af New-Yorks förstäder. Med en ångfärja, liknande en flytande bangård med en bred, täckt hall i midten för hästar och åkdon samt varma vänt-salar på sidorna för passagerare, sätta vi öfver Hudson för att komma till den egentliga staden. Medan vi bana oss väg mellan isstyckena, ha vi tillfälle att betrakta New-Yorks hamn. Den företer en storartad anblick. Inga palatser äro synliga, det är sant, men vi ha ett långt perspektiv längs den breda floden mellan otaliga hamnbyggnader, skeppsmaster och dockor, med ett grönklädt kuperadt landskap i fonden.

I staden tager jag in på ett engelskt-amerikanskt hotel, der jag för 3 dollars i dygnet får „fritt upp“ med ett iskallt sofrum för egen räkning och rätt att begagna de gemensamma, propert möblerade sällskapsrummen, der brasor brinna i kaminerna och allt bär en familier prägel. Amerikanaren vill, liksom engelsmannen, ha det hemtrefligt äfven då han bor på värdshus.

Betjeningen utgöres uteslutande af negrer, hvilkas hvita tröjor ytterligare förhöja effekten af deras svarta ansigten och händer. Men Tom är mycket välvillig. Han helsar dig med ett vänligt grin hvar gång du kommer in; och begär du af honom en rätt, hemtar han dig af pur väl-

mening två eller tre. Tom känner hela matsedeln utantill, men Tom kan ej läsa den. Tom har varit slaf tills han var 18 år. Nu är han fri, en fullmyndig medborgare och förtjenar 25 dollars i månaden. Skolor finnas, der Tom kunde lära något, men han har ej fått lust därför i sin ungdom, och amerikanaren ser hellre, att Tom är okunnig af egen fri vilja, än att han kan läsa af tvång.

Jag går ut att bese staden.

Vid första inträdet i New-York märker man, att man har att göra med en verldsstad. Rörelsen är stark på alla gator, betydligt intensivare än i Berlin, luften genomkorsas af ett nät af telegraftrådar, spårvagnar löpa i alla riktningar och äfven bantåg framila i jembredd med hustaken. „Den stora snöstormen 1872“ har dessutom bidragit att för tillfället gifva staden ett bullersammare utseende än vanligt. Gatorna äro betäckta med alnshöga snödrifvor. De tunga lastvagnarne och omnibusarne kunna ej bana sig fram genom den djupa snön, folk och vagnar trängas om hvarann och polisen har svårt att upprätthålla någon slags ordning. Ständig stockning i rörelsen; amerikanaren kan ej „go ahead“, och något förargligare kan väl ej hända honom. Ej under därför att han skriker, ropar, klatschar med piskan och låter både menniskor och hästar höra sitt „on“ och „ahead“.

Följande dag går jag åter ut, beredd att möta samma folkträngsel, samma rop och samma buller. Men staden är som genom ett trollslag förvandlad. Ingen trängsel mer, intet buller, inga lastvagnar, inga omnibusar, allt är tyst och stilla, gatorna äro folktomma, endast här och der några lätta ekipager och spårvagnar, som underhålla den nödvändigaste kommunikationen. Amerikanaren firar sin söndag, och främlingen står slagen af häpnad och beundran för ett

folk, som efter sex dagars tråget arbete jemte tjenare och husdjur hvilat på den sjunde för att egna denna åt sin Gud och sitt hem.

NewYork är dock minst amerikansk af alla städer i Amerika. Endast hälften af dess innevånare äro infödingar, de öfriga mest tyskar. En stor del utvandrare från Europa qvarstanna här, antingen af oförmåga att komma vidare eller i hopp att här erhålla bättre förtjenst, men utsatta för många frestelser och sluge „shapers“ råka många af dem på förfall och komma i det största elände. Ej underderför, att man i NewYork betydligt oftare än i Tysklands större städer, ehuru ej på långt när så ofta som de senare åren i vårt kära Helsingfors, får se representanter för dessa samhällets olycksbarn trasigt klädda och rusige ragla längsgatorna.

Å andra sidan samlas i NewYork, detta nya världens Paris, en njutningslysten mängd, som sedan de på annat håll gjort tillräckligt pengar komma hit att njuta af lifvet. NewYorkaren par preference är därför känd att vara betydligt fåfång och något sprätt. Han går elegant klädd och ständigt välfriserad, och de rika damerna torde vida öfverträffa sina systrar i Europa uti lyx och slöseri.

Lotsen, som kom ombord till oss flere mil ut i sjön, var en trogen typ af detta slags folk. Under flere graders köld och en genomträngande blåst, klänger han i mörkret upp för fartygssidan, klädd enligt nyaste modet i hög svart hatt, ljusa åtsittande pantalonger och tunna stöflar. Man sade, att NewYorks skräddare och hattmakare mycket väl veta, att lotsen är den första person främlingen kommer i beröring med.

Kanske detta var en malice, men att NewYorkaren ej vill hålla sin vara under ena skeppet är åtminstone säkert.

Han vet väl, hvartill en kal vägg eller ett plank duger, och på hvarje ledig plats uppspikar han därför en prunkande annons, såvida han nämligen ej föredrager att låta densamma på en öfver gatan spänd ståltråd svaja öfver kundernas hufvuden eller understödd af en mensklig varelse lik en mumie vandra kring gatorna.

Stadens yttre utmärker sig för öfrigt genom saknad af dessa furstliga, dominerande palatser, som pryda Europas hufvudstäder, men vore en inkonsequens i ett land utan furstar och adel. Skada blott, att man nästan lika mycket saknar byggnader i en ren och ädel stil. De dyrbara hus af hvit marmor, som ej äro sällsynta i den förnämsta stadsdelen, äro mer granna än vackra. Dock visa de senast uppförda publika byggnaderna ett afgjordt framsteg i detta afseende.

Staden är, som bekant, belägen på en långsträckt halfö eller egentligen ö, skild från fasta landet genom den breda och strida Hudson-floden, och från Long Island genom ett mellanliggande sund. Södra delen af staden är säte för handelsverlden. Här uppgöras de stora verldsomfattande affärerna, och samtliga hus äro ända till öfversta våningen upptagna af kontor eller hotel. „Uptown“, deremot med dess nästan uteslutande tegelstensfärgade hus och gröna fönsterposter, är de privata boningarnes hemvist. Midt genom staden, som har en längd af c:a 2 sv. mil, sträcker sig pulsådern för NewYork-lifvet, den vackra, med marmorpalatser och rika butiker prydda Broadway. Parallelt med den löper första, andra, tredje avenuen o. s. v., korsad af första till 159:de streeten. För korthetens skull har man nämligen lemnat åsido den ständiga upprepningen af John-, William-, Adams-, Washington-street m. m. och helt enkelt numrerat gatorna liksom husen. I stället har

man underlåtit att numrera människorna. Man kan fritt gå och komma utan någon passvisitation eller polisanmälan. Opraktiskt folk dede amerikanarne, förstå ej att skaffa hundratals embetsmän uppehälle gratis.

Nästan midt i staden, d. v. s. $\frac{3}{4}$ sv. mil från dess södra ända, ligger Centralpark, en anläggning, som rikt gynnad af naturen och konsten lofvar blifva något utmärkt i sitt slag. Nu låg ett tjockt snötäcke öfver det hela och sportmännen roade sig med slädåkning längs parkens talrika gångar. Uppå den ganska vidsträckta dammen låg isen blank och klar. På en hög stång svajade det stjernströdda baneret till tecken att isen var säker, och en rödbrusig skara ungdom af alla stånd och kön rörde sig gladt på stålskodd fot. Staden underhåller banan för ungdomens behof, och tillträdet är fritt för alla.

NewYork har för närvarande ungefär 1 miljon inne-vånare, men tagas Brooklyn, Hoboken och Jersey, som äro skilda från City endast genom North och East river, med i räkningen, stiger deras antal till fulla 2 miljoner. Då befolkningen under de senaste tjugu åren fördubblats, är intet tvifvel, att ej NewYork i en icke aflägsen framtid skall vara världens första stad.

Med denna ytliga öfverblick lemna jag för denna gång detta intressanta samhälle, der jag öfverallt rönt det mest vänliga och förekommande bemötande. Jag köper mig en jernvägsbiljett, sätter mig i en kupé och afreser nyårs-aftonen till Boston, detta nya världens Athen, som man tyckes älska att kalla det.

Landskapet, genom hvilket vi färdas, är välodladt och vackert. Skogbeväxta kullar omvexla med åker och äng och treffliga hvitmålade en- à tvåvånings-trähus, med gröna fönsterluckor naturligtvis, ty därför tyckas amerikanarne ha

passion, gifva det hela ett högst tilltalande, pittoreskt utseende. Vi öfverfara en mängd breda floder, tillika hamnar, och stundom ser man det grådunkla hafvet helt nära i öster. De betydande städerna NewHaven, NewLondon och Providence passeras. Vid NewLondon går hela tåget, så när som på lokomotivet, ombord på en kolossal ångfärja. Vi färdas öfver en bred, djupt inskjutande hafsvik. På motsatta stranden emottagas vi af ett nytt lokomotiv och färden fortsättes tills vi kl. 9 e. m. anlända hit till Boston.

Vi ha tillryggalagt den 40 sv. mil långa vägen på 9 timmar. Vagnarna voro, liksom hos oss, försedda med dörrar i hvardera ändan, men utan några mellanafdelningar och betydligt längre. Inredningen var särdeles bekväm och praktisk, och det behöfdes väl, ty skakningen på den delvis nya banan var allt annat än angenäm, men framåt gick det, och det var hufvudsaken.

Tredje Brevet.

Från Boston till Washington via Hartford och Baltimore.

Utän att närmare förklara för dig, värde läsare, hvarför jag kort efter min ankomst till Boston åter lemnade denna ort, vill jag nu inbjuda dig på en utflygt till Washington. Jag reser i sällskap med den om Amerikas skolväsen så högt förtjente och högtaktade Dr. Henry Barnard, utgifvare af den bekanta tidskriften „American journal of education“.

Första haltpunkten är Dr. Barnard's boningsort, Hartford i Connecticut.

Detta är en äkta „yankee“-stad. Den är ej stort större än Helsingfors, men rörelsen och affärsverksamheten stå öfver all jembörelse med vår hufvudstad. 1830 var innevärnarnes antal 9,700 och är för närvarande öfver 40,000. Man gör här förnämligast i eld, lif, vapen och jern. Dock är man hvarken mordbrännare eller soldat. Tvärtom, Hartford är en mycket fredlig ort, och någon annan uniform än poliskonstapelns kan man lika litet se här som i öfriga städer i Amerika. Men Hartford är bekant för sina många försäkringsbolag, jernmanufakturerna och vapen (revolver)-fabriker. För närvarande finnas här 11 eld- och lika många lifförsäkringsbolag. Flere af dem ha sin office i egna stora marmorpalatser. För eldsvådorna i Boston och Chicago

utbetalades från denna stad 14 milj. dollars (70 milj. mk). Denna summa medtog så hårdt några bolags reservfonder och kapitaler att de måste „stoppa“, men andra uppstodo genast i deras ställe. Dessutom eger staden 12 banker och 3 större sparbanker.

En tråkig affärsstad, der man ej tänker på annat än pengar, menar du. Nåväl, låtom oss inträda i Hartford's Atheneum. Här finnas först och främst ett tafvelgalleri och en skulptursamling, visserligen ej jemförliga med större europeiska sådana, men i alla fall en god början, tillräcklig att visa, det de sköna konsterna ej heller alldeles förbises. Vidare finnes här ett bibliothek, till hvilket en enskild man, mr Matkinson, donerade, om jag ej misstager mig, $\frac{1}{2}$ milj. dollars. Inom några år har det vuxit till 50,000 volymer och står öppet för alla till läsning på stället. I andra ändan af byggningen är, hvad vi skulle kalla, ett folkbibliothek med 22,000 volymer, rymliga läsesalar, tidnings- och schackrum. Nämner jag slutligen skolorna, måste flere långt större städer i Europa rodna. Genom frivillig taxering utbetalade staden 1872 närmare en miljon mk för sitt skolväsen. Alla skolor, lägre och högre, äro fria och af de bäst försedda jag hittills sett i Amerika. Skolhus har man uppfört, som kostat ända till 800,000 mk, försedda med den bästa möjliga inredning. Kyrkor finnas i Hartford 33, större och mindre. De tillhöra kongregationalister, episkopaler, baptister, katoliker, methodister, unitarier, presbyterer och judar. Vid hvarje kyrka finnes en eller flere „sabbathschools“ för bibelläsning och religiös uppbyggelse, med lärare och elever af alla stånd och åldrar. En af dem jag besökte förestods af principalen för en bankfirma och bland eleverne voro äfven många unge män: kontorister, bokhållare m. fl.

Men jag måste skynda vidare.

Efter några timmars uppehåll i NewHaven och New-York går färden genom natten till Baltimore. Här öppnades följande dag ett stort „fängelsemöte“. Alla de skilda staterna hade sändt deputerade, mest fängelsedirektörer eller föreståndare för skolor för unga förbrytare. Hvar och en afgaf berättelse öfver de åtgärder, som i hans stat blifvit vidtagna för disciplinen och fångarnes moraliska förbättring. Man utbytte åsikter och lärde af hvarandras erfarenhet. För den i många afseenden högst intressanta diskussionen kan jag ej här redogöra, men för att gifva prof på den anda här var rådande, vill jag anföra litet ur det tal, hvarmed mötet öppnades af guvernör Seymour:

„Fångar äro menniskor liksom vi sjelfve, och om vi vilja lära känna de faror, som hota oss på vår väg, måste vi se till huru de ha fallit. Jag tviflar ej, att några menniskor äro mer än andra fallna för brott, men efter att ha lyssnat till tusenden, bönfällande om förlåtelse, kan jag knapt erinra mig ett fall, i hvilket jag ej skulle ha dukat under, liksom min medbroder, om jag varit utsatt för samma demoraliserande inflytande och samma svåra frestelser“.

„Cellernas innevånare äro vi sjelfva under andra omständigheter, och de förhållanden, som bragte dem på fall, ha sin rot i vår civilisation och kunna, då vi minst ana det, bringa äfven dem på fall, som nu ej drömma om någon fara. Förbrytare äro i många hänseenden representanter för deras land. Det är svårt att rikta en anklagelse emot dem, som icke tillika i viss mon träffar det samhälle, i hvilket de lefvat. Brottet tager alltid skepnad efter det land, der det är begånget. Som regel gäller att förbrytelsen är en följd af i samhället rådande missriktningar, liksom farsoter af i luften kringflygande smittämnen och osunda dunster.“

„Fängelser äro moraliska hospitaler, der ej blott moraliskt sjuka individer vårdas utan äfven vetenskapen studerar det sedliga lifvets lagar och lär känna de faror, som hota samhällets allmänna välfärd. Sant statsmannaskap, liksom den sanna religionen, börjar därför med att besöka fängelser och hjälpa de lidande.“

„Att göra dessa sanningar lefvande i människornas sinnen är det första steget till förbättring, men vilja vi hämma brottet, måste vi söka höja den moraliska och religiösa andan inom samhället“.

Denna filantropiska och djupt religiösa anda beherskade nästan hvarje talare. Hvarje djupt tänkt eller känt ord ledsagades af starka applåder. För öfrigt frapperades främlingen af den lätthet och precision i uttryck, som utmärkte så godt som alla uppträdande, bland hvilka äfven var ett fruntimmer. Dagordningen var: gemensam bön kl. $\frac{1}{2}$ 10 f. m. och derpå diskussion till kl. 3 e. m. och på aftonen möte från 7—10. Deremellan höllos privata konferenser. Mötet varade $3\frac{1}{2}$ dag. Ingen gemensam middag hölls, ingen champagne och inga granna skålar, men det är ju känt, att amerikanarne äro ett prosaiskt folk, som ej förstå sig på lifvets högre njutningar.

Efter att ha besökt några skolor, publika bibliotek och andra inrättningar, hvilka jag denna gång förbigår, lemna jag Baltimore och begifver mig till Washington.

Washington är en stad, som ännu befinner sig i slyngelåren, med okammadt hår och rocken litet oberstad, men med drag, som förråda den blifvande skönheten och manliga karakteren. Gatorna ha ett visst ruskigt utseende och husraderna äro ej fullkomnade. Vid sidan af stora vackra stenhus, naturligtvis bruna till färgen, stå låga, obetydliga kyffen, nästan som vid Esplanadgatan i Helsingfors; man

bygger och arbetar på alla håll. Äfven den halfciviliserade negerbefolkningen, hvars utseende och klädedrägt talar om bristande sinne för vatten och såpa, bidrager ej att höja trefnaden på gatorna. Men man glömmer snart allt detta för all den skönhet, som uppenbarar sig för ens blickar. Stadens utmärkta läge, dess talrika parker och alléer och isynnerhet de publika byggnaderna, framför hvilka man tror sig förflyttad tillbaka till Hellas eller Rom, tager snart hela uppmärksamheten i anspråk.

Hjertpunkten i Washington, kring hvilken den öfriga staden grupperar sig, är Capitolium, der kongressen och högsta domstolen ha sina sammanträden. Beläget på en kulle, omgifven af rika trädplanteringar, intager det en dominerande ställning. Dess kupol, efter hvad man säger, den största näst Peterskyrkans i Rom, höjer sig majestätisk mot himmelen, och öfverst på dess spets står en bild af frihetens gudinna. De bägge flyglarne sträcka sig i storartade, vackert formade massor i norr och söder. Det hela är ett mästerverk af utomordentlig skönhet. Förenata staternas flagg svajar för närvarande från den norra flygeln till tecken att kongressen är församlad.

Uti squaren utanför den östra eller hufvudingången, hvilken eget nog är placerad på den från staden vända sidan af byggnaden, finnes en bildstod af Washington. Han är afbildad i sittande ställning med en tankfull blick nedläggande svärdet och pekande med den högra handen mot höjden. På piedestalen läses: „den förste i krig, den förste i fred, den förste i sina medborgares hjertan.“ Washington är folkets vördade fader, till hvilken man blickar upp såsom grundläggaren af Amerikas sjelfständighet, den förste och störste medborgaren i ett fritt land. Hans bild före-

kommer därför öfverallt, i hvarje stad och nästan på alla offentliga platser.

Vi träda in och komma först i den stora, vackra kupolsalen, prydd med alfrescomålningar, föreställande hufvud-epokerna i Amerikas historia. Columbus landstiger på Amerikas jord och uppsänder jemte sin besättning en tack-sägelse till himmelen för uppnåendet af det nya landet. Den stolte de Soto rider fram med sina riddare ibland de vilde Indianerne och upptäcker Mississippifloden. „Pilgrimerne“ ligga på knä för sin Gud, bedjande honom, före deras affärd från Holland, att på andra sidan Atlanten finna ett hem för samvetsfrihet. Sjelfständighetsförklaringen under-tecknas den 4 Juli 1776. Det unga Amerika strider för sin frihet, och efter slutad kamp och strid nedlägger Washington sitt mandat som högste befälhafvare.

Den halfrunda salen näst invid, som fordom begagnades af representanthuset, är nu anslagen till en „hjeltesal.“ Hvarje stat eger här uppställa bildstoden af två sina störste män. Bland de få der nu finnas intaga Washington och Lincoln hedersrummen.

Representanthuset eger en stor, vacker, rektangulär sal, som erhåller sitt ljus genom taket. Midt på ena långsidan står på en upphöjning en kathedr af hvit marmor i tre afdelningar, för talmannen, sekreterarne och stenograferne, med de talrike representanternes stolar och pulpetor ordnade i en halfcirkel deromkring. Ofvanför ordförandens plats äro tvenne stjernströdda baner uppsatta i snedställning med den amerikanska örnen emellan sig, och på hvardera sidan af talarestolen prydes väggen af Washingtons och Lafayettes porträtter i naturlig storlek. Rundt omkring salen löpa breda läktare med bekväma sittplatser för åhörarne. Den bästa och vackrast smyckade delen deraf

är upplåten åt de talrike tidningsreferenterne, en afdelning till höger åt diplomatiska kåren och det öfriga åt Amerikas suverän, folket.

Ehuru jag af en representant blef införd midt i salen, var det omöjligt att uppfatta något af förhandlingarne. Också förklarade man mig, att salen är allt för stor för att en talare skulle kunna höras, äfven om man lyssnade till honom, hvilket ej alltid är fallet. Man diskuterade, pratade och uppgjorde affärer uti små kottier, men ständigt med ena örat vändt mot talmannen. Vid en omröstning eller annan vigtig fråga var man därför alltid till hands.

Senatens samlingsrum är i alla delar en trogen kopia af representantkammarens, endast betydligt mindre. Den åhörande publiken var på bägge ställena äkta demokratisk. Svarta och hvita, yngre och äldre, bättre och sämre klädda, sutto om hvarandra, och alla tycktes vara väl hemmastadda uti Capitolii talrika, smakfullt smyckade korridorer och salar.

Men det är tid att lemna detta kungaslott, derifrån folkets representanter låta de lagar utgå, som skola lända 40 miljoner fria människor till efter rättelse. Folket har ej lemnat suveräniteten ifrån sig, men det har uppdragit åt desse sina delegerade att inom de gränser konstitutionen föreskrifver utfärda de lagar och utskrifva de skatter, som äro nödvändiga för dess gemensamma bästa. Derfor har det ständigt ett vaksamt öga på sina män, och motsvara de ej dess förtroende, vädjar man till valurnan. För att vara så mycket säkrare om att en lag, som ej befrämjar nationens väl, icke må blifva gällande, måste den efter att ha passerat de båda kamrarne ytterligare undertecknas af folkets högste förtroendeman i Hvita huset; och dit vill jag nu styra mina steg.

Bland alla de publika byggnaderna, af hvilka Post- och Patent-office samt Treasury (skattkammaren) utmärka sig genom sin antika skönhet, är Hvita huset det enklaste. Det ligger i en fridfull park, omgifvet af vackra trädplanteringar. Framför hufvudingången står en staty af Lafayette, som bevarar ett kärt och aktadt minne uti befrielsekrigets historia.

I tidningarne såg jag, att „mrs Grant“ hade mottagning efter middagen och genom ett af de många bevis på vänlighet och välvilja, jag i Amerika fått röna, blef jag äfven satt i tillfälle att uppvakta Förenta staternas president, som vanligen sjelf alltid är synlig vid hvarje mottagning i Hvita huset. På slaget 4 steg jag, jemte en mängd andra personer, damer och herrar, in i palatset. Steg för steg följde jag med skaran, och inkom först i ett förrum, prydt med en stor taffla af mr Grant, sittande i kretsen af sin familj. I nästa rum, ett mindre kabinet, rikt smyckadt med blommor, och uppfyllt med folk, stod presidenten för Förenta staterna, utan kungakrona och spira, utan grannlåter och ceremonier, klädd i en enkel svart drägt och vänligt helsande på alla, hvilka hans närmaste man presenterade för honom. Amerikanaren anser det höra till sina privilegier att „skaka hand“ med sin president och hans maka. Jag följde exemplet och gjorde en bugning för miss Nellie och den öfriga familjen, hvarefter jag småningom åter förfogade mig ut genom andra dörren.

Reträtten skedde dock så långsamt som möjligt, ty jag älskade att se denne man, ej för att han var imponerande och majestätisk, men för att människan så mycket stack fram. Det slutna, nu nästan dystra draget i hans anlete talade om många utståndna strider, medan det vän-

liga, om ock i längden något stereotypa leendet vid hvarje handslag kastade en solglimt öfver den mörka fonden.

Litet betecknande, tror jag, både för Grant och det amerikanska åskådningssättet, hörde jag nyligen en man yttra: „Jag röstade ej för Grant därför att han är ett snille. Greeley hade ett bättre huvud än han, men Grant är en hederlig och dugtig karl, och det är sådana män folket behöfver i sin styrelse.“

Lyckliga folk!

Farväl, vi träffas snart åter i Boston.

Fjerde brevet.

Undervisningsväsendet.

I dag vill jag meddela läsaren en öfversättning af ett program, innefattande hufvudprinciperna för Amerikas offentliga undervisningsväsende. Detta program uppgjordes 1868 af dåvarande sekreteraren för skolkomitén i Connecticut, prof. Gilman. Det har sedermera blifvit diskuteradt vid flere särskilda möten och, såsom öfverenstämmande med verkliga förhållandet, undertecknadt af en mängd framstående män från flere af Unionens stater. Det lyder som följer:

1. Uppfostran allmän. Det amerikanska folket underhåller i hvarje stat ett undervisningssystem, som begynner med barnskolan och leder upp till grammarskolan (högre folkskolan) och från denna till högskolan (högre real- eller latinskolan). Dessa undervisningsanstalter kallas „publika skolor“ och underhållas förnämligast genom frivillig beskattning, delvis genom inkomster från fonder, bildade genom försäljning af statsländerier eller genom enskilda gåfvor.

2. Publika skolor hafva funnits sedan 250 år. Det höga värde Amerikas folk sätter på uppfostran hvilat på en erfarenhet af 250 år, eller från tiden för den första bosättningen i Nya England, då publika skolor, högskolor och colleger inrättades i trakter, som då voro nästan en öde-

mark. De allmänna principer, som då antogos, äro ännu gällande i de äldre delarne af landet och antagas af hvarje ny stat eller territorium, som inträder i Unionen.

3. Fördelarne af uppfostran allmänt insedda. Det är allmänt erkänt, att ett godt undervisningsväsende alstrar dygd, sanning, aktning för lagen, företagsamhet och drift, och derigenom befordrar nationens framåtskridande och välstånd; samt å andra sidan att okunnighet leder till lätja, fattigdom, laster och brott samt följaktligen till nationel svaghet.

4. Statens ingripande nödvändigt. Uppfostran kan ej blifva tillförsäkrad alla utan statens tillhjälp, eller med andra ord, staten måste för sitt eget bestånd och framåtskridande se till att publika skolor inrättas, uti hvilka åtminstone uppfostrans elementer må blifva meddelade åt hvarje barn, gosse eller flicka.

5. Skolorna äro fria, öppna för alla, och gifva moralisk, men ej sekterisk (konfessionel) undervisning. Skolorna, sålunda underhållna af allmänheten och för allmänheten, äro fria från alla skolafgifter och öppna för barn från alla samhällsklasser; ehuru bibeln allmänligen läses i de publika skolorna, är ingen berättigad att uti dem meddela undervisning i någon kyrkas särskilda dogmer, men allmänna dygder, sanning, lydnad, flit, vördnad, fosterlandskärlek och sjelfupoffring inplantas ständigt hos barnen.

6. Privata skolor tillåtna och skyddade af lagen. Medan publika skolor äro inrättade öfverallt, lemna styrelsen den mest vidsträckta frihet åt privata skolor. Individer, sällskaper och kyrkor må fritt öppna skolor och fritt emottaga hvar och en som kommer till dem, och vid utöfvandet af denna rätt äro de försäkrade om lagens heligaste skydd.

7. Specialskolor för särskilda ändamål. Sådana äro inrättade på många orter, isynnerhet i de större städerna, såsom: aftonskolor för dem som äro i arbete om dagen; „Truant schools“ för kringvandrande sedeslösa barn; normalskolor för utbildandet af lärare; teckningsskolor för mekaniker, och industriskolor för undervisning i elementerna af praktiska yrken och affärsverksamhet.‡

8. Lokalstyrelser under statens öfveruppsigt. I skolangelägenheter, liksom i andra publika affärer, är styrelsen och ansvarigheten delad och lemnad så mycket som möjligt åt folket. Den federala styrelsen lemnar åt unionens skilda stater kontrollen öfver det publika undervisningsväsendet. De skilda staterna fastställa (genom deras af folket valda representanthus och senat), hvar och en för sig, de allmänna principer, som böra följas, och utöfva en allmän öfveruppsigt öfver verkningarne af systemet, medan de underordnade distrikten eller kommunerna (towns) besluta om och utföra detaljerna. Endast militärskolan i Westpoint och sjökadettskolan i Annapolis underhållas af den „nationala styrelsen.“

9. Universiteter och colleger väsentliga. Institutioner af högsta grad, såsom universiteter, colleger, konstakademier m. m. äro i några få stater uppehållna med publika medel; mestadels underhållas de genom donationer och dirigeras af privata föreningar, som äro befriade från alla skatteafgifter. Till följd häraf äro afgifterna för undervisningen, der sådana finnas, alltid låga. Dessa institutioner anses väsentliga för landets välfärd och äro öfverallt skyddade och uppmuntrade genom gynsamma lagar och privilegier.

Sådana äro i korthet principerna för det amerikanska skolväsendet. Till dem kan ännu läggas en, hvilken leder sitt ursprung ifrån nyare datum, men småningom vunnit allt mera terräng, så att den för närvarande är fullt genomförd uti alla unionens stater; endast några af de större städerna i öster göra häruti ett undantag. Jag menar, de båda könens gemensamma och lika grundliga uppfostran ej allenast i barndomen utan äfven vid fullvuxna år.

Öfvertygad att detta program talar tillräckligt för sig sjelf, lemnar jag, åtminstone för denna gång, alla kommentarier å sido, och vill blott fästa läsarens särskilda uppmärksamhet vid den i första punkten angifna ordningsföljden af de skilda skolorna samt vid punkterna 5, 6 och 8, hvilka, enligt min mening, innehålla det egentligen karakteristiska för de amerikanska skolorna.

Först här har jag funnit, hvad jag sökt, en folkskola, som förtjenar detta namn, en skola, som ej allenast på pappret utan i verkligheten emottager alla, oafsedt förmögenhetsvilkor, stånd eller religionsbekännelse, och meddelar en allmänt mensklig och medborgerlig bildning såsom grundval för all högre och fackbildning. Denna skola är tillika fullkomligt fri från alla afgifter, hvilket amerikanaren anser sjelffallet vid en publik skola; den underhålles och styres af folket, som skänker den sitt varmaste intresse och sin stolthet, samt täflar om att förse den med de yppersta, väl ventilerade, ljusa och glada skolsalar. Vid dess sida står den lika fritt uppvexande, men litet mer aristokratiska privatskolan, framkallande nödig omvexling och tillmötesgående särskilda önskningsar, men allt mer förlorande terräng i den ojemna striden med den af folkets kärlek och pengar uppburna „public school.“

Femte brevet.

Ett besök i en folkskola, jemte ett p. s. om Newton.

De publika skolorna äro Bostonbons stolthet. De äro så att säga hans egna händers verk och uppvuxna under hans ögon. Hvarje år väljer han, ifall han icke sjelf blir invald, några medlemmar till skolkomitén och genom sina delegerade bestämmer han hvad han vill offra för ungdomens uppfostran. Och till hans heder måste sägas, det han i intet afseende kan kallas njugg, ehuru han öfverträffas af mången ännu frikostigare än han sjelf. Han betalar årligen för sina skolor omkr. $1\frac{1}{2}$ milj. d:s eller 15 % af alla sina utgifter som medborgare af denna stad och staten. Kommuner finnas, som på sitt skolväsende offra mycket mer i förhållande till sina ordinarie utgifter och betala ända till 26 dollars (i Boston $19\frac{1}{2}$) för hvarje barn i skolåldern (5—15 år), men derom vill jag ej nu tala, för att ej möjligen väcka någon mindre loflig känsla uti Bostonbons i alla afseenden hederliga och rättskaffens själ. I stället gå vi in en skola för att se, om den håller hvad den lofvar.

Det är likgiltigt, hvilken vi välja, ty i yttre afseende och jag tänker läsaren ej har lust att höra några pedagogiska detaljer, äro de hvarandra temligen lika. Vi gå därför in i den första vi se. Men huru finna vägen, tänker du. Onödig farhåga. I Boston och öfverallt, efter hvad jag sett, i Amerika, kan man lika lätt skilja ett skolhus

från andra byggnader, som en kyrka ifrån dess profana bröder.

Här ha vi genast ett. Det ligger litet åt sidan från gatan på en öppen plan, omgifven af ett jernstakett och planterad med några träd. Det reser stolt sin panna mot höjden och de höga fönstren jemte de öppna dörrarne, genom hvilka just några rödbrusiga barn af olika ålder inträda, gifva detsamma en ljus och inbjudande anblick. Du behöfver ej heller frukta att möta moln af dam eller måhända vara nödsakad att tränga dig fram mellan en larmande pojkhop. Något sådant kommer ej i fråga. Hvar och en går tyst och stilla in i den lilla tambur som finnes för hvarje klass skildt, hänger upp sina kläder på deras bestämda plats och begifver sig så till sin klass, der han tyst sätter sig ned och väntar tills lektionen börjar.

Såsnart alla äro församlade, eller rättare såsnart klockan slagit, ty i Amerika gäller det såväl i skolan som anorstädes att passa på tiden, ger föreståndaren från sitt rum i öfversta våningen med en ringklocka eller genom språkrör, som från master's rum gå ned till alla klasser, tecken till uppbrott. På gifvet kommando, tänk dock härmed för all del ej på något skrikande, ty i en amerikansk skola får läraren lika litet som eleven bryta skolfriden, vid gifvet tecken således reser sig hvar och en från sin plats och nu gå alla flickor och gossar i ordnade led, eller i „gasmarsch“, om du så vill kalla det, uppför trapporna till öfversta våningen. Vi skynda oss förut för att presentera oss för master'n och orientera oss i den ljusa, rymliga och glada samlingssalen eller „hallen“.

En sådan finnes uti alla skolor, förutom dem för små 6 å 7-åringar. Den är i flesta fall nog stor att gifva sittplatser åt alla skolans hundratal af elever (den största jag

sett för 800). I ena ändan eller på ena sidan af densamma finnes en vid platform med platser för lärare och främlingar, en talarestol, ett fortepiano m. m. På väggarne hänga tafior, vanligen några fotografier af gamla bekanta från Dresdens eller Thorvaldsens museer, samt några porträtter af berömde män. Att Washington, Lincoln, Horace Mann, Franklin, m. fl. äro ofta sedda gäster, faller af sig sjelf. Dessa prydnader äro till stor del gåfvor af forna elever. Det är nämligen sed i Boston att hvarje utgående klass lemnar skolan ett sådant minne.

Men musiken spelar upp en marsch, Tom Browns eller någon annan känd melodi, och nu inträda från salens bägge dörrar de unga led, vi nyligen sett bilda sig. Efter musikens toner marschera de upp, och efter en stund se vi alla bänkar fullsatta, flickorna vanligen på ena sidan om huvudgången och gossarne på den andra.

Från din upphöjda plats på platformen har du en god öfverblick öfver hela den församlade ungdomen. Till sitt yttre är den mycket brokig. Du har här några unga ladies och gentlemen, (vi äro i en grammarskola, der åldern varierar mellan 8 och 15, stundom 16 år), hvilkas såväl utseende som klädedrägt antyda att de komma ifrån förmögna och komfortabla hem, men vid deras sida sitta andra, hvilkas anspråkslösare yttre säger dig, att de tillhöra den företrädesvis såkallade arbetande klassen. Och har du ett vant öga, kan du genast upptäcka en mängd små irländare. De äro ofta det öfvervägande antalet. De komma från ett fattigt och förtryckt land, der okunnighet och hoglöshet äro barnfödda, och de måste minst en mansålder vistas under bättre och friare förhållanden, innan de lära sig att sätta fullt värde på renlighet och snygghet för deras egna personer. Några becksvarta, krusiga neger-

hufvuden utgöra slutligen representanter för den „färgade racen.

I NewEngland är man nog fördomsfri att ha svarta och hvita barn i samma skola. I NewYork gå de i skilda, men lika väl utrustade läroinrättningar. I Baltimore bildas af negrernes skolskatt en skild fond för att underhålla deras skolor, hvilka alla äro endast af lägre grad. Fördomen mot negroes, hvilka betraktas som en börda för samhället, är der äfven för öfrigt stor och gränsar nästan till det löjliga.

Medan vi sålunda låta ögon och tankar flyga omkring, instämmer hela församlingen med klara, friska röster uti en andlig hymn. Derefter läses ett kapitel ur bibeln samt Fader vår eller en fri bön.

Föreståndaren har derefter några meddelanden att göra till ungdomen. Det sker på ett vänligt och gladt sätt, hälften allvar och hälften skämt, ty amerikanaren har svårt, äfven om det gäller den allvarligaste fråga, att undertrycka den flödande källa af kärnfrisk humor, som qväller upp i hans inre. Han börjar sitt andragande med att presentera främlingen, som kommit från ett långt bort beläget land för att studera de amerikanska skolorna. „Och jag är öfvertygad,“ menar han, „att denne främmande gentleman vill „göra ett tal“ för Er och berätta oss något inhemskt från sitt land; men först måste ni litet lyssna till mig.“

Sedan principalen slutat, är det din sak att infria hans gifna löfte. Nordens ljusa sommar och midsommarsolen på Aavasaksa är det ämne, som du aldrig kan vidröra för ofta. Det anslår alla ljusälskande unga sinnen. Men du måste äfven nämna huru folket lefver, dess seder och selsättningar, samt hvad som utgör hufvudföremålen för export och import. Stundom önskar man äfven att du må säga eller läsa något på svenska och finska för att höra

huru det låter. Men framför allt måste du berätta om skolor och jernvägar. Det är två saker, som bättre än allt annat öfvertyga amerikanaren om att ett land är civiliseradt. Och har du ej sjelfmant vidrört landets politiska ställning, kan du vara säker om att af någon 10 eller 12 årig pilt blifva tillfrågad derom. Man vill veta om i Finland finnes någon president, och lagstiftande församling, hvilka som ega rätt att rösta o. s. v. Till tacksägelse för dina upplysningar får du höra en vacker sång, och så bryter man åter upp i samma ordning man kom.

Under hela tiden mötet varat, har du knapt kunnat upptäcka en enda gosse eller flicka, som hviskat ett ord åt sin granne, ehuru de sitta i slutna led sida vid sida. Ej heller har du sett några argt blickande Argus-ögon eller hört någon förmaning till tystnad. Man har vant sig vid lydriad och sträng ordning, uppehållen förnämligast med vänlighet och goda ord samt erkännande af förtjensten. Att beherska sig sjelf är den första dygden öfverallt, men isynnerhet i ett republikanskt samhälle. Denna ungdom är dock i intet afseende timid och försagd. Tvärtom kan man hos dessa tretton- och fjortonåringar se en mera utpräglad sjelfständighetskänsla än hos flertalet fullvuxna i eget land.

De äro unge medborgare i ett fritt land der hvarje bana står dem öppen och redan nu följa de med de politiska tidningarne och kunna berätta dig huru de senaste valen utfallit. På högsta klassen i skolan studera de För-
enta staternas och Massachussetts' konstitution och göra reda för en medborgares rättigheter och skyldigheter samt gränserna för de skilda statsmakternas verksamhet. Det är ej döda ord för dem, ty de se dem dagligen arbeta under sina ögon. Liksom romargossen följde sin far till forum och der fick sin uppfostran för lifvet, så deltagar ock den ame-

rikanske gossen tidigt uti statens och kommunens angelägenheter. Det är en klassisk uppfostran, ehuru utan grammatik och antiqviteter.

Vi göra ett kort tittin i några klasser. Öfverallt möta vi samma glada, tilltalande syn. Vid hvar sin pulpet, enligt den kända amerikanska modellen, sitta eleverna på tillräckligt afstånd från hvarandra, för att gifva lärarinnan utrymme att spatsera mellan raderna och för att öfvervinna frestelsen till meddelanden från man till man. Platser finnas för högst 56 elever, men sedvanligen stå några stolar lediga. Lärarinnan har sin plats på en platform framför klassen. På hennes bekvämt inredda bord ligga alla i bruk varande skolböcker och de förnämsta „books of reference“. Utom den lilla samlingen af dem i hvarje klass, finnes i master's rum ett bibliothek af sådana. Der se vi i främsta rummet några digra engelska lexika, en nödvändighetsartikel för hvarje bildad engelsman eller amerikanare, vidare amerikanska och andra encyklopedier, Bancrofts och Macaulays historier, Shakespeares och Longfellow's verk m. fl. Vidare finnes i hvar skola en fullständig samling af fysikaliska apparater, för att belysa undervisningen i natural philosophy, samt naturligtvis en samling kartor och andra skoltillbehör.

Allt detta har jag dock sett äfven i andra länder, ehuru som undantag och ej som regel. Hvad jag deremot ej träffat annorstädes, med undantag måhända af ett par skolor i Stockholm, är den utomordentliga ordning, renlighet och snygghet som herrskar öfverallt. Öfver hela lokalen äro väggarne ungefär $2\frac{1}{2}$ à 3 fot högt försedda med en ljusbrun målad brädfodring och för resten, liksom taket, hvitlimmade, stundom med en grön eller blå anstrykning. Och det är sällsynt att någonstädes upptäcka en smutsfläck.

För ventilationen är sörjdt på bästa sätt. Från hvarje rum leder ett rör af bräder, ungefär en fot i diameter, upp genom taket för att afleda den förskämda luften, och genom varmluftsapparater ledes ständigt en ström af frisk luft in i rummet. Detta vore dock ej tillräckligt, om ej lärarene lärt sig att sätta värde på frisk luft och väl skötte fönstren. Uti alla de till 100-tal uppgående klasser jag besökt, har jag ej mer än en gång fått smaka „skolluft,“ men då var en flygtig blick mot fönstren tillräcklig att få dem upp.

Uti klassrummen löper kring alla väggar ofvanför panelningen en 2 eller 3 fot hög svart tafla, bildad af en patenterad materie, hvilken hastigt torkar och lemnar en skrifbotten svart och jemn som god skiffer. Den hvitmenade delen af väggen prydes af några taflor, liknande dem uti hallen och stundom af några gröna växter, uppställda här och der på vackra konsoler. På svarta taflan finnas vanligen äfven några välutförda teckningar af ornament eller smakfulla vaser, samt några kartritningar, så korrekt och fint utförda, att du måste bedja lärarinnan låta någon af eleverna komma fram för att öfvertyga dig om att de äro elevens och ej lärarens arbeten. Du kan sjelf kalla fram några elever, ty det står dig alltid öppet äfvensom att rikta frågor till dem. De uppdraga sina konstruktionslinier, och efter högst en half timme är Europa färdigt, proportionerna rätta, kusterna vackert skuggade samt berg och floder utsatta. Lärarinnan låter nu „miss Mary“ komma fram för att redogöra för de viktigaste punkterna och riken i Europa. „Men kan någon af Er säga mig hvar Finland är?“ Det var en litet qvistig fråga. „Golf of Finland“ känna de alla, nästan utan undantag, men att veta huru Finland ligger till Finska viken, det är knuten. Några händer resas

emellertid, men med osäkerhet. En svartknottrig Tom med hål på rockärmen hastar fram och visar på Östersjöprovinserna. „No, Sir,“ menar lärarinnan, och nu måste du hjälpa honom till rätta och på köpet berätta något. „Hvad de höra af [en främling, som sett land och förhållanden med egna ögon, det glömma de aldrig“, och du får därför med små notiser betala den vänlighet och uppmärksamhet man visar dig.

Vi inträda i en annan klass. Der håller man på med vokal-gymnastik. Hvad är det, menar du. Det är ej någon sångöfning, ehuru den underhjelper denna. Det är en öfning att rätt använda talorganerna, så att rösten må blifva klar och musikalisk och talandet ske med minsta möjliga ansträngning af de fina organerna i struphufvudet. Af huru stor vikt det är i ett samhälle, der ordet är fritt och dess magt stor, att vara herre öfver sig sjelf äfven i detta afseende, behöfver ej påpekas. Man måste tidigt uppfostras till talare.

Slutligen höra vi den i alla engelska skolor oundgängliga stafnings-lektionen samt en timme i sång, der du som, enligt hvad jag förmodar, har ett finare öra än jag sjelf, kan öfvertyga dig om att methoden, en modifikation af Chevéska, lemna de bästa resultat. Med tonerna af „Star-spangled banner“ lemna vi rummet, för att säga farväl åt master'n och tacka honom för det treffiga besöket.

Först vilja vi dock fråga honom, huru det är möjligt att upprätthålla denna ordning och bevara möbel och väggar från smuts. „Det beror på läraren“, svarar han: „han måste ha ögonen uppe och vara vaksam. Vi ingifva eleverna den känslan, att skolans tillbehör böra aktas lika väl som deras moders piano eller bästa möbel, och att på något sätt skada eller nedsmutsa dem anses som en mycket svår förseelse. Vi ha dessutom, som I sen, skild tambur med

numrerade hängare, och skild utgång från hvarje rum till den breda och rymliga korridoren eller vestibulen samt dubbla trappor, så att aldrig någon trängsel kan uppstå“.

— „Men jag tänker ni dock äro nödsakade att ofta måla och putsa edra lokaler?“ — „Icke ofta. I denna lokal ha väggarne blifvit vitlimmade för 4 eller 5 år sedan, men panelningen och möbeln har ej blifvit målad sedan jag kom hit, och det är nu 12 år sedan.“ Vi skulle knapt sätta tro till hans ord, om vi ej hört ungefär detsamma från andra håll. Allt ser ut som om målaren och tapetseraren arbetat här för några månader sedan.

Ännu vilja vi veta, hvilka bestraffningar användas som korrektiv för olydnad eller sjelfsvåld. „De förnämsta äro förmaningar och vänligt tilltal, samt qvarsittning efter slutad lektion. I svårare fall kunna flickor sändas hem på någon dag och gossarne böta med fingrarne. Men vårt folk är mycket ömtåligt. En far tål ej att någon rör hans barn utan fullgiltig orsak. Lärarene stå därför i detta fall under sträng kontroll. De måste hvarje gång uti sin veckorapport upptaga namnet på de elever, som blifvit bestraffade samt orsaken hvarför. Denna lista sändes till stadens råd, som granskar densamma. Något missbruk är därför ej möjligt.“

Med ett vänligt „kom igen en annan gång“ lemnade oss master'n. Jag förmodar dock att läsaren ej har lust att följa hans uppmaning och i timal sitta och höra på undervisningen i de skilda ämnena, för att höra hvad de göra och icke göra och för att se skolan i dess rätta hvardagsskick. Vi skiljas därför för att mötas på annat område.

Till afskedsord vill jag säga dig hvad skolinspektorn i Hartford upprepade gånger sade mig: „Kom ihog, att ni aldrig kan ha en god skola utan en god lokal“. Den behöfver

ej vara luxuriös, och i allmänhet är detta ej fallet i Amerika, men der måste vara sörjdt för tillräckligt ljus och luft samt trefnad.

Om skolorna i Boston och de andra orter i NewEngland jag besökt, vill jag dertill i korthet säga, att de, oafsedt styrelsen och dess demokratiska karakter, vida öfverträffa allt hvad jag förut sett: uti skollokaler och deras praktiska, ofta ekonomiska, men alltid snygga och trefliga inredning, uti skolmöbel och ventilation, i ordning, renlighet och disciplin samt i en varm och kärleksfull behandling af barnen. Undervisningen i sång, teckning, kartritning och läsa är utmärkt. Deremot stå de amerikanska efter våra egna och Tysklands skolor hvad undervisningen i öfriga ämnen angår. Dock äro methoderna ingalunda antediluvianska, men de tåla förbättring. För denna brist har ock amerikanaren ögonen fullt öppna, och man arbetar ifrigt på dess afhjelpande. Efter några år tviflar jag därför ej att NewEnglands folkskolor i alla afseenden skola stå framom de europeiska. Redan nu kan man ej draga i betänkande att gifva dem företräde, ty de goda sidorna äro så mycket öfvervägande. Hvar och en som vill studera folkskoleväsendet må därför komma hit. Här har man lagt den rätta grunden, om ock några detaljer ännu äro ofullbordade.

Som ett postskriptum vill jag omnämna en utfärd i går till Newton, en kommun eller köping huru man vill kalla den, $\frac{1}{2}$ timmes väg med ångvagn från Boston. Den innehåller 9 byar och räknar tillsammantaget 15,000 inv., till stor del personer, som drifva affärer i Boston, men ha sina hem der. Platsen är en af de trefligaste man gerna kan se, med äkta NewEnglands småstadskarakter. Alla gator eller vägar äro planterade, och de tvåvånings ljusmålade trefliga husen med sina gröna fönsterluckor ligga uti

hvar sin trädgård, omgifna af vackra trädplanteringar och buskväxter. Newtons innevånare äro enligt censustabellerna värda 35 mill. doll. Uti hvarje by finnes ett stort vackert skolhus med alla „moderna förbättringar“, som det heter, samt dessutom en högskola med „english“ och „latin departement,“ det sednare förberedande för college, samt en normalskola för folkskolelärare. För skolornas underhåll utgifvas årligen 135,000 dollars och skolhusen äro värda 400,000. Rikedom och välståndet öfverallt i detta land slår en med häpnad, då man kommer från ett fattigt land. Att man i Newton dessutom eger ett bibliothek med en rymlig läsesal uti eget vackert stenhus behöfver knapt omnämnas. Och superintendenten berättade oss, att man aldrig vägrar anslag, då det gäller bildningens befrämjande. Man hör knapt skolkomités motivering för de förhöjda utgifterna till slut, förrän sekreteraren är färdig med sitt: Må det bli fastställt: att de af skolkomitén begärda anslagen beviljades.

Det är bra att kunna „göra pengar“, men det är bättre att kunna använda dem väl.

Sjette brefvet.

Ett folkbibliothek.

Den 17 September 1852 var högtid i Boston. Middags-tiden synes en festlig procession, företrädd af stadens alla förtroendemän och en mängd hedersgäster ifrån andra orter, uttåga från City Hall och längs Washington-street styra kosan mot „Common“ eller stadens publika park. Här stannade man vid de nyss påbörjade gräfningsarbetena för en byggnad, till hvilken grundstenen i dag skulle läggas. Efter en bön till „våra fäders Gud“, höra vi den utsedde talaren för den högtidsklädda församlingen tolka stundens betydelse. Han säger, att de nu vilja lägga kronan på fädrens verk, det fria skolsystemet, hvilket, om det ock redan burit rika frukter, dock tills dato saknat sin nödvändiga fortsättning för den fullvuxne medborgaren. Ty skolan och lärda grader äro blott a b c af det stora alfabet hvarje menniska har att genomstafva. Sjelfuppfostran är det viktigaste. Den förvärfva vi uti lifvet. Men vägen är lång och besvärlig, om vi ej ha andras erfarenhet att rådfråga, andras tankar att jemföra våra egna med och andras fria skapelser att uppfriska vår själ med. Det är en sådan lifgifvande källa vi i dag gå att inviga, då härmed grunden lägges till ett publikt bibliothek för staden Boston. Liksom parken härinvid är öppen för alla, och liksom vi alla älska att der insupa kroppslig helsa och friskhet, så skall äfven detta bibliothek blifva en kär samlingsort för alla, ej blott för den lärde och vetenskapsmannen, utan för hvarje bild-

ningssökande samhällsmedlem, som här skall finna vederqwickelse för sin andliga menniska.

Man stälde målet högt, men ej högre än att man kunde förverkliga det. Bibliotheket är i dag en af Bostons förnämsta prydnader och ett godt bevis på det höga värde man sätter på intellektuel bildning.

Byggnaden är uppförd i en vacker och värdig stil, i två höga våningar. På hvardera sidan af ingången se vi en blank stålsköld med inskriften: „Public library open to all“. Två för Amerikas samhällslif mera karakteristiska ord än „offentlig“ och „öppen för alla“ torde man knapt kunna finna, och begagnande oss af deras halft uttalade inbjudning, träda vi in för att se.

Rätt fram i nedra våningen ha vi utlåningsrum, för hvad man må kalla den lättare litteraturen. Tryckta kataloger finnas till hands och den välkända taflan, med numererade pliggar för att tillkännagifva hvilka böcker för tillfället äro inne, saknas ej.

Vi passera igenom detta rum och inträda genom dörren till höger uti läsesalen. Det är en stor vacker sal med halfvälfddt tak, uppburet af korinthiska pelare. Väggarne prydas här liksom i hela byggnaden af en mängd fina gravyrer, till ett antal af 10,000, skänkta till bibliotheket af en Boston-medborgare, hvilken uppköpt dem i Rom vid försäljningen af kardinal Tostis konstsamling. Af det unga fruntimret vid disken i öfre ändan af rummet kunna vi mot inlemnandet af namn och adress erhålla hvilken tidskrift vi behaga. Här finnas öfver 400 sådana från nästan alla civiliserade länder. Dagliga tidningar finnas deremot ej.

Till venster om utlåningsrummet är „room of art“, der de värdefullaste gravyrerna jemte några byster, förnämligast af bibliothekets gynnare, äro placerade.

Vi gå upp för trappan till öfra våningen. Denna upptages af en enda stor, magnifik sal, liksom den i nedra våningen i korinthisk stil. Emellan pelarraderna och väggarne är plats beredd för den rika boksamlingen. Dubbla gallerier löpa kring hela salen. För läsarenes räkning äro runda bord med plats för 3 à 4 personer samt skrifpulpetter uppställda öfverallt. Ända till 1866 finnes en tryckt katalog, men alla senare tillkomna böcker ha vi att uppsöka uti de praktiskt inredda facken, innehållande tryckta alfabetiskt ordnade lappar med hvarje boks fullständiga titel. För de under den sistförflutna dagen anlända böckerna finnes dessutom en tryckt bulletin upphängd i närheten af utgifningsdepartementet, som skötes af ett fruntimmer med tillhjälp af några unga gossar, som framhemta böckerna.

Sådan är den yttre anordningen. Lifvet och trefnaden hemtas af den talrika mängd intresserade läsare eller låntagare, som ständigt fylla rummen. Hvilken tid på dagen man än inkommer finner man folk i alla rum och vid alla bord. Och denna publik är, som naturligt, fullt demokratisk. Menniskor af alla stånd och åldrar, barn naturligtvis undantagna, fruntimmer och herrar om hvarandra. Vetenskapsmannen går här lika väl som den simple arbetaren, och den eleganta damen drager ej i betänkande att sätta sig vid samma bord som negergossen. Alla komma hit i samma loffliga och ädla afsigt, och alla finna sig lika hemmastadda. Här är ett folkbibliothek i detta ords bästa bemärkelse.

Men huru är det möjligt, att samma bibliothek kan tillfredsställa så vidt skilda fordringar, som dessa personer måste ha på detsamma? Genom att vara tillräckligt stort, för att kunna omfatta alla grenar af litteraturen, och tillräckligt rikt, för att ersätta allt som slites ut och tillika följa med sin tid. För bägge delarne har man sörjt.

Då biblioteket öppnades 1852, egde det c:a 10,000 volymer och 1,000 pamfletter. Tio år senare hade det vuxit till 110,000 volymer och 31,000 pamfletter. 1872 upptog katalogen 204,000 volymer och 108,000 pamfletter. Med denna nummer torde det redan kunna motsvara de första behofven, men det har ej upphört att växa. Tvärtom endast under det sista året ökades dess samling med 14,000 volymer, af hvilka 4,000 voro skänkta.

Grunden till detta bibliotek lades af några om folkbildningen nitälskande män, hvilka gåfvo, en 50,000, en 30,000, en 10,000 dollars o. s. v. Detta, jemte stadens frikostiga bidrag, gick dock allt åt till byggnaden och första uppköpet af böcker. För närvarande underhålles biblioteket till största delen af staden, som för dess behof för innevarande år anslagit 91,000 dollars.

Utom den ofvanbeskrifna hufvuddepoten har biblioteket 3 filialer uti de mer aflägsna delarne af staden, hvar och en med 5—15,000 volymer (inberäknade i föregående summa) och en vacker och snygg läsesal.

Att alla dessa inrättningar ej stått obegagnade bevisas af följande siffror: 1872 besöktes läsesalarna för tidskrifter af 172,000 personer eller i medeltal dagligen af 560. Till dem blefvo under årets lopp utgifna 254,000 tidskrifter. 380,000 böcker blefvo utlånade för hemläsning, utom de många tusental. som lästes på stället. Af hela detta antal förkommo blott 37, d. v. s. ej fullt 1 på 10,000, hvilket bevisar den ordentlighet, hvarmed utlåningen handhafves.

Man får dock ej bedöma läslusten i Boston blott af dessa siffror. Man måste dervid ihogkomma i främsta rummet den dagliga pressen, hvars alster läses i hundratusental samt vidare den mängd privata bibliotek här finnas. Hvarje förening, och hvem kan räkna deras antal, har sin enskilda

boksamling, hvilken ofta är ganska betydlig. Boston Athenæum räknar 120,000 volymer i sitt bibliothek och mången annan privat förening 15 à 20,000.

Men låtom oss se till hvad slags böcker äro mest anlitade i detta för sin ultra praktiskhet utskrikna land. Uti den för sista året utgifna reporten se vi, att af de böcker, som uttogos till läsning på stället uti den öfra salen, 24 % äro hänfödda under rubriken Amerikansk och Engelsk historia samt politisk litteratur, 14 % under theologi, kyrkohistoria och uppfostran, 11 % under esthetik, 9 % medicin, 8 % nyttiga konster, matematik och mekanik, o. s. v. I den nedra salen betecknas 76 % med „prose fiction,“ hvilket på vårt folkbibliotheksspråk torde kunna öfversättas med „rolighetsböcker“ eller „romaner“.

Bibliotheket är öppet från 9 f. m. till 10 e. m. alla dagar, utom söndagen, Washingtons födelsedag, den 4 Juli, tacksägelsedagen och juldagen. De fyra sistnämnda äro lagliga helgdagar (holydays), då inga laggiltiga kontrakt kunna afslutas och publika embetsverk äro tillslutna. Heliga dagar (holydays) äro deremot endast söndagarne och endast för dem gälla de stränga lagarne för firandet af „Herrans dag“. Uti tio års tid har en strid pågått emellan de skilda partierna angående läsesalens öppnande om söndagen. För ett par veckor sedan fattade stadens råd det beslut, att den nedra salen skulle hållas öppen kl. 2—9 söndagseftermiddagen, och denna fråga är för närvarande en af de brännande i Boston. Det „liberala“ partiet hade sålunda segrat, men striden fortsattes uti tidningarne, från predikstolen och vid enskilda möten angående det berättigade eller icke berättigade i denna åtgärd. Man anför å ena sidan, att om det ej är synd att läsa dessa böcker om hvardagen, så kan det ej heller vara det om söndagen, samt att bibliotheket

bör vara öppet som en god tillflyktsort för alla unge män utan hem, hvilka ej hafva lust att hela dagen sitta i kyrkan och som måhända i annat fall skulle fördrifva tiden på ett vida sämre sätt; och hvarje måndag framdrages i tidningarne det stora antalet besökande som ett bevis på nödvändigheten af denna åtgärd.

Det „orthodoxa“ lägret, d. v. s. de gamle puritanernes andliga afkomlingar med hjälptrupper af methodister och baptister, deremot vidhålla, att det är ett vanhelgande af sabbaten, att det afhåller folk från kyrkan och söndagsskolan, att det tvingar en del af bibliothekspersonalen att arbeta på söndagen o. s. v. Förnämligast protesterar man dock af principiella skäl, ty, menar man, om ett bibliothek får vara öppet om söndagen, hvarför då ej öppna theatrar, konsertsalar och öfriga förlusteställen, hvar sätta en gräns för den nöjesflod, som skall förstöra hela den amerikanska söndagen? Slutligen har jag hört det yrkande framkastas, att om stadens råd har rätt att öppna bibliotheket som en illflyktsort för hemlösa varelser, så kunde det ju ock med samma skäl öppna någon annan sal och der hålla religiösa föredrag o. d., och om den civila myndigheten hade en sådan rättighet, huru skulle det då gå med vår religiösa frihet? Man är rädd för allt, som äfven på det aflägsnaste sätt kunde tyda på den världsliga styrelsens inblandning i den religiösa frågan.

Vi ha emellertid kommit från vårt egentliga ämne. Låtom oss därför göra ännu ett besök uti det vackra bibliotheket för att njuta af den i dubbelt afseende folkeliga syn här möter oss. Efter en kort vandring genom de folkuppfyllda, men tysta och fridfulla salarne, samt en flyktig blick på några af de vackraste gravyrerna träda vi åter ut med det intryck, att detta var något „äkta amerikanskt“.

Det är ej något specifikt för Boston, ty sådana bibliotek och läsesalar finnas på de flesta orter, åtminstone i New England, ehuru naturligtvis i mindre skala.

Sjunde brevet.

Et fängelse.

På fängelseväsendet under de senaste åren i vårt land börjat tillvinna sig ett lifligare intresse äfven af icke professionister, torde det ej vara ur vägen att titta litet inom fängelsemurarne i ett land, der man i detta afseende sökt tillgodose alla humanitetens och sparsamhetens fordringar.

Hvar och en, som ej är närmare invigd i förhållandena, torde med skäl antaga, att det s. k. Philadelphia-systemet, eller fångarnes stränga afspärning uti celler, hvilket med ringa eller små modifikationer blifvit infördt uti flere europeiska stater och för närvarande håller på att införas äfven hos oss, vore det allmänna uti Amerika. Men detta är så långt ifrån fallet, att man tvärtom helt och hållet förkastar detsamma. Det finnes tillämpadt endast uti den stad, efter hvilken det bär sitt namn. Detta enda experiment var nog för att öfvertyga amerikanarne, att det är alldeles för dyrt och olämpligt för fruktbringande arbete, och detta utan att hålla hvad det lofvar med afseende å fångarnes moraliska förbättring.

Enligt det nu följda systemet underhålla de stora statsfängelserna sig sjelfva, fångarne få grundligt lära sig ett ordentligt handverk, det bästa medlet mot återfall i brott, samt erhålla både moralisk och intellektuel undervisning. Detta är ju guld och gröna skogar, men tyvärr kunna alla

dessa goda följder och isynnerhet den första ernås endast i ett land, der arbetet är välbetaldt.

Men i stället att theoretisera och tala blott om principer, hvilket ej är rätt amerikanskt, vilja vi se dem tillämpade i praktiken och besöka därför Massachussetts' statsfängelse i Charlestown, straxt utanför Boston.

I detta fängelse förvaras förbrytare, som äro dömda till minst ett års straffid, och det är endast vid sådana de ekonomiska resultaten blifva rätt fördelaktiga. Vid de mindre anstalterna äro innevånarene ofta till följd af föregående utsväfningar och lastbarhet den första tiden oförmögne till arbete, och mången går ut förrän han hunnit lära sig något.

Den egentliga fängelsebyggnaden utgöres af tre långa flyglar, radierande, som vanligt, mot en medelpunkt, från hvilken utsigten är fri öfver hvarje korridor och hvarje dörr. Korridorerna löpa längs yttre väggarne, ej i midten, och mot dem utmynna de med gallerdörrar försedda cellerna, i fyra ofvanom hvarann belägna rader, med ett lätt jerngalleri för hvarje rad. Cellerna äro mycket små, 7 fot långa och höga samt $3\frac{1}{2}$ — $5\frac{1}{2}$ fot breda. I hvarje cell finnes utom nödiga husgerådssaker ett bord, en stol och en bädd, bestående af madrass, kudde, lakan och dubbla filtar.

Öfverallt herskar renlighet och snygghet. I midtelpartiet, som genom jerngaller är skildt från flyglarne, finnes en stor blomställning med vackra växter och flere sångfoglar, som ständigt låta höra sitt qvitter. Man har ej velat förneka fångarne denna oskyldiga njutning, så väl egnad att stämna deras sinne till mildhet och ingjuta litet lefnadshopp och mod uti det dystra lifvet inom fängelse-muren.

Äfven i cellerna finnes en viss grad af trefnad. Hvar och en har efter tycke och smak prydt sin kammare med fotografier, små taflor o. d. I många af dem finnas äfven böcker, tillhörande antingen fången eller fångelset. Hvarje fånge erhåller nämligen utom sina dagliga rationer kraftfull mat, och kläder efter behof, 20 cents i veckan för tobak eller om han så vill till böcker, frukter eller sparkassan. Under den mörka årstiden brinner en gaslåga i hvarje cell till kl. 8 e. m. De pålitligaste fångarne ega hålla sig en lampa för att senare på aftonen och före solens uppgång om morgonen kunna läsa eller skriva. De tillåtas, naturligtvis under nödig kontroll, att brefvexla med sina anhöriga och skaffa sig litteratur af hvad slag det vara må. Endast dagliga tidningar äro förbjudet gods. Fångelsets bibliothek räknar omkr. 2,800 volymer och under sista året utgåfvos från detsamma 31,000 boklån. Fångarnes antal är circa 550.

För deras moraliska och intellektuella undervisning är för öfrigt sörjdt genom en prestman, som gör besök uti cellerna samt håller gudstjenst och söndagsskola i „kappellet“, och en lärare, som biträdd af de mer upplyste fångarne, här finnas nämligen både magistrar, doktorer och prester, meddelar undervisning i folkskolans ämnen ett par aftnar i veckan. För framtiden föreslå statsinspektorerne, att en roterande dagskola skulle inrättas, „ty om ock arbetstiden derigenom blefve betydligt förkortad, tro de, att fångarnes förbättring skulle mer än uppväga förminskningen af statens inkomster och fångelsets egentliga ändamål bättre tillgodoses.“

Presten tillsattes af guvernören. Han är ömsom presbyterian, methodist, baptist o. s. v. „Vi göra ingen skillnad emellan de skilda konfessionerna“, menade direktorn, en af unionens f. d. generaler, „ty de komma ej hit för att inplanta några specialdogmer. Det enda jag undanbedt mig

är att erhålla en katholik, ty jag anser att den religion, som ej kan bättre afhålla sina bekännare från brott, ej heller kan mycket bidra till de fallnes förbättring.“

Han syftade härvid på en mörk punkt i fängelsets historia. Ej mindre än 70 0/0 af dess innevånare äro enligt hans uppgift af irländsk härkomst, medan irländarne utgöra c:a $\frac{1}{4}$ af Massachussetts' befolkning. Dessa siffror tala, och ropa himmelskriande en förbannelse ej endast öfver Old England, utan öfver hvar och en, hög eller låg, som vill hålla ett folk tillbaka uti okunnighet, samvetstvång och förtryck. Ej ens den högsta intellektuella bildning kan, det är sant, helt och hållet skydda från brott, men de okunnigaste och mest förtryckte skatta öfverallt drygast i detta afseende. Det är en dubbel börda de bära, må man därför ej döma dem strängt, utan skynda till hjälp, gifva de upprättstående det bästa stöd man kan gifva dem, bildning och kunskaper, och behandla de fallne, ej som vilddjur utan som felande bröder. Samhällsförhållandena bära lika mycket och mer än de sjelfve skulden till deras brott.

Hvad disciplinen i det fängelse vi besöka angår, måste man här, liksom i skolorna, beundra amerikanarens förmåga att upprätthålla sträng ordning med milda medel. Han kan förena en jernfast viljekraft och allvar med ett humant och känslofullt sinne. Aktning för människan såsom människa, hurudana än de yttre förhållandena må vara, och sjelfbeherskning har han fått lära sig från barndomen. För att öfvervaka ordningen finnas af staten tillsatte inspektorer, hvilka det åligger att minst engång i veckan besöka fängelset. De talrika besökande från den stora allmänhetens sida åter se till, att alla humanitetens fordringar iakttagas. Oaktadt här finnas endast svårare förbrytare, bland dem äfven 60 lifstidsfångar, och oaktadt desse 4 ggr dagligen ha

att vandra öfver den vida gårdsplanen till och från verkstäderna, der de rikligen äro försedde med alla slags tillhugg, ifrån släggan till synålen, höra vi intet rassel af kedjor. Sådana användas för närvarande endast för tvenne de vildaste sällarne. De enda straff, som tillämpas, äro beröfvandet af vissa rättigheter och inspärning i mörk cell på vatten och bröd från några timmar till 10 dagar. För svårare förbrytelser inom fängelset och våld emot väktare eller dylikt, ställas de felande inför domstol och få sin tid förlängd, ifall nämligen någon förlängning är möjlig. Kroppsstraff äro strängt förbjudna, ty opinionen tillåter dem ej mot någon fullvuxen människa.

Den fånge, som under en hel månad ej har någon anmärkning emot sig, får sin tid förkortad med 2 à 3 dagar i månaden. Detta betraktas blott som ett medel att underhjelpa disciplinen. Klasssystemet förkastas totalt, emedan det visat sig, att de störste spetsbofvar, de som ha tjufnad och bedrägeri till yrke, äro de spakaste uti fängelse, då de äro tillräckligt kloke att inse sin egen fördel.

Vi nämnde i förbigående verkstäderna, och här komma vi in på det egentligen amerikanska området. Principen är den, att alla fångar skola arbeta och arbeta ej blott för att vara sysselsatte, utan på det för staten och dem sjelfve mest fruktbringande sätt. Staten skall få så stor del af kostnaden för fängelseväsendet som möjligt ersatt, och fången skall lära sig grundligt ett arbete, hvarmed han efter utståndet straff kan lifnära sig på hederligt sätt.

För att uppnå detta mål har staten i förbindelse med fångelserna låtit uppföra stora verkstäder, och så börjas auktionen. Fängelsedirektören tillkännager: Här finnas 500 par mer och mindre arbetsföra armar. Hvad betalas i dagspenning för hvarje man, dagen beräknad till 10 tim-

mar? Jag svarar för disciplinen. Ni får tillsätta verk-mästare samt anskaffa arbetsmaterialier, maskiner och verk-saker. Anbudet göras skriftligt, och pröfvas af direktören i förening med statsinspektörerne. För närvarande betala entreprenörerne i medeltal öfver 1 dollar om dagen för hvarje fånges arbete. Summa inkomster för sista året ut-gjorde 149,000 dollars, under det samtliga utgifter, repara-tioner af byggnaderna inberäknade, stego till 135,000, lem-nande ett öfverskott åt staten af 14,000 dollars, hvilka kunna betraktas som hushyresmedel. Ett mer lysande re-sultat kan man visst ej begära. Vid de mindre fängelserna får staten deremot sätta till betydligt, ty der betalas ej mer än 20 till högst 80 cents per dag. Statens förlust vid samt-liga länefängelser år 1870 utgjorde 175,000 dollars. Inkom-sten från fångarnes arbete samma år var 114,000 dollars.

Vi vandra genom alla de skilda verkstäderna. Först ha vi här en smedja med 12—15 ässjor och ett gjuteri; vidare flere verkstäder för förfärdigandet af gaskronor, af jernsängar och stolar, af skoplagg och borstar, m. m. Maskinerna äro i full gång öfverallt, och vi skulle ej veta, att vi äro i ett fängelse, såge vi ej i hvarje sal en man från en upphöjd plats med falkögon betrakta den arbetande personalen. Han skall se till ej allenast, att de arbeta ordentligt, utan äfven att de iakttaga nödig tystnad och ej meddela sig med hvarandra mer än hvad som är oundgängligt för arbe-tets bedrifvande. Han är beväpnad blott med en jernskodd staf, men af vår ledsagare höra vi, att en revolver finnes dold under rockskörtet. Den bär han som försvarsvapen och alarmsignal, ej allenast inom fängelset utan stundom äfven utom detsamma, ty han är känd af alla sina gamla kunder och det kunde hända, att någon af dem uti nattens mörker ville hämnas för gammalt groll.

Hela fängelsets område är omgifvet af en hög stenmur. I hvarje hörn af densamma finnes en vaktkoja, och dag och natt sitter der en spejare med full rätt att rikta sin 24-pipiga revolver mot hvarje lefvande varelse, som visar sig på muren eller försöker komma öfver densamma. Det är ett dödsblekt allvar, som hotar hvarje öfverträdelse i detta afseende, men, som vi sett, blir hvar och en, som afhåller sig derifrån, behandlad ej blott utan grymhet, men äfven rättvist och human.

Då fången suttit ut sin tid, får han vanligen jernvägsbiljett till sin hemort och äfven litet derutöfver för att lifnära sig under de första dagarne, tills han hunnit skaffa sig arbete. En fängelseförening finnes ock, som bereder plats för häktets forne innevånare och tillhandagår dem med råd och dåd. En f. d. förbrytare behöfver aldrig återvända till fängelset af brist på arbete, har man försäkrat mig. Skulle fördomen ibland hans medarbetare på hemorten vara för stor, står det öfriga Amerika vidt och öppet för honom; han kan begifva sig till en annan stat, der ingen känner hans antecedentia och ingen frågar efter hans „prestebetyg“. Hans synd är glömd och förlåten; han kan börja ett nytt lif och ännu blifva en nyttig och aktad medborgare. Exempel finnas, att f. d. förbrytare blifvit högt ansedde män och invalde till landets högsta förtroendeposter, till de särskilda staternas legislaturer och t. o. m. till kongressen.

Slutligen må nämnas, att staternas guvernörer ega en, åtminstone i några stater, oinskränkt rätt att benåda fängslade personer. Denna rätt har stundom blifvit för liberalt utöfvad, så att det t. ex. i Massachussetts för några år sedan var vanligt, att lifstidsfångar sutto i fängelse blott 7 à 8 år och fingo sin öfriga tid efterskänkt. Man är därför

för det närvarande betänkt uppå att inskränka denna benådningsrätt; tillintetgöra den vill man ej, ty Amerika är ett underligt land.

I Europa straffar man enligt lagens stränghet, ty staten är rättvisans representant på jorden; i Amerika lemnar man straffet åt Honom som rätt dömer*), man vill förbättra, glömma och förlåta.

*) Joh. Ev. 8: 10—11.

Åttonde brefvet.

Staten och religionen.

Näst folkets suveränitet eller dess rätt att i sista instans afgöra öfver statens styrelse och att okränkthet få besitta alla de rättigheter, hvilka det icke uttryckligen afstått åt de af detsamma valde statsfunktionärerne, finnes det, tror jag, ingen princip så djupt rotad uti amerikanarens sinne, som hvarje människas rätt att dyrka Gud på det sätt hans tro och samvete bjuder, utan något ingripande af stats- eller andra myndigheter.

Religionsfriheten är en af de stora grundsatserna för det amerikanska samhället, och der denna kommer i kollision med andra principer, få dessa vika för att lemna rum för den förra. Den är en af hörnstenarne, på hvilken hela samhällsbyggnaden hvilar; den kan ej rubbas utan den största fara för det helas bestånd.

Men hvad är religionsfrihet? Det är, som redan antydt, hvarje människas rätt att, ostraffadt och utan intrång i sina politiska rättigheter, i alla religiösa frågor rådfråga endast sitt samvete och sin Gud samt att fredligt få samlas för att öfva den gudstjenst han för godt finner, förutsatt att han dervid ej stör andra uti deras religionsöfning eller uti religionens namn begår brott, som allmän lag förbjuder. Han straffas då liksom hvarje annan förbrytare för sina olagliga

handlingar, men ej för sin öfvertygelse, hvilken staten har hvarken rätt eller förmåga att kontrollera.

Inbegriper religionsfriheten då äfven frihet från religion? Ja visst. Från lagens ståndpunkt måste den göra det. Den förra kan ej existera utan att lagen tillåter äfven den senare. Ger man engång staten rätt att säga, det hvar och en måste ha en religion, så är nästa steget, att bestämma för dem, som säga sig ej ha eller behöfva någon sådan, hvad de skola tro, och derifrån ha vi blott ett halft steg till religionsfrihetens död. Och hvad kunde lagen åstadkomma genom en sådan bestämning? Intet vidare än straffa en hederlig man, som skulle vägra att säga sig tro hvad han ej tror, och låta den mindre hederlige och hycklaren gå fri. Hyckleri och likgiltighet å ena sidan samt förföljelse och bål å den andra har öfverallt och uti alla tider varit följderna af statens inblandning i den religiösa frågan.

Man läser historia och man läser kyrkohistoria, men alla de hundratusental bål, som brunnit, äro ej nog att öppna ögon, som blifvit lyckta genom århundradens fördomar. Man kan ej se eller man vill ej se hvem det varit, som antändt alla dessa bål och drifvit dessa tusental familjer uti landsflykt. Man beskyller den katholska kyrkan för allt, under det de protestantiska ej varit en smula bättre, der de blott haft magten. Det är ej den ena eller den andra kyrkan eller sekten, som gjort det; det är hvarje enskild person, som tillvällar sig en magt öfver en annans samvete, som är skulden till allt detta. Ofördragsamheten, den inbillade tron, att man ensam besitter den „rena läran“ har byggt bålet; fanatismen och det ofta välmenade försöket att tvinga andra att bekänna denna „rena lära“ har antändt det. Så länge dessa två principer finnas uti människornas

sinnen, kan man aldrig vara säker för följderna, och der de ingå som hufvudelementer uti statsrätten, der finnes en statskyrka, d. v. s. en af staten uteslutande tolererad eller särskildt gynnad och understödd kyrka, och der denna finnes, finnes ingen religionsfrihet.

I hvilket förhållande bör då staten stå till religionen eller rättare till de religiösa samfunden? I samma förhållande som till öfriga korporationer och föreningar. Den bör gifva dem sitt skydd och hägn, den bör tillförsäkra dem det okränkbara utöfvandet af deras rättigheter och se till, att dessa respekteras äfven af andra, och den bör slutligen, liksom i fråga om andra korporationer, genom fastställande af några lagliga former begränsa deras magt, så att ej individen må lida något intrång i sina personliga rättigheter genom ett samfunds öfverflyglande inflytande. Men staten har intet att göra med bekännelsen eller den religiösa öfvertygelsen; den tillhör personen, och staten har ingen rätt att uppträda som domare deröfver. Staten kan ej bestämma hvad som är den rena läran, antaget att någon sådan skulle finnas, och om den ock kunde det, har den ej rätt att tvinga densamma på någon.

Huru säker domare styrelsen är uti religiösa frågor, kunna vi redan skönja deraf, att den af staten understödda „rena läran“ så betydligt varierar uti skilda länder. I Ryssland anses som sådan den grekisk-orthodoxa, i England den anglikanska, i Turkiet den muhamedanska, i Finland den lutherska, i Spanien den katholska, o. s. v. en religion för hvarje land, tills vi slutligen komma till Amerika, der vi ej mer ha en religion för hela landet eller för en hel stat eller för en hel kommun, utan hvar och en har rätt att hylla de åsichter, som mest öfverensstämma med hans lynne, karakter och bildningsgrad, och sluta sig till det

religiösa samfund eller den kyrka, som han bäst harmonierar med.

Men, säger man, religionen bör dock ligga staten närmare om hjertat än t. ex. en benqvarn. Religionen är den viktigaste befordraren af sedlighet och alla goda dygder och bör därför särskildt understödjas af staten, då samhällets och isynnerhet ett fritt samhälles väl eller ve i hög grad är beroende af dess medlemmars sedlighet. Behovet af en religion och religiös undervisning är dertill så allmänt ibland människösläget, att det ock därför bör kunna räkna på statens särskilda omvårdnad.

Uti allt detta ligger en viss grad af sanning, men huru skall staten tillgodose dessa anspråk? Genom att lemna den religiösa frågan den största möjliga frihet och undanrödja alla restriktiva hinder för uppkomsten af religiösa föreningar, m. m. Den bör icke t. ex. genom skatter på kyrkor, bönhus etc., hvilka ej liksom fabriker och andra industriella företag äro inrättade för vinnings skull, göra det svårt att uppföra sådana och derigenom hindra religiösa sammankomster. Den bör i detta fall följa samma princip, som bjuder den att ej beskatta införseln af spannmål eller andra förnödenhetsartiklar. Och är ett religiöst behof medfödt hos hvarje människa, så skall det utan tvifvel bäst tillgodose sig sjelf, om man lemnar detsamma full frihet. Hvar och en skulle anse det i högsta grad absurdt, om staten skulle befälla hela befolkningen att vid förlust af medborgerliga rättigheter lifnära sig med ett visst slag af föda såsom den enda helsosamma och tillsätta en mängd mästerkockar och kockar af alla slag med uteslutande privilegium att tillreda och utdela i lämpliga rationer denna national-mat. Dock vore detta mycket mindre absurdt och mindre ingripande i den personliga friheten, än om

staten utfärdar påbud öfver hvad befolkningen skall tänka och tro och tillsätter en mängd tjenstemän, för att predika denna enda rena tro och tilldela varningar m. m. åt hvar och en, som fördristar sig afvika från denna norm.

Vi vilja dock lemna dessa reflexioner, som måhända skola förefalla många läsare högst profana, för att öfvergå till hvad vi egentligen ämnade skrifva i detta bref, de religiösa förhållandena i Förenta Staterna.

På förhand vilja vi trösta läsaren, om han finner dem alltför obegripliga, dermed, att amerikanaren har alldeles lika svårt, och jag tror svårare, att förstå de religiösa förhållandena i Europa. Han kan ej fatta denna statens inblandning uti de religiösa angelägenheterna, och jag har träffat personer, som flere år vistats i Tyskland och Frankrike, öppet säga, liksom de ock genom sitt tal förrådt det, att de kyrkliga förhållandena i dessa länder äro för dem alldeles ofattliga. Religionsfrihetens grundsatser äro numera lika djupt rotade i amerikanarens sinne som statskyrkans i européns.

Men till verket! Vi vilja taga lagboken i hand, för att se hvad der finnes stadgadt rörande vårt ifrågavarande ämne.

Förenta Staternas konstitution innehåller i detta afseende blott, „att ingen religiös formalitet („test“) skall kunna fordras som vilkor för beklädande af något offentligt embete eller en befattning i Förenta Staternas tjenst.“ Således intet afseende fästadt vid eller något företräde gifvet en religiös bekännelse framför en annan.

Första amendementet till konstitutionen lyder: „Kongressen (och således ej heller presidenten, som ingen lagstiftande myndighet eger) skall ej kunna stifta någon lag rörande upprättandet af en religion eller hindrande den fria

utöfningen deraf, ej heller inskränka ordets eller pressens frihet, eller folkets rätt att fredligt samlas och ingifva petitioner till regeringen om afhjelpande af deras besvär.“

Vi böra ihogkomma att vid upprättandet och antagandet af konstitutionen det var underförstådt, att all den magt, som ej uttryckligen var lemnad åt kongressen, fortfarande skulle tillhöra de särskilda staterna och folket. Men redan vid kongressens första sammanträde 1789 fordrade folket, för att vara fullt säkert att några dess mest oförytterliga rättigheter icke skulle kunna antastas af den federativa styrelsen, att dessa skulle uppräknas uti konstitutionen. Så tillkommo de 10 första amendementerna, oakadt mången talade emot dem såsom varande öfverflödiga. Folket ville det, och de antogos.

Från Washington kan sålunda intet påbud utgå, som i någon mon skulle inskränka religionsfriheten.

Låt oss gå vidare till de särskilda staternas konstitutioner och lagar. Vi ha för tillfället tillgång endast till Massachussetts' och Rhode Islands lagböcker, men dessa torde kunna anses tillfyllestgörande, då någon väsentlig olikhet i detta afseende ej torde förefinnas i de skilda staterna. Massachussetts är tillika representanten för en stat, som, ursprungligen bygd på strängt religiösa principer och med en enda som ren och tillåten ansedd lära, småningom gått öfver till fullständig religionsfrihet, under det Rhode Island, som först koloniserades af den för sina „irrläror“ från Massachussetts fördrifne Roger Williams, varit religionsfrihetens vagga i Förenta Staterna.

Elfte amendementet till Massachussetts' konstitution, hvilket antogs år 1833 med upphäfvande af den mindre frisinnade tredje artikeln uti „rättighetsförklaringen“, lyder som följer:

„Alldenstund offentlig gudstjenst och undervisning uti gudsfruktan, religion och sedlighet befrämjar ett folks lycka och välbefinnande och betryggar en republikansk styrelseform, skola de skilda religiösa föreningarne i denna stat, antingen de äro inkorporerade eller ej, ha rätt att vid lagligen kungjordt möte, hållet för detta ändamål, välja sina pastorer eller religionslärare och öfverenskomma med dem om deras underhåll, samt att beskatta sina medlemmar för uppförande och underhåll af hus för offentlig gudstjenst, för bibringande af religiös undervisning och för bestridande af nödiga utgifter; och hvarje person, hörande till en religiös förening, skall blifva ansedd och hållen som medlem *) tills han till sekreteraren för nämnda förening inlemnadt en skriftlig förklaring om sin afsigt att utträda, och han skall der-efter ej vara ansvarig får något lån eller kontrakt, som senare af nämnda förening må ingås; och alla religiösa sekter och bekännelser, som uppföra sig fredligt och som gode medborgare af denna stat, skola vara lika under lagens skydd; och intet underordnande af en sekt eller bekännelse under en annan skall någonsin blifva upprättadt af lagen“.

Rhode Islands konstitution börjar sålunda: „Vi, folket i staten R. I., tacksamme mot Gud allsmäktig för den borgerliga och religiösa frihet, Han så länge låtit oss åtnjuta, och blickande upp till Honom om välsignelse för våra sträfvan- den att stadfästa och oförminskad till efterkommande generationer öfverlemna denna samma frihet, antaga och fastställa härmed följande form för vår styrelse.“

*) Denna bestämning gäller endast medlems skyldighet emot församlingen, men hindrar ej en religiös förening att för osedlig vandel eller andra orsaker ifrån sin gemenskap utesluta hvem den vill.

Första artikeln innehåller en förklaring af vissa konstitutionella rättigheter och principer, hvilka „för att betrygga den af förfädren upprättade religiösa frihet skola blifva fastställda, uppehållna och framför alla andra lagar iakttagna af alla lagstiftande, judiciella och exekutiva myndigheter.“

Tredje paragrafen i denna „declaration of rights“ behandlar religionsfriheten och är af följande lydelse:

„Alldenstund Allsmäktig Gud har skapat anden fri, och alla försök att genom timliga straff och pålagor eller genom beröfvandet af civila rättigheter utöfva inflytande på den samma äro egnade att framkalla hyckleri och lågsinhet; och alldenstund det var ett af våra vördade förfäders förnämsta sträfvanden vid deras inflyttning till detta land och grundandet af denna stat att framhålla ett lefvande bevis derpå, att ett borgerligt samhälle kan ega bestånd och bäst uppehållas och blomstrar med full frihet i alla religiösa angelägenheter; därför förklara vi, att ingen skall blifva tvingad att besöka eller uppehålla en religiös gudstjenst, hus eller embete, utom på grund af hans eget frivilliga kontrakt; ej heller skall någon blifva antastad, inskränkt eller besvärad till sin person eller egendom, eller förklarad inkompetent att bekläda något offentligt embete eller på annat sätt lida till följd af sin religiösa tro; och hvar och en skall ega full frihet att dyrka Gud enligt sitt samvetes föreskrift samt att bekänna och med bevis försvara sin åsigt i religiösa frågor, och denna skall på intet vis förminska, utvidga eller beröra hans medborgerliga rättigheter“.

Sammanstå vi nyssanförda, innehållsrika och storsinnade paragrafer, erhålla vi en tydlig bild af hvad man i Amerika förstår med religionsfrihet och hvad denna är. Uttrycken i skilda lagböcker torde väl något variera, men i saken är öfverallt densamma: hvarje människas frihet att

religiösa frågor stå för sig sjelf, att sluta sig eller ej sluta sig till en kyrka, och att aldrig för sin tros skull lida något intrång till sina civila rättigheter, till sin person eller sin egendom.

Vi gå vidare. I Rhode Islands lagbok finna vi intet skildt kapitel om de religiösa föreningarne. De äro inbegripna under de allmänna bestämningar, som gälla för alla föreningar, bolag och korporationer af hvad slag de vara må, endast att deras såväl lösa som fasta egendom till ett värde af 20,000 dollars är skattefri. Denna förmon dela de med skolor, akademier, offentliga bibliothek, fattighus, begravningsplatser och några andra särskildt nämnda anstalter.

Uti Massachussets' lagkodex finnes deremot ett skildt kapitel, behandlande kyrkor och föreningar för religiösa, välgörande och uppfostrings-ändamål. Utom hvad ofvanförda paragraf fastställer, säges här: att religiösa föreningar ega samma rättigheter och skyldigheter som andra korporationer; att de må åtnjuta deras gamla fri- och rättigheter med afseende å gudstjenst, kyrkoordning och disciplin, i hvilket afseende de ega uppgöra sina egna bilagar och statuter; huru första mötet för en nybildad församling må sammankallas; att ingen må ega rösträtt, som ej är medlem; att qvinna må vara medlem med samma rättigheter och skyldigheter som män; att ingen skall vara skyldig att betala till någon annan kyrka än den han tillhör; att intet bolag må blifva skattadt för kyrkliga ändamål; att församlingarnes skattmästare må ega samma magt som kommunens; att de må sälja bänkplatserna uti sina kyrkor; att de skattefritt må besitta egendom nödig för sina ändamål, men ej mer (de sista orden tillagda 1870 för katolikernes räkning); att de må taga ed af sina embetsmän och egendomsförvaltare; o. s. v. Allt bestämningar rörande yttre, mindre viktiga formfrågor, men ej ett ord

naturligtvis om trosbekännelse, proselytmakeri eller något sådant.

För öfrigt må anmärkas, att alla dessa bestämningar sällan eller aldrig blifva tillämpade af lagen. Jag har träffat så väl församlingsföreståndare som andra i kyrkliga angelägenheter högt intresserade personer, hvilka alls ej vetat af, att lagen innehåller något om religiösa föreningar. Då jag frågat dem i hvad förhållande kyrkorna stå till staten, har det stående svaret varit: „Vi ha intet att göra med staten och staten har intet att göra med oss“, och detta har vanligen varit åtföljdt af ett smålöje, som kunde uttydas med: „Den der mannen är ännu grön“, d. v. s. han har nyligen kommit från Europa.

Tillägger jag slutligen, att höga böter eller fängelse fastställas för störandet af offentlig eller enskild gudstjenst, att religionsundervisning är förbjuden i alla publika skolor, samt att, enligt ett jemväl för katolikernes räkning fattadt beslut, inga statsunderstöd få gifvas åt välgörenhetsinrättningar med sekterisk karakter, så torde jag ha anfört allt hvad lagen innehåller med afseende på statens och kyrkornas förhållande till hvarandra.

Men jag sade i början af mitt bref, att religionsfrihetens princip är så genomgående, att den alltid segrar så ofta den kommer i strid med någon annan. Detta är synligt isynnerhet i fråga om ed och äktenskapsingående.

I Amerika som annorstädes äro såväl embets- som vittneseder m. m. i bruk. I afseende å dem säges uttryckligen, först att hvar och en må begå ed på det sätt som är brukligt inom hans kyrka, denna må vara kristen eller ej, samt vidare att om någon bekänner sig vara qväkare eller annars säger sig ha samvetsskrupler mot att begå ed, han endast må afgifva en högtidlig försäkran, under samma

ansvar i händelse af falskt vittnesbörd som för mened. Edsformuläret är derjemte det enklast möjliga. För alla embetsmän, höge eller låge, heter det endast: Jag svär (eller lofvar) trohet och lydnad åt staten Massachussetts samt vill uppehålla dess konstitution. Så hjelpe mig Gud (eller något dylikt).

Äktenskapet åter betraktas af lagen som en civil akt, men då mången sekt och många enskilda finnas, hvilka anse det som en religiös eller kyrklig handling, har man ej velat stöta någon genom att göra civiläktenskapet obligatoriskt, såsom det numera är t. ex. i det kyrkliga Italien. *) Man har lemnat hvar och en frihet att välja hvilken väg han behagar. Sedan kontrahenterne af kommunens eller statens clerk eller registrator skaffat sig hvad vi skulle kalla hinderlöshetsbetyg att bygga hjonelag med hvarandra, ha de, för att få äktenskapet stadfästadt, att vända sig antingen till närmaste domare eller till sin församlings prest, hvilken eger högtidligen förklara deras förbund afslutadt. Om qväkarne anmärkes särskildt, att de ega ingå äktenskap på det sätt, som sedan ålder varit brukligt i deras samfund.

Genom dessa bestämmingar äro alla slag af samvets tvång undvikna. Ingen tvingas att underkasta sig religiösa ceremonier, som han ej kan godkänna eller måhända för-

*) Då jag vet, att äfven inom bildade familjer en förvånansvärd okunnighet råder i afseende å begreppet af civiläktenskap, hvilket ungefärligen anses vara ett äktenskap som ingås i dag och upplöses i morgon, ber jag här få anmärka, att civiläktenskapet skiljer sig från det hos oss allena gällande kyrkliga endast deruti, att det förra ingås inför världslig myndighet, vanligen en domare, och det senare inför kyrklig, såsom hos oss. I afseende å deras upplöslighet, arfsrätt o. s. v. råder ingen skilnad.

aktar, och ingen såras å andra sidan i sina religiösa känslor genom att inför världslig myndighet nödgas avsluta en akt, som han anser tillhöra religionen och kyrkan. Men för att komma ur detta dilemma har staten för samvetsfrihetens skull måst afvika från sina grundsatser och uppdraga åt presterne, som äro enskilda församlingars private tjenare och af dem efter godtycke till- och afsättas, en offentlig myndighet. Detta är den enda beröring staten eller dess tjenare har med de kyrkliga funktionärerne, och regeln för statens och kyrkans fullkomliga skiljande från hvarandra lider blott af detta enda aktningsvärda undantag.

Hvilken ytterlig grannlagenhet man i Amerika ådaga-lägger, såsnart det är fråga om religiösa öfvertygelser, eller som man säger samvetssaker, visar oss vidare mormonernes exempel. Mot andra polygamister tvekar man ej att tillämpa lagens stränghet, men mot dem, som äro det på grund af ett religionsbnd, har man i det längsta varit skon-sam och försökt att genom andra medel afskaffa ett ondt, som är på det högsta lagstridigt och ej i längden utan fara för samhället kan tolereras.

Med afseende å resultaten af det förfarande man här följt i religiösa frågor vill jag blott i korthet erinra om den stora betydelse religionen, såsom känt, spelat vid utvecklingen af det amerikanska samhället och vid daningen af folkets sedvanor och karakter. Dess inflytande hör till dessa fördolda krafter, som äro oåtkomliga för alla statistikers beräkningar, men därför ej af mindre värde. Medan man kan erhålla faktiska upplysningar om allt i Amerika, är det omöjligt att få några siffror för att mäta det goda, som åstadkommits genom de fria religiösa föreningarne. Endast det står klart för alla, att hela landets ungdom erhåller sin religiösa undervisning uti söndagsskolor, frivilligt

underhållna af de skilda kyrkorna och med tiotusental frivilliga lärare och lärarinnor.

Medlemmarne af de skilda kyrkorna tyckas ömsesidigt respektera och akta hvarandra som bröder, och det skall ej vara ovanligt att de, ehuru af olika bekännelse, hjälpa att uppföra kyrkobyggnader åt hvarandra. Att här finnas missionssällskap sammansatta af flere skilda bekännelser är likaså känt.

Ifrån detta allmänna broderskap böra dock måhända undantagas, å ena sidan katolikerna och å den andra unitarier och universalister. De förre åtnjuta ett mindre skonamt bedömande, för den politiska roll de vilja spela i det de söka undergräfvat det fria offentliga skolsystemet och äfven i öfrigt visat sig mindre tillgifne den republikanska friheten. Åt de senare åter skakar man betänksamt på hufvudet, menande att de måhända gått för långt.

Mycken fördom, slentrian och vidskepelse finnes utan tvifvel äfven i Amerika, och många finnas derjemte som ockra derpå, men i längden finnes intet bättre medel deremot än friheten, ty i ideernas fria kamp om tillvaro skall slutligen det mer rätta och förnuftiga gå segrande ur striden och menskligheten sålunda gå framåt äfven i sina åsigter och ideer om det högsta mänsklig tanke kan fatta.

Nionde brevet.

Lowell och Lawrence samt Arbetarens samhällsställning och vilkor.

Nyss återkommen från en utfärd till Lowell och Lawrence, vill jag här nedskrifva något af hvad jag der sett.

Lowell och Lawrence, tänker mången läsare, hvad är det? Det är två medelmåttiga städer några mil norrut från Boston. Den förra eger 40,000 och den senare 32,000 innevånare. Deras värde i penningar är 31 och 19 miljoner dollars, all egendom under 1,000 dollars oräknad, emedan ej beskattad. Således äro de ej heller hvad rikedom beträffar särdeles framstående. Men de ega sin betydighet såsom varande de två största fabriksstäder i Massachussets.

Det är isynnerhet bomulls- och ylle-spinnerierna som här florera. I Lowell ensamt finnas 11 stora sådana förutom en mängd mindre. Dagligen äro 600,000 spindlar och 14,000 väfstolar i rörelse. De drivas af 52 turbiner och lika många ångmaskiner. 16,000 personer äro sysselsatta vid dem och tillverkningen gränsar till det otroliga. Hvarje vecka förfärdigas tyg till en längd af 250 sv. mil, och den årliga tillverkningen är tillräcklig att tre hvarf löpa kring jorden. Detta blott uti Lowell. Lawrence står ej mycket efter, ehuru den är en alldeles ny stad. Dess folkmängd är lika med Helsingfors', men hvad ålder angår, räknar den

jemnt lika många årtionden som Helsingfors sekler. 1845 egde byn med det namnet 100 innevånare, 1855 räknade staden 16 och nu 32 tusen. „Det är yankee“, menade man.

Fabrikerna äro medelpunkten och det lifgifvande elementet uti dessa orter. Kl. $1\frac{1}{2}$ 5 på morgonen gifva klockorna uti staden den första signalen och så fortgår det till 9 på aftonen, då enligt småstads-manér, aftonklockan manér innevånarne att gå till hvila. Under dagens lopp äro gatorna temligen folktomma. På aftonen deremot, sedan arbetet är slut och qvällsvarden eller „theet“ blifvit intaget, hvimla de af ladies och gentlemen, hvilka fria från fabrikernas enformiga slammer och hetta söka sig rekreation ute i det fria eller gå in i ett bibliothek eller en läsesal för att finna näring för sin andliga menniska.

Uti hvardera staden finnes naturligtvis ett offentligt af staden underhållet bibliothek, som dagligen jemte läsesalen står öppet för alla utan afgift. I Lowell finnes dessutom ett privat dylikt (13,000 vol.), tillhörigt en arbetareassociation. Medlemskapet är öppet för hvar och en, man eller qvinna, som vill betala den fastställda afgiften, uppgående till circa $1\frac{1}{2}$ dagspenning i året. Med de influtna medlen bekostas ej allenast bibliothek, utan äfven underhållet af en ganska stor, väl möblerad läsesal för tidningar och en vacker hall för möten. Uti denna anordnas äfven under vinterns lopp föreläsningkurser uti skilda ämnen. För hvarje kurs betalas extra ungefär 1 dagspenning. Stundom tillställas ock anspråkslösa konserter. I Lawrence har man af staden föranstaltade föreläsningar, för hvilka kostnaden bestrides ur en för detta ändamål donerad fond. De mest ansedde män eftersändas och betalas väl. Biljetter utdelas gratis eller mot mycket låg afgift till de skilda fabrikerna i förhållande till deras personal.

Af enskilda personer hade i Lowell öppnats en inrättning, som jag ville på det varmaste rekommendera. Det var hvad man kallade en „folk-klubb“. Den är öppen alla aftnar och anlitas ända till trängsel. Lokalen utgöres af en stor sal och flere mindre rum. Först ha vi ett läserum med tidskrifter, illustrerade och icke illustrerade, samt ett litet utvaldt bibliothek af de bästa engelske och amerikanske författare. Alla öfriga rum äro deremot upptagna af små bord, rikligen försedda med alla slags spelapparater, schack, dam, domino, bräde, croquet (i miniatyr) o. s. v. I salen finnes derjemte ett godt piano och stundom hålles ett 10 minuters föredrag; allt är propert och snygt arrangeradt, ty „futtigt“ förekommer ej i amerikana-rens ordförråd. Publiken var högst animerad och sällan var en plats vid något bord tom. Damer och herrar, d. v. s. arbetare och arbeterskor, sutto om hvarandra i små koterier och pratade bort en stund i en förtrolig krets, eller roade sig med ett oskyldigt tidsfördrif, väl egnadt att förströ ett af dagens tunga tröttadt sinne.

Man skall ej fordra att den, som arbetat dagen igenom, om aftonen skall sitta vid boken. Det är få naturer, som gå ut dermed eller ha lust därför. Nöje och sällskapligt umgänge är ett behof för hvar och en, likaväl som hvila och arbete. Tillfredsställes det ej på ett naturligt och godt sätt, söker det sig luft på otillåttna vägar. Tillställandet af s. k. oskyldiga nöjen, hvilka utan kostnad och utan frestelse till njutningar stå öppna för hvar och en, är därför en nödvändig faktor uti folkbildningens befrämjande. De icke allenast afhålla från ondt, utan äfven rena och höja sinnet, ifall de äro af rätta slaget. Detta hade man här klart insett, och att företaget omfattats med värme, bevisade den ständiga strömmen af intresserade personer.

För att öfvervaka ordningen är alltid någon af direktionen, hvilken består såväl af damer som af herrar, närvarande. Derjemte sågs en poliskonstapel ständigt vandra genom rummen. Usch, menar du, en polis, hvad har han der att göra? Han är der ej för de rättrådiges skull, men för att se till, om ej möjligen någon mindre hederlig person smugit sig in genom den öppna dörren. För öfrigt säger man ej i Amerika „usch“ åt en polis, ty han är en mycket populär och gerna sedd personlighet. Man vet, att han lyder under de af folket valda kommunala myndigheterna och hans intresse kan således ej skilja sig från folkets.

Men det måste vara ett mera ruskigt lif, menar du, i en stad, der ej en polisman kan undvaras ens vid ett så fredligt möte som det ifrågavarande. Hör då följande ifrån Lawrence, och kom ihog, att denna stad är lika stor som Helsingfors. Efter fullt tillförlitliga uppgifter och till en del efter hvad jag sjelf sett, lefver man här för öppna dörrar, d. v. s. dörrarne, som alltid leda direkte ut till gatan, äro vanligtvis olästa. Unga fruntimmer kunna hvilken tid på dagen som helst gå ensamma, utan fara att på något sätt blifva störda. Detta är till stor del äfven fallet i Boston, som med skäl måste kallas en stor stad. Antalet af utom äktenskapet födda barn utgör i Lawrence 1 à 1 $\frac{1}{2}$ ‰, hvilket äfven är medeltalet för hela Massachussetts. I det kyrkliga Sachsen är samma procent 15 och i det sedliga Finland 10; Helsingfors och Europas större städer vilja vi ej tala om. Under allt detta utgöres polisstyrkan i Lawrence af 27 man, utom extra biträden, som stundom användas vid utomordentliga tillfällen.

Här kunna vi sålunda se en skynt af den djupt sedliga anda, som genomgår NewEnglands folk och omedvetet gör sig gällande äfven hos den invandrande skaran. Den är en

följd, ej så mycket måhända af någon inneboende stark sedlighetskänsla, som fast mer af det fria religiösa och politiska lifvet, af den höga folkbildningen, af arbetarens bättre ställning såväl i socialt som ekonomiskt afseende, samt af den aktning man hyser för qvinnan och hemmet.

Jag vill dock ej, så frestande det än vore, inlåta mig uti reflexioner häröfver, utan i stället se till hvad jag kan lära i fabrikerna. Jag besöker dem ej så mycket för att beundra den nyaste tidens uppfinningar i denna gren af manufakturerna, som fast mer för att se, huru man lefver och röres inom dem. Skilnaden är ofantlig, då man jemför dem med de damuppfyllda, qvafva och smutsiga fabrikerna i vårt eget land. Här är allt så vidt möjligt rent och ordentligt. Trappuppgångarne äro snygt målade och fria från smuts. I arbetssalarne äro väggar och tak utan fläckar samt golven rena och ofta sopade. Rummen äro öfverallt 14 fot höga, och talrika, stora fönster (circa 8 fot höga) lemna ljuset tillräckligt inträde. Klisterapparaterna äro i öfversta våningen med lufthatt ut genom taket för hvarje af dem, så att luften ej är förpestad af sura ångor.

Uti hvar och en af de ofantliga salarne finnes ett stort väggur angifvande tiden, när maskinerna få stoppas. Detta sker några minuter före utringningen, så att arbetarene ha tid att putsa sig förrän de gå. På väggarne se vi utom ordningsreglor anslagna sparbankernas sista månadsberättelser med uppgift om tid och villkor för pengars emottagande. Uti några rum ha qvinnorna prydt fönstren med blommor, och betraktar man dem sjelfva, ser man att de till störst delen utgöras af unga meuniskor med ett hyggligt, städadt yttre, väl klädda och håret ofta uppsatt efter modets fordringar.

Det enda som saknas i fabrikerna är dugliga ventilationsapparater. För närvarande finnas ej andra sådana än

fönstren, och dessa äro ej fullt tillfyllestgörande, utom det att de ej alltid kunna användas. Man kan dock trösta sig dermed, att denna brist snart skall vara afhjelpat, ty opinionen har börjat låta höra sig i denna riktning, och det är en magt, för hvilken man i Amerika måste buga sig, ifall man ej har goda skäl att sätta emot den.

Med godt intryck af hvad jag sett, lemnar jag fabrikerne och begifver mig, förrän klockan ljuder, till några af arbetarebostäderna. Sådana finnas vid alla fabriker och äro tillräckligt vidlyftiga att gifva utrymme åt det största flertalet arbetare. De äro vanligen indelade i tre klasser, en lång stenhusrad för qvinnorna, en annan för de unge männen och en tredje för familjer. Hvarje hus är genom icke dörrförsedda väggar deladt uti mindre afdelningar med hvar sin matrona, som förestår hushållet och är värdinna på stället. Hon är vanligen enka efter någon afliden arbetare eller på annat sätt bunden vid bolaget, som emot mycket låg ränta hyr åt henne en afdelning af huset, hvilket hon i sin tur till ett af bolaget fastställt pris upplåter till fabriken arbetare. Hon måste vara en i allo hedervärd personlighet och är för bolaget ansvarig för att ordning och skick råder i huset och att kosten är god. Öfver de unga arbeterskornas uppförande eger hon hålla ett moderligt vaksamt öga. Dessa böra utom vid särskild tillåtelse vara hemma kl. 10 på aftonen, då dörren stänges och gasen släckes.

Med de vänliga värdinnornas benägna tillåtelse går jag in uti flere hus och anställer en noggrann visitation med allt, ifrån det största till det minsta. På förhand måste jag bedja läsaren vid tanken på arbetarebostäder aflägsna alla föreställningar om ruskiga, kasernaktiga byggnader med sophögar och afskräden utanför de svarta dörrarne, genom

hvilka en smutsig barnskara springer in och ut. Något sådant finnes alls icke här; de hus, jag nu talar om, stå till sitt yttre alls ej efter andra byggnader i staden, undantagande City-hall eller rådhuset och de nyare skolhusen, ty dessa äro öfverallt de prydligaste.

Efter att ha begagnat ringklockan, ty om ock dörren äro oläst, hör detta till god sed, anhåller jag om tillstånd till mitt lofliga förehafvande. Detta beviljas gerna, ty man har aldrig förut sett en rysk finn-björn, och man väntar att af honom få höra något om detta aflägsna land, hvaraf blott namnet är dunkelt känt. Med den bästa möjliga ciceron på stället börjar jag därför min rund.

I nedersta våningen finnes först en matsal, der thebordet just är dukadt. Bordet är betäckt med en hvit duk, koppar, tallrikar, brödfat och andra necessarier ordentligt ordnade. Näst intill är köket, der samma ordning råder. I den bekväma jernhällen gräddas som bäst några kakor för qvällen. I några hus finnes i förening med köket ett badrum, med kar af metallplåt samt kranar för kallt och varmt vatten. På andra sidan om förstugan eller rättare tamburen ha vi, förutom värdinnans två rum, ett samlings- och mottagningsrum. Golfvet är här beklädt med mattor, möblerna stoppade, och en varm brasa lågar ständigt i kaminen. Här kunna de unga damerna eller herrarne emottaga sina bekanta eller sällskapligen samspråka en stund.

I de öfra våningarne finnas sofrummen. Dessa äro efter storleken afpassade för 2 à 4 personer och försedda med 1 à 2 garderober hvart. De äro naturligtvis högst enkla, väggarne hvitlimmade och golfven bara. Möblen utgöres af ett litet bord, ett par trästolar och 1 à 2 mjuka bäddar. Ordningen uti dem varierade efter innevånarnes större eller mindre sinne för huslig trefnad.

Sådana äro de ungas boningar. Familjerna ha hvar sin våning med 4—6 mindre rum. Efter hvad jag från skilda håll hörde, skola de vara treffligt och snygt möblerade. Sjelf var jag ej i tillfälle att se något i den vägen, då jag ej hade rekommendationskort till någon familj, och det förutan råder jag ingen att blott af nyfikenhet söka inträde i ett amerikanskt hem. Ty så väl bemött man än blir, om man kommer med en helsning från en husets vän, så riskerar man den förutan att få vända om vid dörren.

Slutligen komma vi till „kritan“. Hvarje qvinna betalar $2\frac{1}{2}$ och hvarje man $3\frac{1}{2}$ dollars i veckan. Ute i staden få de betala 4 till 5 dollars. För denna summa erhålla de rum, kost, tvätt och ljus till kl. 10 e. m. Eldningen i sofrummen få de bestå sig sjelfva, om de önska någon sådan. Hvad kosten beträffar, så är den god och kraftfull. Färskt bröd och kött, kaffe, the och kakor af skilda slag bestås dagligen.

Men hvad intresse ha fabriksegarne uti att underhålla dessa hus, som gifva dem blott obetydlig ränta? Utom samvetets goda vittnesbörd att de draga försorg om sina arbetare, ha de enligt egen utsago den fördelen, att de ej behöfva betala högre löner, då arbetaren kan bo billigt samt att folk, som lefva väl och ordentligt, arbeta bättre och äro pålitligare. Till „anbud och efterfrågan“ kommer i Amerika, då det gäller menniskor, humanitetens fordringar.

Arbetslönen för sedvanlige manlige arbetare är 9 å 10 dollars i veckan och för qvinliga 6 å 7. Huru mycket de ha öfver för kläder, nöjen, böcker, välgörenhet och sparpengar är således lätt att räkna. Fabriksarbetarne äro dock här som öfverallt de sämst aflönade och ha äfven något längre arbetstid än andra. Deremot ha de den fördelen att kunna räkna på stadigt arbete. Att förbättra

deras ställning och isynnerhet förkorta arbetstiden, som f. n. är 10 à 11 timmar, i andra yrken ej öfver 10, i några 8, är en af de brännande frågorna för dagen, som ofta varit föremål för öfverläggningar i de lagstiftande församlingarne.

Jag nämnde de höga arbetslönerna, hvilka sätta arbetaren i stånd ej endast att lefva som det anstår en meniska, utan äfven att ha något öfrigt för framtiden. Brödet är visserligen ej allt för en menniska, men å andra sidan kan ej heller ett folk, som är nedtryckt af bekymmer för de dagligaste behofven, stiga till en högre ståndpunkt uti moraliskt och intellektuelt afseende. Arbetet för folkbildningen bör därför städse gå hand i hand med förbättringen af ett folks ekonomiska framåtskridande. De understödja och hjälpa hvarandra ömsesidigt. Bredvid folkskolan och läsesalen har man därför i Amerika sparbankerna.

Dessa inrättningar betraktades här, liksom hos oss, i sin början mer som välgörenhetsanstalter, och ännu stå i Boston några af stadens mest ansedde män, utan arvode, i spetsen för ett par af de förnämsta sparbankerna på orten. Allmänt betraktas och handhafvas desamma dock numera som en gren af affärsverksamheten. De äro uppsamlare af de små kapitalerna, af arbetarenes sparpengar, och stå därför under statens särskilda omvårdnad. Kontrollen öfver dem är sträng, utan att binda deras händer. De föra därför ett friskt lif, och „ingenting är säkert utom sparbankerna“ användes som ett ordspråk. Det är lika sällsynt att en sparbank kommer i olag, som det är vanligt att andra affärer göra kullerbytta.

1872 funnos i Massachussetts 172 sparbanker. Antalet insättare var 630,000 och deras deponerade kapitaler utgjorde 185 mill. dollars. Mer än $\frac{1}{4}$ af denna summa torde ej tillhöra den för dagspenning arbetande klassen,

men äfven denna låga beräkning lemnar 46 mill. på arbetarnes konto. Om man ock ej tager dollarn högre än $2\frac{1}{2}$ mark (eg. 4 mk 60 p:i), hvilket ungefärligen motsvarar dess köpvärde, ega arbetarne i ett land, hvars befolkning med $\frac{1}{4}$ mill. understiger Finlands, ett samlat kapital af 92 millioner mark.

Arbetaren är sålunda i Amerika ej endast daglönare, utan äfven en liten kapitalist. Ingenting är vanligare än att arbetare, som börjat med två tomma men flitiga händer, blifvit ej allenast rike utan äfven mycket framstående män. Vedhuggaren Lincoln liksom skraddaren Johnson och läderhandlaren Grant känna vi alla. Under min utflygt till Lowell visade man mig hvar nuvarande vicepresidenten arbetat som byskomakare ej alltför länge sedan. Af de fyra fabriksdirektörer, med hvilka jag sammanträffade, hade två börjat sin bana som fabriks-gossar. Berättelser om män, hvilka sålunda börjat som simple arbetare, men genom flit och omtanke svingat sig upp till rikedom och anseende, får man höra öfverallt så mycket man lyster. Hvarje hederlig karl har banan öppen framför sig; det beror blott på honom sjelf om han går fram eller ej. Och den som i ett fattigt hem lärt sig arbetsamhet och goda seder, har i denna kamp om tillvaro större utsigter än den som uppvuxit uti öfverflöd och sorglöshet. Rikedomarne stanna därför sällan mer än två eller högst tre generationer uti samma familj. Den fattige blir rik och den rike blir fattig uti ständig vexling. Millionerna trilla från hand till hand, och den, som har dem i dag, vet ej hvem som eger dem i morgon.

Något klasshat kan därför ej finnas i Amerika. De „strikes“ här förekomma äro ej, liksom i Europa, en kamp emellan tvenne strängt afsöndrade samhällsklasser, utan mera ett gräl emellan enskilda personer, som ej kunna komma

öfverens om den gyllene kalfven, eller ock resultater af europeiske uppviglares verksamhet. De orter, der den europeiska befolkningen är talrikast, äro de egentliga härdarne för denna vår tids samhällssjukdom. I NewEngland äro de högst sällsynta och alltid af föga betydighet.

Hvad som äfven i hög grad bidrager att närma de skilda samhällslagren till hvarandra, är den gemensamma, för alla öppna och af alla begagnade folkskolan. Såväl i Lowell som Lawrence visade man mig i samma klass söner och döttrar af män, som voro värde millioner, och andra som ej voro värde en penni, människovärdet naturligtvis oberäknadt, och det betyder mycket i Amerika. De sutto i samma bänkrad, måhända endast åtskilde af en svart neger, och behandlades utan åtskilnad. Man vet ej hvilken gosse i skolan engång skall blifva president i Förenta Staterna. Det råkade för tillfället i en skola vara en millionärs dotters tur, en ung dam om 15 år, att hålla upp dörren, medan den trasige irländaren och negern gingo ut. Nyligen hade en af ortens mest aktade familjefäder lemnat sina barn till folkskoleinspektorn med ungefär följande yttrande: „Jag vet, att mina barn äro väl uppfostrade, men jag sätter dem trygt i den offentliga skolan. De dåliga inflytanden de der möjligen kunna röna, vet jag uppvägas i hemmet; men jag hoppas de skola inverka godt på de barns seder, som ej ha den oskattbara förmånen af ett godt hem.“ Sådan är andan. Fåfängan är undantag.

Såsnart gossarne blifva myndige, ha de, oberoende af rikedom eller större och mindre skatteören, samma inflytande uti kommunens och statens angelägenheter. Amerika har försökt det vågspelet att utan afseende ens på bildningsgraden lemna full rösträtt åt alla, senast åt 4 mill. till största delen alldeles okunnige negrer. Nekas kan ej, att

knakningar höras uti statsvagnen, men man har ett gräns-
löst förtroende för friheten, ty man vet af erfarenhet, att
den, understödd af goda skolor, är den bästa uppfostrarin-
nan för ett folk. Arbetarens rösträtt ej endast höjer ho-
nom sjelf genom att tvinga honom att rikta sina tankar på
allmänna, högre frågor, den gifver honom äfven en aktad
ställning i samhället. Han vet, att han är så god som trots
någon annan, och andra veta det med. Han kan gå öfver-
allt utan att blifva sedd öfver axeln, han ej allenast kallas,
utan aktas och bemötes som en gentleman, d. v. s. en man
af heder.

Tionde brefvet.

Qvinnans rättigheter.

Nyligen förevar uti Massachussetts' lagstiftande församling en fråga, som säkert skall intressera alla läsarinor. Den gälde qvinnans rätt att deltaga uti de politiska valen. Gyckleri, menar du. Nej, fullaste allvar. Lär dig engång för alla, att så fort du tänker på Amerika, vända upp och ned på alla från barndomen indrifna politiska och sociala idéer. Tills du gjort det, är du ohjelpigen „grön“.

Att qvinnan, denna obestämda varelse, som man stundom gör till engel och stundom till trälinna, stundom till en blomma och stundom till en siren, att hon, detta späda, etheriska väsende, denna underlägsna ande, skulle blanda sig i politiska eller några allmänna frågor, det är ju rakt den upp- och nedvända världen. Det kommer alla fördomar att resa sig, likt håren på en arg hund.

Icke desto mindre behandlar man frågan på fullt allvar på denna sidan Atlanten. Den är en af de stående ej allenast i Massachussetts, utan ock i öfriga stater. Den kommer hvarje år upp, och blir hvarje år förkastad, men ständigt med en mindre majoritet. Att den slutligen går igenom, behöfver ej betviflas. Uti Wyoming, ett af territorierna, har den redan några år varit lag och det med goda resultat.

Uti Massachussetts har den de senaste åren blifvit tillbakavisad redan i utskottet, hvars betänkande utan diskussion antagits. I år blef den tillstyrkt af utskottet med 8 röster emot 3. Diskussionen derom i representanthuset eller lägre kammaren var en af de lifligaste under hela sessionen. Den varade i 4 dagar, och den slutliga omröstningen gaf 83 ja emot 142 nej.

Anblicken af den lagstiftande församlingen under dessa dagar var högst pittoresk. Långt före timmen för husets sammanträde den första dagen voro alla gallerier öfverfulla och vestibulen och korridoren i State House hvimlade af damer, som kommit en timme för sent för att erhålla någon af de efterfikade platserna. Förrän diskussionen började, föreslog därför en medlem att för denna gång äfven „golfvet“ skulle stå öppet för åhörare. Talmannen svarade, att ingen lag fans, som förbjöd en medlem att afstå sin plats åt en dam. Detta var signalen till allmänt uppbrott. En mängd medlemmar reste sig samt bjödo först sin arm och så sin plats åt någon af det täcka könet. Sjelfve spelade de den anspråkslösa rollen af golfståndare, ifall de nämligen ej lyckades erhålla någon af de stolar, som sedermera inburos i så stort antal rummet på något sätt medgaf. Hela huset liknade sålunda mera en konsertsalong, än en allvarlig, politisk församling.

Diskussionen var liflig å ömse sidor, då de bäste talarne voro af olika åsigt, några för och några emot. Stundom inföll den åhörande publiken med applåder, och fem gånger inhemtades kolossala blombuketter, bundna af „sköna händer“ som genmäle af tacksamhet för några välsagda ord. De ställes på talmannens bord till allmänt beskådande.

Jag är ledsen att ej kunna låta läsaren höra något af de utmärkta prof på talareförmåga, här på hvardera sidan aflades. Allvar och humor flödade i rika strömmar, och

publiken följde nästan hvarje ord med den spändaste uppmärksamhet. För att dock gifva läsaren helst ett ytligt begrepp af de skäl här framdrogos för billens antagande, skall jag efter tidningsreferaterna anföra några af dem, sättande dem i munnen på en af de uppträdande talarne.

„Att blifva beskattad utan att ega representationsrätt var tyranni 1776, och det är så äfven nu, men i Massachussets äro qvinnor beskattade för 150 mill. utan att vara representerade.

Om en kvinna bryter emot lagen, blir hon straffad, men hon har ingen rätt att deltaga uti stiftandet af denna lag.

Rättigheten att rösta är visserligen ej någon naturlig, medfödd rätt, men mannen var lika litet som kvinnan född med valsedel i munnen.

När vår konstitution uppgjordes, var den fattige, negern och kvinnan utesluten från deltagande uti lagstiftningen, men tiden har gifvit den fattige lika stora politiska rättigheter som den rike; de „färgade“ ha ock blifvit likstälde med de hvite; nu återstår endast att bevisa kvinnan samma rättvisa. Hennes högre moraliska egenskaper mer än ersätta hennes underlägsenhet uti fysisk styrka, och hvilkendera monne vara mera af nöden för en valman? De politiska partierna och mötena i landet behöfva väl hennes renande inflytande. För några årtionden ansågs det nödvändigt, att ha barske, rytande lärare i våra skolor, för att hålla styr på eleverne. Vi öppnade skoldörrarne för kvinnan, och hvar är nu den förra råheten? Och vår egen erfarenhet säger oss, att vid möten, der kvinnan närvarit, man ej fått se något af dessa stormande uppträden, som eljest äro vanliga vid politiska sammankomster.

Men, säger man, det skulle demoralisera kvinnan att befatta sig med politiken, och det är onaturligt. Hon tillhör

hemmets stilla härd. Har hon blifvit degraderad genom att blanda sig i den ostyriga hopen af skolpojkar eller att som åhörare öfvervara politiska debatter? Har detta ej mera tjenat till att höja henne och ingifva henne högre intressen? I Wyoming har hon till allmän tillfredsställelse utöfvat sin rösträtt och detta har dertill utöfvat det helsosamma inflytande, att de qvinnor, som förut voro demokrater, nu blifvit republikaner *). Om det är stötande för våra känslor, kunna, vi trösta oss dermed, att hvad som är onaturligt i dag, skall vara naturligt i morgon. Den nuvarande generationen skall stöta sig vid att se qvinnan vid valurnan, liksom den gjort det med afseende å negern, men nästa generation skall anse det som den naturligaste sak i verlden.

Man säger vidare, att qvinnan ej sjelf önskar denna rättighet och att ett större antal röstande ej äro af nöden. Hvad det första beträffar, så saknas bevis, men om ock endast en önskade det, så måste hennes rätt respekteras.

I afseende å antalet röstande åter, så behöfdes ej heller negrernes röster, och hvem säger oss, att vi sjelfve äro oundärlige. Vi veta, att länder finnas, som komma tillrätta med endast en röstande. Det går ej an att afklippa frågan med att helt kort säga, vi behöfva ej edra röster. Det gäller nu att bevisa rättvisa lika väl åt 20 millioner qvinnor som åt de 4 millioner negrerne“.

Sålunda ungefärligen försvarade man sin sak. Motståndarenes vapen kunna läsas mellan raderna, om man tillägger, att de hade mera qvickheter och de fleste skrattare på sin sida. Större delen af tiden upptogs af de praktiska svårigheter, som skulle möta vid frågans sättande i verket.

*) I Massachussetts tillhör, som bekant, majoriteten det republikanska partiet.

Och öfverhufvudtaget synes det, som det numera gälde mer dessas öfvervinnande och tid, än sjelfva saken. Det republikanska partiet har vid trenne möten uti Philadelphia och Worcester upptagit qvinnans rösträtt uti sitt program och lofvat kämpa för dess genomdrifvande.

Hvad man under hela diskussionen ej hörde ett ord om, var det hos oss nästan som en axiomatisk sanning antagna påståendet, att qvinnan var mannen underlägsen till sina intellektuella förmögenheter och ej skulle ega förmåga att uppfylla de skyldigheter, rösträttigheten ålade henne. Denna sträng lät man vackert bli att vidröra, der man stod öga mot öga inför några hundra af landets mest bildade fruntimmer, hvilka genom sin talrika närvaro ådagalade att de fullt senterade frågans vikt, och dertill genom sina grundliga studier bevisat, att de hvad själsanlag beträffar ingalunda äro de sämre lottade.

De amerikanska damerna utmärka sig i allmänhet lika mycket genom sin höga bildning som genom sin sjelfständiga hållning, vittnande om att de känna sig tillhöra ett fritt och stort folk. Alla de offentliga skolorna stå öppna för dem liksom för den manliga befolkningen, och de högre skolorna ha ofta ett öfvervägande antal qvinliga elever. Den unge mannen måste tidigt gå ut i det praktiska lifvet, medan den unga damen har mera tid att egna åt studier. Hon fortsätter derföre sin skolgång till 19 à 20 år, och det är alldeles vanligt att fruntimmer läsa såväl högre matematik som latin och grekiska. De två förnämsta universiteterna Harward och Yale emottaga visserligen ej än qvinliga studenter, men en mängd andra colleges finnas för uteslutande qvinliga eller både manliga och qvinliga studiosi. Att hafva qvinliga doktorer, och deras antal är stort i Amerika, qvinliga jurister qvinliga prester o. s. v. förefaller kanske litet onaturligt på

afstånd, med den fördomen är snart öfvervunnen. Må man ej föreskrifva godtyckliga gränser för någon, utan låta hvar och en gå så långt han kan och välja den bana, som bäst öfverensstämmer med hans eller hennes skaplygne och karakter.

Att qvinnor i Amerika förekomma i handels- och postkontor, på telegrafstationer o. s. v., behöfver ej ens sägas.

Att hon blir myndig vid samma ålder som mannen och, liksom han, eger att förvalta och disponera sin egendom, samt att bror och syster ärfva lika, hör vidare till de naturliga rättigheterna i Amerika.

Hvad gift qvinnas rätt angår, gäller i Massachussetts, och dermed öfverensstämma de öfriga staterna så när som på några små afvikelser, att hon är och förblir egare af sin såväl lösa som fasta egendom. Hennes egendom kan lika litet blifva tagen för mannens skuld, som mannens för hennes. Sin lösa egendom kan hon fritt förvalta och disponera öfver på hvad sätt hon för bäst finner. Sin fasta egendom kan hon deremot ej afyttra utan mannens samtycke, men han kan, ehuru det af lagen är tillåtet, ej heller i praktiken försälja sin fastighet utan hennes samtycke, ty i händelse af hans död gäller hennes giftorätt till delaktighet i boet mer än ett sådant ensidigt kontrakt. Det vanliga är därför att dylika kontrakt underskrifvas af bägge, och hustrun examineras, då det gäller hennes förmögenhet, i enrum af domaren, för att hon ej genom något slags tvång, eller måhända fruktan, må afgifva ett samtycke mot sin vilja. I Michigan ser att jag man i denna fråga gått än litet längre än i Mass. Det heter uti Michigans konstitution, således oätkomligt äfven för den lagstiftande magten, att all egendom, som tillhör gift qvinna, den må vara förvärfvad före äktenskapet eller genom gåfva eller testamente henne tillfallen

efter detsamma, skall ej allenast förblifva bennes tillhörighet och icke kunna tagas i mät för mannens skuldförbindelser, utan hon skall ock ega full frihet att borttestamentera densamma liksom hon vore ogift. — Denna bestämning har blifvit införd i lagboken genom omröstning af alla myndige manlige medborgare!

Sådan är lagen. Att den är god, torde ej kunna bestridas. Den skyddar hvarderas rätt, utan att på något sätt störa den äktenskapliga endrätten, ty intet tvingar någondera parten att ständigt hålla reda på sitt eller hindra hustrun att, om hon så vill, öfverlemna förvaltningen af sin förmögenhet åt mannen. Hon endast bevaras för att råka i armod, om han är en slösare eller eljest gör bankrutt, och skyddas från att blifva plundrad af sin man eller hans kreditorer på hvad hon ärft eller förvärfvat.

Att denna lag i praktiken skulle leda till några svårigheter har jag aldrig hört omtalas; ej heller har jag något skäl att tro, det äktenskapen därför vore mindre lyckliga här än i andra länder.

Hustruns rättslöshet med afseende på sin egen förmögenhet och till och med sin arbetsförtjenst, betraktas här med rätta som bevis på ett barbariskt och föga utveckladt samhällstillstånd. Qvinnans ställning har alltid hållit jemna steg med civilisationen och därför ej utan orsak ofta blifvit använd som en mätare af dennas högre eller lägre ståndpunkt i ett land.

Om någon dock skulle anse det höra till äktenskapets idé eller något dylikt, att de båda makarne skola hafva allting gemensamt, så kan på den gemensamhet, dermed åsyftas, tillämpas det gamla ordspråket: Vi ska' dela broderligt, sad' vargen åt räfven, tog allt.

Elfte brefvet.

State-house och litet politik.

¶ På man vistas i ett land, der politiken spelar en så stor rol som i Amerika, der hvarje man, bildad eller obildad, icke allenast talar om och intresserar sig för de publika angelägenheterna, utan äfven sjelf tager i dem en verksam del, kan man ej underlåta att smittas af den allmänna andan och blifva helst litet kannstöpare. Alla institutioner sammanhänga derjemte så nära med det politiska lifvet, att förstår man ej det, förstår man ej heller något annat. Man måste därför göra sig åtminstone litet förtrogen med det allmänna betraktelsesättet i dessa frågor, och med egna ögon se, huru den republikanska styrelseformen arbetar i sina skilda instanser.

Fremst besöker främlingen, som af gammal vana vill börja uppifrån, det s. k. State-house. Detta är sätet för de högste styrelsefunktionärerna, de exekutive så väl som de legislative. Det är på en gång kungapalats och parlamentshus. Det spelar ock i arkitektoniskt hänseende samma viktiga rol som slotten i Europa. Staterna, liksom de skilda städerna, täfla om att uppföra de mest smakfulla och ändamålsenliga publika byggnader, och dessa blifva sålunda verk samma befordrare för utbredande af en ren och ädel byggnadsstil.

Massachussetts' State-house i Boston, dit jag nu vill styra mina steg, intager ock i detta afseende ett framstående, ehuru ingalunda främsta rummet. Terrassen utanför hufvudingången prydes af tvenne bronsstatyer, af Horace Mann, folkskolornas varme vän och förespråkare, samt Samuel Adams, den store talaren och patrioten. I den vackra vestibulen står i en niche i bakgrunden „fäderneslandets fader,“ omgifven af draperier af fanor och standarer, och vid hans sida fullbordaren af hans verk, slafvarnes befriare Abraham Lincoln.

Uti flyglarne såväl af öfra som nedra våningen finnas lokaler för de skilda embetsverken. På dörrarne står att läsa: Office of the Governor, of the Lieutenant-Governor, Secretary of State, Attorney General, State Auditor, Board of Education, of State Charities, of Agriculture, of Health, State Library, Bureau of Labor Statistics, Treasury, Commissioner of Corporations, of Saving Banks, of Railroads o. s. v., angifvande hvad man har att söka innanför dem. Midtelpartiet upptages af salarne för senatens och representanhusets sammanträden.

Af en clerk eller kanslist erhåller jag Mass:s statskalender, eller som den här heter „Manuel for the General Court.“ Detta senare är den officiella benämningen för den lagstiftande församlingen, sedvanligen känd under namnet legislaturen. Denna handbok innehåller först och främst Förenta Staternas och Mass:s konstitution samt derefter förteckning öfver samtliga representanter, statsembeten och embetsmän jemte diverse andra notiser af allmänt intresse rörande the Commonwealth of Massachussetts.

I vestibulen väljer jag mig en lämplig plats och sätter mig ned att studera, under det en ständig ström af folk ogeneradt rör sig fram och tillbaka. Hvar och en tyckes

likasom tänka: detta är mitt, och förer sig därför lika ledigt som på eget hemman. Dörrarne till alla offentliga inrättningar och embetsverk, de högsta såväl som de lägsta, stå öppna för hvem som helst, och af alla kan man vara säker på ett hyggligt och humant bemötande. Man behandlar publiken på samma sätt som man behandlar kunder på ett stort handelskontor. Byråkrati känner man knappast till namnet. „Vi veta mycket väl, att vi äro folkets tjenare, och uppföra vi oss ej derefter, få vi stryka på foten“, sade chefen för en byrå till mig häromdagen. Detta är en af de goda följderna af det här rådande systemet att tillsätta embetsmän blott för ett år i sender. Dess dåliga sida visar sig uti nepotismen, hvaraf man dock tyvärr har mer än nog och måhända mer än i Amerika uti strängt byrå- och aristokratiska länder samt uti det ambitiösa fikandet efter folkgunst, för att vinna namn och rykte. Den offentliga brödkakan tyckes väl ock vara efterfikad, här som annorstädes, af talrike spekulanter, som föredraga den mindre ansedda, men mer makliga vägen genom verken, än genom det oroliga affärslifvet.

Endast de högsta platserna gifva dock här ett inflytande och ett namn, som kan utgöra lockelse för den ärelystna hopen; och ärelystnaden, både i dess goda och dåliga bemärkelse, är en egenskap hos så godt som hvarje republikan. Det är den klippa, på hvilken många de mest framstående män gått i qvaf. Man „springer för“ presidenturen, man „springer för“ att bli guvernör, man „springer för“ att blifva mayor o. s. v. Å ena sidan kittlar mar sin fåfänga, men å den andra vill man skaffa sig inflytande och magt för att kunna uträtta något; och gör man ej detta, då slår äran öfver i förakt och kritiken blir skningslös.

Guvernören i Mass., ser jag i min manual, väljes blott för ett år, men kan återväljas utan begränsning hvarken af lag eller praxis. Sedan 1780, då den nu gällande konstitutionen antogs, har Mass. haft 28 guvernörer, hvilket ger i medeltal för hvarje en termin af $3\frac{1}{3}$ år. Somlige ha behållit platsen 6 och 7 år. I flere andra stater väljas guvernörerna, hvilka äro staternas högste exekutive styresmän, således af samma rang och värdighet som konungen af Sachsen eller någon hans jemlike, för en något längre tidrymd, högst för 4 år. I Michigan t. ex. för 2 och i Illinois för 4 år.

Valbar till guvernör är i Mass. hvarje myndig medborgare, som de sju nästföregående åren varit bosatt i denna stat och besitter fastegendom („freehold“) värderad till minst 1,000 pund. I Michigan fordras endast fem års medborgarrätt i Förenta Staterna och två års bosättning i sagde stat, äfvensom uppnådda 30 års ålder. I Rhode Island finnes blott en allmän bestämning, att ingen skall vara valbar till ett embete, som ej sjelf är berättigad att deltaga uti valet för dess besättande.

Den lagstiftande församlingen är, liksom i den federala styrelsen, sammansatt af två kamrar: senaten och representanthuset. Mass:s senat består enligt konstitutionen af 40 medlemmar, valde årligen uti de därför bestämda distrikt. Representanthuset åter räknar 240 medlemmar, äfvenledes valde årligen, en eller flere från hvarje mindre distrikt eller kommun, beroende af dess större eller mindre folk-mängd. Inga speciela bestämningar finnas för valbarhet till någotdera huset, utom att senatorerna böra ha bott i sina resp. distrikt minst fem och representanterna minst ett år före valet; hvardera kammaren får dock en något olika karakter, som ofta skall vara ganska utpräglad, genom att väljas af större och mindre distrikt.

I några stater väljas medlemmarne af legislaturen för en längre termin, till senaten från 2 till 4 år och till representanthuset för högst två år. I Illinoi t. ex. väljas senatens ledamöter, som böra vara minst 25 år gamle, för 4 och representanterne för 2 år. I Michigan utses båda husen för 2 år.

Guvernören i Mass. tillträder sin befattning och legislaturen sammanträder till ordinarie möte första onsdagen i Januari hvarje år. Sessionernas längd har under de 10 sista åren varierat emellan 113 och 170 dagar.

Guvernören uppstår i årslön 5,000 dollars (i de flesta andra stater betydligt mindre); den lagstiftande församlingen bestämmer sjelf sitt arvode, de sista åren 5 à 700 dollars, beroende på sessionens längd.

Guvernören och öfrige högre statsembetsmän väljas på bestämd dag i året vid den s. k. „state election.“

En sådan hade jag nyligen tillfället öfvervara uti Hartford, Connecticut. De stora „conventions“, vid hvilka de skilda partierna utse sina kandidater och uppställa sina program, voro redan öfver. Aftnarne före valdagen höllos dock mindre politiska möten, der de uppstälde kandidaterna värtaligt utlade tidens frågor från sin och sitt partis ståndpunkt samt uppmanade till ett talrikt deltagande uti de förestående valen, för att man ej allenast måtte vinna seger, utan ock göra det på ett lysande sätt. Stundom sågos processioner af fredlige medborgare under flygande fanor och klingande spel tåga längs gatorna, företrädde som vanligt af en hedersvakt af poliser. Fackeltåg och hurrande hörde äfven till dagordningen. Man vill väcka litet uppseende för att visa, det man lefver, och måhända ej utan en hemlig afsigt att locka till sig ungdomen. Den skall ju ock rösta om något år, och den som engång deltagit i en procession, hör ju redan på sätt och vis till partiet. Derför betalar

ock partiet genom frivillig subskription kostnaderna för alla dessa roligheter. Är kandidaten för t. ex. en guvernörsplats förmögen karl, gör man naturligtvis anspråk på att han skall bära brorslotten af tungan för alla de möten, tal och processioner, som, ensidigt sedt, tillställas för hans skull.

Ändtligen kom den stora dagen. Det gälde strid på lif och död mellan republikaner och demokrater. De förre hade uti flere år beherskat valen i Connecticut, ehuru alltid med en ringa majoritet; demokraterna gjorde därför nu allt sitt till för att denna gång vinna seger. Allmän uppståndelse, gatutumult och statens bestånd hotande stridigheter, tänker läsaren. Nej, långt derifrån. Hvar och en gick lugnt till sitt arbete, och staden var hela dagen så fredlig som trots någonsin. Endast om man händelsevis kom att gå förbi en valplats, eller kastade en blick på de med prunkande upprop till valmännen fyllda tidningarne, kunde man märka att något af vikt var på färde.

Staden är indelad uti flere valdistrikt eller „wards“, hvarje försedt med ett „wardroom“. Uti dessa äro valurnorna eller rättare lådorna placerade. De bevakas af dertill utsedde jurymän, hvilkas hufvudman har vård om vallängden, som på förhand blifvit uppgjord och legat framme till granskning. Till den officiela personalen hör vidare en poliskonstapel. Den icke officiela åter utgöres af hvardera partiets agenter, hvilka stå posterade vid dörren, försedde med en packe färdigtryckta valsedlar, som frikostigt utbjudas till begagnande åt hvar och en som närmar sig. För tillfället cirkulerade af dem endast två slag, „democratic ticket“ och „republican ticket“, hvardera utstyrd med lämpliga emblemer och upp-tagande namnen på samtliga kandidater till de skilda embeten, som nu skulle besättas. För de kommunala valen, hvilka förrättades samma dag, funnos naturligtvis skilda „tickets“

och skilda lådor. „Skrapningar“, d. v. s. ändringar, äro ej rätt omtyckta, men göras dock ganska ofta. Såsnart man fått den sedel man önskar, går man fram till jurymannen för att få sitt namn uppsökt och öfverkorsadt på vallängden, och derefter fälles lappen ned uti lådan med den kraft och verkan den hafva kan.

Så fortgår det hela dagen. En ständig ström af röstande går och kommer; hvar och en, den fattige såväl som den rike, har sin röst med uti statens angelägenheter. Vid valurnan äro alla jemlikar.

Dröjer man en stund vid ett af dessa fredliga slagfält, der, under sken af namn och papperslappar, idéer kämpa mot hvarandra, kan man få se litet af det demagogiska ofog, som enligt sakens natur är oundvikligt vid sådana tillfällen. Då [bägge parterna uppbjuda sitt yttersta, gör man alla både lofliga och olofliga ansträngningar för att få ut alla röster. Vagnar äro hela dagen i rörelse för att hemta de sömnaktige till ort och ställe. Man aktar ej heller alltid för rof att sålunda släpa till valurnan representanter för samhällets olycksbarn, ofta nog rusige och knapt medvetne om hvad de göra; och det är bra om man ej sjelf först bragt dem i detta tillstånd och måhända äfven betalt minimiskatten till staten för att förvärfva dem rösträtt.

Detta är en af utväxterna på den demokratiska samhällsbyggnaden, och främlingen tänker, att ett val ofta nog kunde afgöras genom dylika röster. Men amerikanaren ser saken mera generelt. „Det är ett stort missbruk, menar han, men i förhållande till den stora massan af röstande betyda dessa ovärdiga röster föga. Det onda förefinnes dessutom på båda sidor, så att det tager ut hvartannat, och sålunda blir det dock slutligen de rättänkande som styra“. För öfrigt är detta ett ofog, som kan häfvas endast genom

att upphäffa den allmänna rösträtten, för att måhända lemna rum för andra än svårare missbruk, sedvanliga uti mer aristokratiska länder, eller ock genom att låta bildningens frukter genomtränga samhällets lägsta såväl som dess högsta lager. Hvilkendera utvägen man begagnar sig af i Amerika, behöfver ej sägas.

Kl. 6 e. m. tillslötos valurnorna, de hade varit öppna sedan kl. 6 på morgonen, och rösträkningen begynte. Man började snart blifva nyfiken att höra huru valet utfallit; folk samlade sig mer och mer på gatorna. På aftonen anlände till de förnämsta tidningsredaktionerna telegram från andra kommuner, och innehållet tillkännagafs omedelbarligen åt den församlade mängden genom camera obscura-bilder på en öfver gatan spänd hvit duk. Hvarje underrättelse helsades med högljudda bifallsyttringar än från republikanernes och än från demokraternes läger. Då mot natten demokraternes seger tycktes vara afgjord, upptändes lusteldar på stadens torg och förnämsta gator; sång, hvisslingar och hurrarop hördes. Nämnas bör, att det förnämligast var ungdomen af det manliga könet som roade sig härmed.

Följande dag visste man intet af hela valstriden. De skilda partiernas organer berättade blott helt lugnt, huru valen utfallit, utan harm eller sidohugg mot sina vedersakare. Sedan saken engång var afgjord, fogade man sig i förhållandena och togo dem sådana de voro.

Berättigad att rösta är i Mass:s sedan 1821, hvarförinnan en röstcensus af L. 60 erfordrades, hvarje manlig medborgare af fyllda 21 års ålder (fattighjon och personer under förmynderskap undantagna), som bott i staten ett år och i distriktet, der han skall utöfva sin rösträtt, minst sex månader före valet, och som inom de två sistförflutna åren betalt någon skatt, större eller mindre, till staten eller länet.

1857 infördes dertill en välbehöflig paragraf uti konstitutionen af innehåll, att ingen skall ega rätt att rösta, som ej kan läsa konstitutionen på engelska och skriva sitt namn. Om denna bestämning torde Mass. stå temligen, om ej alldeles ensam. Ett demokratiskt blad anmärkte ej utan skäl härom, att republikanerne voro högst ifrige att i Mass. införa ett lagbud, som de i någon af sydstaterna skulle anse alldeles samhällsvådlig, ty det vore att med ett slag beröfva största antalet negrer deras rösträtt.

Litet karakteristiskt är ock det sätt, hvarpå läskunnigheten kontrolleras. Myndigheterna behöfva ej taga någon befattning dermed. Partierna ha ögonen tillräckligt öppna för hvarandras brister för att ej tillåta någon oberättigad motståndare deltaga i valet.

Den stränga partibildningen lemnar samhället äfven många andra tjenster. Dess måhända förnämsta förtjenst ligger uti att förekomma det så ofta omtalade undertryckandet af minoritetens rätt, ty det framstår som ett faktum i alla fria stater, att der i alla viktiga frågor bilda sig tvenne temligen jemnstarka partier, och då minoriteten är tillräckligt stark, är den ock tillräckligt aktningssjudande för att göra majoritetens förtryck till en svårighet blott i teorin, men ej i praktiken.

Minoritetens representation är dock en fråga för dagen äfven i Amerika. I Illinois antogs nyligen ett amendement till konstitutionen, afsedt att bättre tillgodose minoritetens intresse vid utseendet af medlemmar till representanhuset. Från hvarje af de 51 senatorsdistrikt, i hvilka denna stat är indelad, väljas tre representanter sålunda, att hvarje röstande afgifver tre röster, hvilka han eger antingen fördela på två eller tre personer eller ock gifva alla åt en och samma. Vid det enda val, som verkstälts enligt denna lag,

hade resultatet utfallit särdeles väl, i det uti alla distrikt majoriteten hade två och minoriteten en representant. Hela denna anordning betraktas dock tillsvidare som ett experiment och har varit föremål för mycken diskussion i tidningarne.

Det viktigaste skyddet för friheten, såväl majoritetens som minoritetens, ligger mindre uti sättet för deras representation än uti det skarpa åtskiljandet af den lagstiftande och konstituerande magten. Der en lagstiftande församling, liksom för närvarande uti Frankrike, tager all magt i sina händer och på eget bevåg åtager sig att bestämma hela nationens öde, der finnes i sjelfva verket ej mer någon republik, lika litet som republikanare vill jag tillägga, utan fastmer en månghöfdad envåldsmagt. Uti Amerika har hvarje statsmagt, den lagstiftande såväl som den verkställande, sin af konstitutionen begränsade myndighet. Suveräniteten deremot ligger hos folket, som utöfvar densamma genom konstitutionen. Huru denna antages eller förändras synes af följande framställning uti min manual.

Den 16 Juni 1820 beslöts i lagstiftande församlingen att sammankalla folket uti deras resp. kommuner för att genom sedvanlig omröstning uttala sig huruvida det vore nödigt att utse delegerade för att revidera och föreslå ändringar uti konstitutionen. En stor majoritet uttalade sig för förslaget, hvarpå guvernören utfärdade en proklamation med uppmaning att utse delegerade. Desse, som valdes på samma sätt och till lika stort antal som medlemmarne till representanhuset, sammanträdde i Boston State-house den 15 Nov. 1820 och åtskildes den 9 Jan. 1821, sedan de förenat sig om 14 amendementer och utsett en komité för att räkna rösterna, som med afseende å dem komme att afgifvas. Folket omröstade den 19 April 1821 och komi-

tén sammanträdde i och för rösternas hopsummering den 24 Maj samma år. Den inlemnade resultatet af sitt arbete till legislaturen och på dennas uppmaning utfärdade guvernören den 5 Juni 1821 en proklamation med tillkännagivande, att 9 af de föreslagna förändringarne blifvit antagna, de återstående fem deremot förkastade.

Sålunda hade regeringsformen undergått en vigtig förändring utan att lugnet på minsta sätt blifvit stördt eller de sedvanlige styrelsefunktionärerne för en dag blifvit afbrutne uti sin verksamhet.

Konstitutionen är landets högsta lag. Ingen lag stridande mot den kan af legislativa myndigheten utfärdas, och vid hvarje domstol skall den ega företräde framför hvarje annan. Och „då det är väsentligt för bevarandet af hvarje individs rättigheter, att lagskipningen handhafves af män så frie, opartiske och oberoende som de menckliga omständigheterna det tilllåta“, bestämmes i konstitutionen att ledamöterne i högsta domstolen skola behålla sina embeten så länge de uppföra sig väl, d. v. s. för lifstid, samt åtnjuta ett hederligt, i lag fastställt arvode. Samtliga domare i Mass., såväl högre som lägre, utses af guvernören i förening med hans af 9 ledamöter bestående råd. Endast fredsdomarene utnämnas för en begränsad tiderymd af 7 år, alla öfrige för lifstid.

I flere, om ej flertalet, andra stater väljas domarene af folket för en tidrymd af 4—15 år. I Illinois t. ex. högsta domstolens ledamöter för 9, de öfrige för 4 à 6 år.

Här vill jag göra slut på dessa politiska causerier med anförande af ett par artiklar ur Mass:s rättighetsförklaring:

Art. V. Då all magt ursprungligen är inneboende hos folket och derifrån härstammar, så äro styrelseauktoriteterna, antingen legislativa, exekutiva, eller judiciela, folkets

substituter och agenter, och äro vid hvarje tid ansvariga för detsamma.

Art. XV. Pressens frihet är väsentlig för frihetens betryggande i ett land; därför skall den ej blifva inskränkt uti denna stat.

Art. XVII. Folket har rätt att hålla och bära vapen för det allmännas försvar. Men då i fredstid arméer äro farliga för friheten, må de ej underhållas utan legislaturens samtycke; och den militära magten skall alltid hållas uti sträng subordination under den civila.

Art. XXVII. Uti fredstid skall ej någon soldat blifva inqvarterad i ett hus utan egarens samtycke, och i krigstid bör sådan inqvartering ske genom civil myndighet på sätt som af legislaturen bestämmes.

Tolfte brefvet.

City hall och town meeting.

Med förbigående af grefskapen eller länen, hvilka i Nya England äro territoriella indelningar nästan uteslutande för judiciellt ändamål, vill jag från State house, som jag i går besökte, i dag förflytta mig till City hall, för att äfven der lära något.

City hall eller rådhuset, som vi skulle kalla det, är sätet för stadsstyrelsen och utmärker sig vanligen framför öfriga byggnader genom sin större arkitektoniska fulländning. Här hafva alla stadens myndigheter sina embetslokaler, och ser man litet närmare till styrelsemaskineriet, blir man, såsom ofta i Amerika, hvilket man föreställer sig vara ett hem för all slags olikformighet och föränderlighet, öfverraskad af den uniformitet här råder. Förenta Staternas konstitution går äfven här igen, endast i mindre skala och med andra benämningar. Konstitutionen företrädes af en för hvarje stat af legislaturen fastställd karta. Presidenten kallas här „mayor“, kongressen „city council“, senaten eller öfre kammaren „board of aldermen“, och representanthuset „common council“. Mayorn står i spetsen för den verkställande myndigheten och har, liksom presidenten och guvernörerna, ett inskränkt veto, men är tillika ordförande vid båda kamrarnes, om man så får kalla dem, gemensamma möten.

Alla dessa myndigheter behålla sina befattningar för ett år och väljas af folket, som dessutom utser, förutom nödige inspektorer för att öfvervaka valen uti de skilda distrikten, försörjningsmän för de fattige, ty det åligger hvarje kommun att draga försorg om de sina, samt medlemmar uti skolkomitén, de senare på tre år. Alla öfrige betjente, bland hvilka särskildt må nämnas polischef och konstaplar, till- och afsättas af mayorn och rådet, hvilka äfven för öfrigt ega att i folkets stad och ställe afgöra alla kommunens angelägenheter. De bestämman hvilka allmänna arbeten böra utföras, de uppgöra och revidera förteckningen öfver jurymän, de fastställa lönebeloppet för samtliga tjenstemän, utskrifva nödiga skatter samt uppbära och förvalta desamma; de ega äfven utan sanktion af någon högre myndighet utfärda reglementen och ordningsstadgar för alla de mångfaldiga angelägenheter som förekomma uti en stadskommun; och hvarje år böra komitéerna och cheferne för förvaltningens skilda grenar till dem inlemna noggrann berättelse öfver deras verksamhet och sakernas tillstånd uti deras resp. område. Dessa „reports“ tryckas och utdelas gratis åt hvem dem hafva vill.

Titta vi nu in t. ex. uti City hall i Lawrence, en stad af samma storlek som Helsingfors (32,000 innevånare), se vi, att derfinnas 6 aldermen och 18 councilmen, eller om man så vill, rådmän. Mayorn, hvilken liksom desse, träder i utöfning af sitt kall den första måndagen i Januari, då styrelsen organiserar sig och mayorn håller sin adress eller throntal, åtnjuter i arvode 1,200 dollars. Älder- och rådmän ha deremot ingen kontant erkänsla för sitt arbete. I „Lawrence city documents 1872“, en bok om 460 pagina, finner jag bland annat rörande stadens finanser, att samtliga utgifter under nämnde år uppgingo till den nätta sum-

man af 493,307 dollars. Om härifrån afdrages ett utgifvet lån på 77,000 dollars, skatterna till staten och länet m. m. med 60,000 samt ränta och afbetalning af skulder med 73,000, återstår för de löpande utgifterna en summa af 283,000 dollars. Deraf hade användts: för gator, stentläggning och afloppskanaler 90,000, för skolor och skolhus, intet nytt sådant byggt under året, 69,000, brandväsendet, inclusive ny ångspruta, hus och slangar 34,000, polisen 23,000, löner för stadens tjänstemän, skolinspektorn inbegripen, 18,000, gatubelysning 4,000, City hall 3,300, stadens park 2,500 o. s. v. Fattigvården kräfd endast 5,900 dollars. De för året utskrifna skatterna stego till 277,100 dollars, det öfriga hade influtit från andra källor.

Lemnande Lawrence och dess penningväsen i dess värde, skyndar jag derifrån för att begifva mig till ett „town-meeting“ i Brookline nära Boston, dit jag genom vänner och väns vänner erhållit en kärkommen inbjudning.

På vägen till bangården viker jag dock in i en domsal för att med egna ögon öfvertyga mig om, att dessa stå öppna för allmänheten, och ej blott låtsa göra det, såsom i ett visst annat land, det läsaren mycket väl känner. Till min glädje finner jag, att dörrarne stå öppna för hvem helst det vara må, och att der innanför är tillräckligt utrymme med dögliga sittplatser beredt för den stora publiken, som med intresse följer förhandlingarnes gång. Midt i salen är inom ett skrank den egentliga arenan. Här ha domare, parter, vittnen, advokater och jurymän sina bestämda platser. Men jag måste bort till Brookline.

Detta är en nyengelsk town eller landskommun. Det är en liten republik för sig med begränsad maktfullkomlighet och rent demokratisk styrelseform. Liksom uti Hellas

och Rom hela den fria, manliga befolkningen kom tillsammans på forum för att rådgöra om statens angelägenheter, så går det ännu i dag till uti dessa towns, blott med den skilnad, att alla män äro frie och att man ej stiftar lagar för en hel stat eller för flere nationer utan blott för sig sjelf eller det lilla samhälle man tillhör. Detta var den ursprungliga formen för handläggning af allmänna angelägenheter vid pilgrimernes ankomst till Amerika och landets första bosättning. Ny-Engländaren har ärft sina kommunala inrättningar ifrån fäderne; han håller dem därför heliga och anser dem jemte religionsfriheten och de fria religiösa föreningarne för ett af de säkraste värnen för friheten och hela folkets framtid. Det är här han blir praktiskt förtrogen med den sjelfstyrelse och insuper de sant republikanska idéer oeh sedvanor, utan hvilka en republik och med hvilka en monarki är omöjlig. Man har därför ej heller utan skäl kallat dessa kommuner för den politiska enheten i Amerika. De äro ej allenast den minsta politiska indelning af landet, utan äfven mätaren för de öfriga. Sjunka de uti värde, förslappas uti dem kärleken till och vanan vid sjelfstyrelse, laglydnad och verklig bildning, då är det äfven föga bevändt med hela den öfriga ståtliga statsbyggnaden. Pulserar åter lifvet här friskt och kraftfullt, då skall äfven en total korrupcion eller kullstörtning af den högsta styrelsen betyda blott en tillfällig oordning.

Minst en gång om året sammanträda alla valberättigade för att diskutera och afgöra kommunens gemensamma angelägenheter. Till dessa, bör läsaren ihogkomma, hör ej någct som rör religionen eller kyrkan. Detta har det verldsliga samhället intet att göra med. De kyrkliga församlingarne bilda sig oberoende af några territoriala indelningar och flere sådana finnas vanligen i en kommun.

Det meeting i Brookline (c:a 7,000 innevånare), jag nu begifver mig till, är ett sedvanligt årsmöte. Det är sammankalladt af select-männen för det förflutna året genom tryckta anslag, uppspikade i hushörnen och på dörren till samlings salen, den så kallade „town hall“. Anslaget upptager, utom tid och rum, en noggrann specifikation på alla de frågor, som komma att föredragas.

Kl. 1 på dagen öppnas mötet med en bön till fädrens Gud, hållen af en närvarande „reverend“. Första frågan är val af ordförande, hvilket sker genom acklamation. Den andra gäller val af de sedvanlige kommunale tjenstemännen för det kommande året. Nu får partisinet något spelrum, ty hvar och en vill, ifall man antager att släktskap, frändskap o. s. v. ha ingen röst med i spelet, naturligtvis välja män, som han anser vara de mest duglige och som bäst öfverensstämma med honom i åsikter rörande de brännande frågorna för det ingående året.

Dessa tycktes för tillfället röra inrättandet af en vattenledning, beräknad att kosta c:a $\frac{1}{2}$ million dollars, samt ett i Boston framkastadt projekt att annektera hela Brookline. Valmöten hade därför på förhand blifvit hållna och kandidater uppstälde. Fyra skilda tickets cirkulerade och utbjödos gratis åt alla hugade spekulanter. En kallade sig „Citizens Nominations“, en annan „Anti annexation“, en tredje „Independent ticket“, och en fjerde Brookline som det är. Namnen stodo öfverst med höga svarta bokstäfver, och derunder kandidaterna för de skilda platserna. Skiljaktigheterna voro för främlingens ögon af föga betydighet och rörde blott ett par personer.

Af dessa valsedlar kunde jag se hvad slags officiela personer förefinnas i en ny-engelsk kommun. Först är här en „town clerk“, hvars mångfaldiga åligganden jag ej ens

vågar beröra, vet blott, att han är sekreterare, registrator, m. m., och har att sköta alla kommunens böcker och kansligöromål. Vidare finnas här „selectmen“, försörjningsmän för de fattige samt inspektörer för allmänna vägar, till hvilka tre poster samma personer, fem till antalet, äro föreslagne. Selectmännen bilda ett förvaltningsutskott, som har att utföra mötets beslut samt för öfrigt efter bästa förstånd och samvete sköta kommunens angelägenheter. De utgöra den exekutiva och administrativa myndigheten, medan den legislativa magtens funktioner utöfvas direkt af folket. Den judiciela ligger uti fredsdomarens händer.

Vidare skola väljas tre medlemmar till skolkomitén och fyra till direktionen för det offentliga biblioteket, alla för tre år, samt tre assessorer, en skattmästare och en uppborädsman.

I afseende å skatteväsendet må anmärkas, att alla skatter uppbäras af kommunens tjänstemän. Legislaturen fastställer den summa, som behöfves för att betäcka statens utgifter. Denna fördelas af statssekreteraren på de skilda grefskapen i förhållande till deras värde enligt sist anställda förmögenhets-census. Här tillägges hvad som erfordras för de resp. grefskapens räkning, och summan fördelas på kommunerna, som i sin tur bestämma hvad de behöfva för sina ändamål. Totalbeloppet fördelas sedan af assessorerne på de skattdragande i förhållande till deras egendom och uppbäres af kommunens uppborädsman. För närvarande finnes uti Mass. tre slags skatter, förutom de indirekta, hvilka gå till den federativa styrelsen, nämligen: en personel afgift af 2 dollars, som erlägges af hvarje myndig mansperson och erfordras för erhållande af rösträtt, en skatt på förmögenhet af, jag tror, minst 1,000 dollars värde, samt en inkomstskatt. Den sistnämnda är dock på indragningsstat, då man

anser, att en människa behöfver till uppehälle för sig och sin familj allt hvad han med hand eller hufvud kan tjena. Först då de möjliga öfverskotten bildat ett kapital af högre värde än de nödvändigaste husgeråds- och klädespersedlarne, förefinnes ett öfverflöd, af hvilket en del utan skada för den enskildes förkofran kan användas för det allmänna bästa. I ett rikt land låter detta allt lätt göra sig.

Men tillbaka till mötet. Utom de nämnde „officers“ skall man ytterligare utse två „fence viewers“, som ha uppsigt öfver och medla tvister i afseende å gården och stängselskyldighet, tre kommissarier för det omtvistade vattenverket, och slutligen 12 poliskonstaplar, ty det åligger kommunen att upprätthålla och vaka öfver god sed inom dess område.

Utom den kommunala polisen finnes det äfven en statspolis, som specielt har att vaka öfver iakttagandet och beifra öfverträdelser af statens lagar. Då det finnes flere lagstiftande myndigheter, finnes det äfven flere slags lagar och förbrytare. Så ser man t. ex. ofta i fängelsereporterna skildt uppgifvet, huru många personer sitta häktade för brott mot Förenta Staternas lagar (dessa underhållas äfven af Unionen), samt huru många emot statens eller emot grefskapets eller slutligen kommunens. Likaså finnes det Förenta Staternas domstolar skilda från statens.

Då alla ofvannämnde kommunale tjänstemän, med undanag af vattumännen, förefinnas uti alla kommuner, låter detta mig se den ungefärliga beskaffenheten, ehuru ej hela omfånget af dessas verksamhet. Jag vet blott, att deras magt, specielt hvad skolorna beträffar, är ganska vidsträckt, och att de äfven i öfrigt ega en hög grad af oberoende.

Efter valen följde på dagordningen att höra och vidtaga åtgärd med anledning af årsredovisningarne af kom-

munens tjänstemän — dessa utgöra alltid åtminstone i Mass. ett mer och mindre digert tryckt häfte, som utdelas gratis — samt att se, huruvida town'en ville godkänna den af selectmännen uppgjorda förteckningen på jurymän. Vidare förevar fråga om reparationer af skolhus, om antagandet af en skolinspektor, liksom föregående år, om anläggandet af nya vägar, om gatubelysning och rengöring, om ändring af stadgarne för townmöten m. m. samt slutligen att fixera skattebeloppet för det ingående året.

Då Brookline, hälften stad och hälften land, ej är ett godt specimen för en landskommun, vill jag, i hopp att det ej skall sakna intresse, meddela utgiftsstaten i en annan town, Bridgewater, hvars report händelsevis ligger framför mig. Innevånarnes antal är c:a 4,000 och utgifterna för 1872 stego, om man afdrager diverse lån som ingå både i debet och credit, till 35,490 doll. under följande rubriker: skatt till staten 3,380, och till grefskapet 2,830; s. k. statshjelp åt invalider af armén och flottan 1,075; jernvägsobligationer 4,697; vägar 9,736; skolor 9,426; fattige såväl i som utom fattighuset 1,519; tjänstemän 1,176; kassaskåp 532; skottpengar för roffoglar 131; snöskottning 160; diverse räkningar 828. Vägar och skolor draga, som synes, brorslotten. Under året hade uppburits inom kommunen 24,862 doll.; från staten kom kommunen tillgodo s. k. corporation-skatt och af skolfonden sammanlagdt 7,690 doll.; resten hade influtit från diverse andra håll. Den beskattade förmögenheten uppgick till 2,132,000 doll. och hufvudskatt erlades af 878 personer.

Då valen och hopsummeringen af rösterna i Brookline upptogo flere timmar, fortsattes mötet inpå natten och ajournerades slutligen till ett par dagar senare. Diskussionerna voro stundom rätt heta och livvades tidt och ofta med ett

godt skämt, hvilket som vanligt föll i god jord. Sträng parlamentarisk ordning iaktogs hela tiden, och ordet fördes med stor skicklighet. Deltagarene voro män af alla yrken och samhällsklasser, alla med lika rätt och jemngode. Hvar och en hade sin röst med i laget, men ej heller mer än en, huru stor andel af skatten än skulle falla på hans lott. Den fattiges ena dollar betyder lika mycket för honom, som ett tusende för den rike. Han har därför lika stort intresse uti att de allmänna medlen användas på bästa sätt. Frihet och oberoende äro för bägge af samma höga värde, men kunna ej tillkomma båda i lika hög grad utan jemlikhet vid valurnan.

Stundom fattas väl beslut, som vi skulle anse i hög grad obilliga och orättvisa, men som äro fullkomligt förenliga med amerikanarens rättsmedvetande. Så berättades mig t. ex. i Hartford, att man i ett litet fattigt distrikt der i närheten beslutit uppföra ett nytt vackert skolhus. Den protesterande minoriteten utgjordes så godt som af en man. Han var den ende verkligt förmögne på orten och skulle därför komma att bära största delen af tungan, under det flertalet af förslagets anhängare ej hade att betala en cent, men väl komme att draga all fördel deraf. Sin personella skatt hade de i alla händelser att erlægga, skattbara kapitaler egde de deremot ej, men väl barn. Majoriteten segrade naturligtvis, huset bygdes och mannen fick betala.

Och hvad sade den i saken ej intresserade amerikanaren derom? Han log sitt goda löje, ej af någon slags skadeglädje öfver en nästas nederlag, men väl åt hans dåraktighet att sätta sig emot ett sådant förslag, ty, menade han, en god skola är det bästa skydd för den rikes egendom; den skaffar honom ock de bäste arbetare, så att han i längden har den pekuniära vinsten af företaget.

Att allt detta oaktadt den vidt utsträckta rösträttigheten kan leda till verkliga missbruk uti ett samhälle med obildade elementer, är utom allt tvifvel.

Äfven vid detta möte kunde man se något deraf. Här fans bland andra en herreman, som tycktes hafva en hop irländare att dansa efter sin pipa. Han hade på ett eller annat sätt innästlat sig uti deras förtroende, och på en vink af honom voro de färdige att ropa „yes“, räcka upp handen eller rösta, huru det behagades. En sådan fårahop kan naturligtvis lätt bringa oreda uti ett litet samfund, der deras röster betyda något. Det onda kan dock ej bli af någon särdeles betydenhet, ty stommen af befolkningen är tänkande och upplyst, och de sunda åsigterna smitta lätt, isynnerhet under förhållanden, der de praktiska följderna af en dumhet snart visa sig. Kommunernas magt är dertill inskränkt genom allmän lag. * Så få de t. ex. ej beskatta sig sjelfva för andra än de af legislaturen uppgifna ändamål.

I detta som i många andra förhållanden eger en kretsgång rum. Folket fastställer genom konstitutionen gränser för de skilda statsmagterna med bevarande åt sig sjelf och individen af hvarderas oförytterliga rättigheter. Statsmagterna åter bestämma gränserna för kommunernas magtutöfning. Folket i sin helhet är suveränt bundet endast af rättvisans och kloketens bud; mindre samhällen liksom individen deremot äro bundna af allmän lag. Folket är sålunda på en gång den styrande och den styrda, medan den s. k. styrelsen utgör blott ett medel, som kan förändras eller utbytas, om det visar sig odugligt eller förrostadt.

Trettonde brefvet.

Från Castle Garden till Niagara.

Castle Garden är den plats, der emigranterne emottagas i NewYork. Det är en statsinrättning, ty under det den federativa styrelsen på lagstiftningens väg tagit hand om utvandrarne medan de befinna sig om skeppsbord, har den lemnat åt de enskilda staterna att draga försorg för dem så snart de satt foten inom deras landamären. Då mer än $\frac{2}{3}$ af hela utvandrings- eller rättare här invandringsströmmen tager vägen öfver NewYork, är anstalten för deras välkommande på denna ort den mest befolkade, ehuru kanske ej den bäst skötta.

Så snart ett emigrantskepp anländt till NewYorks hamn, forslas passagerarne af officiella personer till Castle Garden, der de få tillfälle att sörja för sin vidare framfart. De införas först uti den stora rotundan, en stor rund med gallerier försedd sal. Här blifva de examinerade med afseende å namn, födelseort, yrke, destinationsort m. m. Namnen på dem som hafva bref eller anförvandter väntande på sig, läsas upp, och hvar och en får sina effekter märkta och lagda i säkert förvar. Sjuka och värnlösa afföras till de på en närbelägen ö förlagda hospitalen. De friska åter kunna inom den byggnad de befinna sig erhålla allt hvad de behöfva. Mat och dryck försäljes till fixa priser och

utskickade från pålitliga värdshus erbjuda logis m. m. till moderata priser. Jernvägsbiljetter försäljas till alla delar af unionen, penningar in- och utvexlas, telegraf- och postkontor finnas, och språkkunniga biträden tillhandagå de okunnige med brefskrifning.

En arbetsbyrå medverkar att anskaffa arbete i eller utom NewYork, och då emigranten är färdig för affärd, forslas han och hans effekter ned till bangården, der han ytterligare hänvisas till det rätta tåget. Alla dessa fördelar erbjudas honom utan någon skild ersättning, deremot erlägga ångbåtsbolagen 1 $\frac{1}{2}$ doll. för hvarje passagerare de landsätta.

Af emigrant-kommissionärens report för 1872 ser jag, att detta år 626 ångare och 96 segelfartyg hemtat 330,000 främlingar till NewYork. Föregående år var deras antal 70,000 mindre. Under öfverfarten hade 483 dödsfall inträffat, mest på segelfartygen, och 175 unge medborgare sett dagens ljus. Uti hospitalen hade 8,676 personer blifvit vårdade och af dem 434 dött. Arbetsbyrån anskaffade arbete åt 32,600 personer, män och kvinnor.

Såsnart invandrarne lemnat Castle Garden, hvilket är väl värdt ett besök, om ej för den ordentlighet der råder, så för att se huru dessa flyktande gäster taga sig ut vid inträdet i den nya verlden, spridas de ut öfver hela unionen, utan att någon vidare kan följa deras spår, så intressant det än vore för att få veta hvad som blifvit af dem alla, huru många af dem fått sina förväntningar uppfyllda och huru många blifvit besvikna. Den låga siffran af de återvändande talar för att det ojemförligt största flertalet finna sig väl i de nya förhållandena, och de som af hemlängtan eller rosenfärgade drömmar om det förra fäderneslandet vända tillbaka till Europa, styra sedvanligen snart åter sin

kosa mot vester, sedan de funnit hemmets luft för qvaf och dess samhällsförhållanden tryckande. Amerika är företrädesvis ett land för arbetaren, och därför drages han ditåt med en magt, som inga hinder kunna emotstå.

Ifrån CastleGarden, som ligger i sydligaste ändan af NewYork, styr jag mina steg med passerande af den bekanta Wallstreet längs Broadway till City Hall, der jag förskaffar mig en plats på en af 4:de avenuens spårvagnar för att komma till Grand Central Depot.

Spårvagnar, äro en nödvändighetsvara i hvarje amerikansk stad. Distanserna äro långa, hyrkuskarne dyre och menskligheten är antingen för mycket beqväm af sig eller har den för mycket skyndsamt för att gå; utan „streetcars“ eller helt enkelt „cars“ kunde man därför ej komma till rätta. De finnas öfverallt och löpa i alla direktioner; de äro vanligen öfverfyllda af folk, utan att dock någonsin blifva fulla. Der må hänga personer på dem lika tätt som svärmande bin kring en kupa, så stannar konduktören dock ständigt för att taga upp flere passagerare, och höres han uttala slagordet „a lady“, så öppnas utan vidare lederna och hon stiger in. Så länge det finnes plats för ett finger på handtaget och för en tåspets på fotsteget, är der „mycket godt om rum“. På beqvämlighet tänker förunderligt nog ingen i en spårvagn. Midt på dagen kan det dock stundom hända, att till och med en ungherre kan få en sittplats, men förstår han ej att stiga upp, så snart en lady, och lady kallas här hvar och en som går i kjol, träder in, så är han ej en gentleman, utan en oborstad menniska eller en europé.

Alltnog, jag får mig en plats, om sittande, stående, hängande eller dänglande kan vara detsamma, och släpas fram af NewYorks eländiga dragare. Färden söker jag göra så angenäm som möjligt genom att kasta mina blic-

kar ömsom uti en morgontidning, som jag håller i handen, och ömsom på den rörliga hopen på gatan.

Om en stund passeras Cooper Union vid Astor place. Det är den mest storartade inrättning i NewYork „för utbredande af vetenskap och konst“. För sin tillvaro har den att tacka en enskild mans frikostighet och varma intresse. Han donerade på skilda tider 780,000 doll. „för att grunda en anstalt, till hvilken alla, män och qvinnor, af den arbetande klassen kunde taga sin tillflykt för att utan någon kostnad förvärfva kunskaper och skicklighet, som i våra dagar äro oundgängligt nödvändiga för att vinna framgång“. Anstalten omfattar ett bibliothek jemte stor, rymlig läsesal med talrika tidningar och tidskrifter, en aftonskola uti vetenskaper, en dagskola för unga damer, en skola för telegrafi, samt en konstskola för teckning, modellering, gravering m. m. Allt är „public“ och „open to all“.

Strax invid finnas de välförsedda Astor och Mercantile bibliotheken.

Litet längre fram kommer jag till den vackra Union square, der jag passerar mellan en staty af Washington Irving på den ena sidan och NewYork Tribunes sorgklädda hus på den andra. Från andra sidan den öppna platsen ser jag juvelerna gnistra uti Tiffany's magnifika utställning af diamanter och ädelstenar, och på afstånd synes Stewarts 6 våningar höga och ett helt kvarter upptagande marmorpalats, utgörande ett enda etablissement för fruntimmersvaror.

Då jag lyckligtvis är ungtkarl, kan jag utan frestelse passera all denna granlåt, och anländer efter ytterligare en stunds åkning till den jättelika vackra bangården.

Här var ingen tid att gifva bort. „Mitt tåg“ var redan i rörelse och den stora klockan, som utgör en nödvändig prydnad på hvarje amerikanskt lokomotiv, hade redan börjat

sina högtidliga svängningar. Men ingen rädd här, jag springer upp tåget och hoppar uppå.

Mina effekter hade jag besörjt till ort och ställe på förhand. Biljett åter hade jag köpt hos den hederlige agenten i 413 Broadway. Den köper man sällan vid bangården, utan hos någon af de talrike agenterne, som finnas öfverallt och specielt på alla första klassens hotel. Dervid gäller som regel, att taga „ticket“ för så lång vägalängd med ens som möjligt, ty ju längre distans, desto billigare frakt per mil. För kortare färder är den vanliga personafgiften c. 3 cents per eng. mil, i vestern något mera. Man får rätt att stiga af vid hvilken station man behagar, och biljetten gäller så länge bolaget, som utfärdat den, finnes till. Effekterna uppvägas aldrig och öfverbetalning kommer lika litet i fråga som den i sådant fall rättvisa nedsättningen i afgiften för den som reser tomhändt.

Endast en klass gifves, ehuru den kallas första klass. Dessutom medfölja dock på alla längre tåg, ett enskildt bolag tillhöriga s. k. förmaksvagnar, elegant inredda med vackra mattor och bekväma fåtöljer. Sofkupéer finnas på alla natttåg och stundom medföljer äfven matsal och kök.

Äfven de sedvanliga vagnarne äro bekvämt och proppert inredda. De äro väl dubbelt längre än dessas europeiska tjenstekamrater och löpa på 4 eller 6 par hjul, ihopkoplade 2 och 2 eller 3 och 3. Skakningen på de välbygda stora stråkvägarne är därför obetydlig. Bivägar och nya banor äro deremot pröfvande för ens inre menniska. Midt igenom vagnen är en mattbelagd gång och på hvardera sidan välstoppade, med rödt schagg-öfvertåg försedda soffor, beräknade för två personer hvar. Man anser sig dock något förfördelad, om man ej får sig en soffa för egen räkning. Derhän går allas sträfvan, och vid stationerna tager man

derför en positiv hållning vid yttre ändan af soffan, för att gifva tillkänna åt de nyinträdande: här är ej rum för någon annan eller den andra platsen är upptagen, af mitt ben t. ex. Stundom händer dock, att en lady kommer in och kastar sådana besynnerliga blickar på den soffa der man just fått sig en komfortabel ställning, att man instinktligt ej allenast bjuder henne halfvera bytet utan skyndsamt helt och hållet öfvergifver detsamma för att söka sig en plats hvar en sådan står att finna.

För ljus, luft och värme har man dragit tillräcklig försorg, och alla nödiga bekvämligheter finnas i hvarje vagn. Soffornas ryggstöd äro derjemte rörliga, så att man efter behag kan åka med ansigtet eller ryggen förut. Europén föredrager naturligtvis det senare för att med stolthet få blicka tillbaka på sin ärofullt tillryggalagda bana, medan amerikannaren väljer det förra, ty han har framtiden för sig och väntar allt af den. För närvarande färdas jag fram på Hudson river R. R., hvilken är den snabbaste och en af de vackraste banor i Amerika.

Den breda floden med dess yppiga höga stränder ligger ständigt för mina blickar. Städer, byar och landtgårdar passeras, stora ångare och segelfartyg styra fram öfver de lugna vattnen och längs ena stranden ilar i hundrade krökningar vårt lokomotiv fram med en fart af 36 eng. mil i timmen. Det är ett verkligt framåtskridande och man känner sig nöjd och lycklig, njutande på engång af de herliga, ständigt växlande naturscenerierna och af människans seger öfver tid och rum.

Men farten saktas, vi närma oss en station, och konduktören låter oss veta, att vi anlända till Poughkeepsie, „10 minuters uppehåll, mycket god tid för middag“. Alla resa sig och enligt sedvanligheten äro en stor del passa-

gerare redan i matsalen förrän tåget fullt stannat. Tid är pengar, man tager därför vara på den och använder hvarje minut, men man gör det lugnt och sansadt liksom af gammal vana. Man fjeskar ej och därför hinner man med mycket. Då tiden förflidit äro alla åter på sina platser, och hvar och en har varit i tillfälle att besanna konduktörens ord. 10 minuter äro mycket god tid, då man äter för att blifva mätt och ej för att njuta.

Klockan på lokomotivet börjar åter sina svängningar och ångans frustande är in crescendo. Inom kort äro vi åter i full rörelse och på $4\frac{1}{4}$ timme ha vi tillryggalagt den 24 sv. mil långa färden från NewYork till Albany, statens vackert belägna, dammuppfyllda hufvudstad.

Här gjordes uppehåll för ett par dagar för att besöka skolor och andra publika inrättningar. Äfven i Poughkeepsie dröjde jag en dag öfver för att besöka det uteslutande för qvinliga studiosi afsedda Vassar college. Det bildar här en afsluten landtlig koloni, 400 man stark skulle jag säga, om de ej alla vore kvinnor. Äfven professorerne äro till större delen af det feminina könet.

Passande på denna haltpunkt, vill jag säga något om de bekvämligheter, som erbjudas den resande publiken utom waggonen. Före ankomsten till någon större stad aflösas tidningspojkarne och fruktsäljarene af en s. k. expressman, som går genom hela tåget. Åt honom lemnar man nummern på sin koffert, hvilken sistnämnda inom parentes sagdt bör vara stadigt jernbeslagen för att uthärda den grymma behandling den ständigt har att utstå. Man säger hvart man önskar, erhåller ett qvitto, betalar 25 eller 50 cents, och så är allt klart. Då man kommer till hotelet äro effekterna der eller ock komma de mycket snart. Intet språng och krångel och månglande med hyrkuskar behöfves.

Samtliga amerikanska hotel äro helpensioner, der man betalar 2 till 4 dollars per dag för allt hvad till nödtorft och beqvämlighet hörer. Inga särskilda debiteringar komma i fråga och inga drickspengar brukas. Allt är sålunda reelt och välordnadt, lemmande intet tillfälle till dessa tusental små bedrägerier en främling i Europa ständigt är utsatt för.

Men vesterut är lösen, och vesterut går det åter med ilande fart. Landskapet förändrar nu något karakter. Bergen kring Hudson blifva kullar och floden är försvunnen för våra blickar, blott odlingen och civilisationen äro desamma.

Vid Cayuga göres åter halt. Jag vill besöka det bekanta Corvell University, som ligger vid andra ändan af den 40 eng. mil långa sjön. Ångbåtar, jag tror åtta stycken, finnas och jernväg löper längs hvardera stranden, men det är söndag. Ångbåtarna ligga' stilla och lokomotiven hvila, endast på hufvudbanorna går ett posttåg för att underhålla den oundgängligaste samfärdseln. Lyckligtvis finnes här dock en lastpråm, som nödvändigt måste framforslas i dag. En bogserångare spännes vid dess sida, och jag tager hyra som snyltgäst. Färden liknade mycket en Näsijärvi-tur. Sjön är lång och smal, stränderna kuperade och gröna, och båten ej stort bättre än gamla „Ahti“, blott att hastigheten är fördubblad. Det mest karakteristiska för Finland saknas dock, våra ändlösa furuskogar eller med andra ord öde-
marken, ty deraf kan man ej se ett spår här.

Ett drag af „american fun“ må här finna plats, ty man är full af pojkstreck och qvickheter. Under färden lemnade ordinarie styrmannen för en stund rodret ifrån sig för att litet gå ned i kajutan. Kamraten, som fått det ansvarsfulla förtroendet, begagnade sig af tillfället att spela den pligtförgätne ett spratt. Han vände rodret dikt i lä,

så att skutan plötsligt gör helt om, och börjar ljudeligen ropa på styrman. Alla springa upp på däck, och der blef ett skallande skratt på den försumlige styresmannens räkning, som troligen aldrig mer gör om försöket. Vi kommo åter på rätt och landade snart i den lilla staden Ithaca, invid hvilken universitetet är beläget.

En beskrifning af denna högst intressanta, endast fem år gamla, men redan rikt utrustade institution vill jag lemna till en morgondag, som kanske aldrig kommer. Vill blott nämna, att här finnes en professor i nordiska språk, och att jag hörde „Frethjoff“ läsas af amerikansk ungdom.

Återfärden öfver sjön var åter ett bevis på amerikanskt framåtskridande. Båten var knapt så stor som „Runeberg“, men med godt utrymme i dubbla våningar för passagerarne, som äro väl skyddade både mot regn, storm och solsken. Däcket är nära nog dubbelt så bredt som skrofvat, allt för utrymmets skull, och hjulhusen oformligt höga. Maskinen räknar 240 hästkrafter och under full ånga gör den 14 à 15 knops fart. På sådana båtar är det ett nöje att resa. Vi kryssa fram från ena stranden till den andra för att uppfånga passagerare och effekter, men dröja dock ej mer än $3\frac{1}{2}$ timme på färden.

Från ångbåten stiga vi direkte upp på tåget, som pep samtidigt som vi.

I Rochester göres åter en half dags uppehåll. Detta är en stad på 65 tusen innevånare, hvilken har Erie-kanalen och Genesee-floden att tacka för sin uppkomst. Enligt naturens visa ordning, som salig Dumbom skulle uttrycka sig, rinner floden fram just der staden är placerad och förser den genom två vackra vattenfall med tillräcklig drifkraft för alla dess många maskiner och fabriker.

Läsaren må veta, att jag nu är inne på vattenfallens område. Hela nordvestra delen af NewYork är rikligen försedd med dem. I närheten af Ithaca finnas ej mindre än några och hundrafemtio sådana, bildande de mest pittoreska kaskader och bergsbäckar, af hvilka hvar och en, ifall de vore i Tyskland, skulle blifva försedd med minst tre stjernor och fet stil i Bädekers handbok för resande.

Lyckligtvis äro dock hvarken de eller jag uti Tyskland utan, jag åtminstone, ordentligen på väg till Niagara, som jag snart får sigte på genom kupéfönstret.

Fallet, som är 164 fot högt förutom den c. 1 eng. mil långa forsen derofvanför, är genom en ö deladt i tvenne afdelningar, kallade den Amerikanska och den Canadensiska sidan. Den senare bär äfven namnet Hästskofallet, ty från tre sidor störtar här den ofantliga vattenmassan ned för en lodrät klippvägg och drifver det perlande skummet lik en rök högt upp mot skyn. Majestätet af detta naturens jättearbete öfvergår all beskrifning, och den som haft lyckan att tillbringa en dag vid dess skummande storhet, glömmet det ej så lätt. Ett stycke nedanför fallet går i ett enda spann en 1,268 eng. fot lång hängbro öfver floden, som här är 180 fot djup. Från den har man en herlig utsigt öfver båda fallen, men mest storartade och imponerande synas de dock, om man stiger ned för den höga flodbädden och derifrån betraktar den från ofvan nedstörtande vattenmassan. Man känner sig först öfverväldigad af skådespelets storlek samt andligen och kroppsligen nedtryckt inför detta okufvade vilda naturmajestät, men snart reser man sig åter och ser i andanom den starke besegrad af den än starkare, jätten tyglad och Niagara tvingad att i människans tjänst sprida glädje och välstånd på jorden.

Fjortonde brevet.

Allting och ingenting från Ohio.

Nu har jag rest genom Ohio ifrån norr till söder, och hvad har jag sett? Ett bördigt, välodladt slättland, genomkorsadt af jernvägar och kanaler, samt ett idogt och upplyst folk.

Då man färdas genom detta leende landskap, som på hvarje fotsbredd bär spår af människohand, måste man, för att ej glömma det, ständigt påminna sig sjelf, att blott för några årtionden sedan allt detta var en ödemark, der den enda befolkningen utgjordes af några kringirrande indianstammar. Det är ej stort mer än 80 år sedan de första invandrarne slog ned sina bopålar i denna stat, och ännu på 30-talet kunde man i Ohio se alla sina föreställningar om den vida vestern besannade. Men nybyggarens yxa ljöd, skogen föll, fält odlades, hus bygdes, lokomotivet rusade fram, och inom en mansålder har vildmarken vikit, för att lemna rum för civilisation, odling, bildning och trefna människoboningar.

Som minnesstoder från framfarna dagar kan man ännu här och der se de forna s. k. stockhusen, men vid deras sida ha vuxit upp byar och städer vittnande om innevånarnes flit och välmåga. Ohio är rikt begåfvadt af naturen med dess bästa skatter. Stenkol och jern finnes i ymnighet, och jordmonen är mycket bördig. Från en acre land, besådd med

några korn mais, skördar man 40 à 50 bushel, ej så mycket som i de vestra prairie-staterna, det är sant, men mycket för en nordbo, som kommer från ett land, rikt på guld endast i fantasins verldar.*)

Men finnes då i Ohio inga spår af vestern? Ja visst. På månet fält står med stora stubbiga bokstäfver att läsa „nyodling“ och på månet hus „blott tillsvidare“. Allt är nytt, man kan ej upptäcka något, som kunde kallas gammalt. Och allt är så nytt, att det ej ens än är fullfärdigt. Man har ej än hunnit skaffa undan spånorna från dörren, och nästa år skall man bygga igen. Vi göra ingenting för århundraden, är ett ord, som man ofta får höra. Detta vore ock omöjligt, ty ingen kan här beräkna hvad som behöfves efter par årtionden, för att ej ens nämna hundra- den. Man bygger hvad som är tillräckligt för det närvarande och den allra närmaste framtiden. Åt nästa generation säger man: „help your self!“

Städerna bära här än mer än i östern spår af sin hastiga tillväxt, ty ingenstädes i Amerika får man se den putsade fullkomlighet, som utmärker de europeiska hufvudorterna. Ett omisskänligt drag af halffärdighet kan skönjas uti allt. 2, 6, och 1 våningshus, marmor, sten eller tegel stå om hvarandra i en högst demokratisk omvexling; och gatorna, om dem törs jag ej ens tala, ty så snart man öppnar munnen, får man den full af dam. De äro liksom landsvägarne i ett högst miserabelt tillstånd, egande endast den förtjensten, att alltid vara mjuka. Arbetslönerne äro höga, hvarje gatsopare skall ha minst 1½ dollar om dagen, och man har så mycket att göra, att det är omöjligt att tänka på så-

*) 1 acre = 27 sv. kappland.

1 bushel = 7,94 kappar.

dana småsaker som att hålla gatorna rena. I Cleveland skröt man dock af, att åtminstone de förnämsta af dem sopades två gånger i månaden, vattensprutningen, hvarförutan man ej kunde lefva, oberäknad.

Om jag i afseende å den arbetande befolkningen här tillfogar, hvad som vanligtvis anföres som det mest karakteristiska draget för amerikanaren, att han tuggar tobak och spottar, och ofta går med hatten bak i nacken samt med nordbon delar svagheten att taga sig en tår på tand, så har jag anfört allt ondt jag vet att säga om Ohios inbyggare. Den som vill må anse dessa drag vara något „äkta amerikanskt“, men jag vill ej instämma i förra pojakens definition på ett lokomotiv, att det är ett ting som fräser.

Men skämt åsido, så är det svårt, ifall man nämligen vill göra sig det besväret att hålla ögonen upp, att då man reser i Amerika mycket fästa sig vid dess svagheter. De goda sidorna äro så framstående och öfvervägande, att de helt och hållet undanskymma de fel, som finnas här liksom öfverallt. Ingenstädes finnes fullkomlighet, men der man hör lifvets friska pulsslåg och ser ett stort folk oemotståndligt gå sin bana fram och med den manligaste energi och viljekraft bekämpa hvarje hinder, bryta ödemarken, gifva slafven frihet, förbättra den fallne, lindra nöden och låta bildningens ljus likt solens fritt lysa öfver hög och låg, då måste man i sanning vara bra förhärdat, för att under allt detta se endast ett folk i sjelfvisk äflan om rikedom och pengar, eller måhända ett folk af ficktjufvar, svindlare och mördare. Säkert är att en främling aldrig blir bättre bemött och ingenstädes är mindre utsatt för att blifva lurad än i Amerika. Detta har jag fått erfara öfverallt och särskildt också i Ohio, dit jag nu vill återvända från en ofrivillig utflygt från mitt egentliga ämne.

Den första ort, jag gjorde bekantskap med i denna stat, var Cleveland, som läsaren troligen erinrar sig är belägen på södra stranden af Erie. Oaktadt dess läge tyckes vara temligen centralt midt i en kontinent, saknar man här intet af allt som utmärker en sjöstad, ifrån fartyg och fyrbåkar till beck, tjära och hamnbusar. Erie är en sjö, som ej är att förakta, och trafiken på densamma är ganska betydande. Cleveland är äfven en ansenlig fabriksstad och berömmar sig för resten af sina goda skolor och af sin snabba tillväxt.

Hvart man än kommer, får man höra om något på orten, att det är det bästa, det största, eller det första i unionen eller stundom i hela världen. Vanligtvis har man ock mer eller mindre skäl för sin stolthet. Det är en ädel täflan emellan de skilda städerna, liksom emellan staterna, att i något afseende gå i främsta ledet. Ingen vill vara den sista och därför går man framåt i språngmarsch. Har man någonstädes infört en reform, som i praktiken verkligt visat sig vara en god sådan, så antages den inom kort uti alla stater. Den går snart igen från NewYork till San Francisco. Man skyr ej att lära af hvarandra. Hvarhelst man finner något godt, på denna eller andra sidan Atlanten, skyndar man sig att så fort som möjligt tillegna sig detsamma, för att med dess tillhjälp åter gå vidare och vidare framåt. Stillaståendet är döden.

Men återvändom till Cleveland för att af dess historia lära, hvilka faktorer drifva ett samhälle uppåt.

1796 framträngde civilisationens första utposter så långt vestvart som till denna ort. Det var ett landmätaresällskap, utsändt af ett Connecticut-kompani, för att uppmäta dess vestra allmänning. De slog sig ned vid Cuyahuga-flodens utlopp och uppbygde ett par små bostäder på den högra stran-

den, medan indianerne behöllo den venstra. Ett par år senare utgjordes samhället af 9 personer.

Man bygde nu en qvarn och „hade den stoltheten att ha mjöl maladt i egen qvarn af hvete, som man sjelf odlat“.

1800 uppfördes en kyrka och den 4 Juli (sjelfständighetsförklaringen) 1801 firades med en bal i ett stockhus.

1802 öppnades en publik skola och tre år senare ett postkontor med en post i veckan.

Postinkomsterna under första halfåret utgjorde 2: 83. 1808 lades grunden till stadens handel. Då gick den första skonaren, ett fartyg om 30 läster, af stapeln. 1810 var ett händelserikt år. Då hölls den första domstolssession, en läkare och en advokat började sin verksamhet, en handelsbod öppnades, ett packhus uppfördes och en ny skonare om 60 läster utsköts från stadens varf. Enligt anställd census räknade kolonin nu 57 personer. Det gick ej i början fort framåt, ty nybyggarne drogo sig hellre till det inre af landet, som var bättre egnadt för jordbruk. 1812 inrättades det första boktryckeri af en mr Levi Johnson, som dog för ett år sedan och sålunda varit med om stadens utveckling under hela dess tillvaro.

1814 blef Cleveland inkorporerad som by. 1816 öppnades en bank. 1818 utkom den första tidning, ett veckoblad. Samma år sågs den första ångaren „Vattenvandraren“ lägga till vid landningsbryggan. Den emottogs med hänryckning och förundran. 1825 hade man en egen ångbåt, „Företagsamheten“ kallad.

Redan ett par år tidigare hade man öppnat en postväg till Columbus och börjat arbeta på en kanal från Erie-sjön till Ohio-river. 1828 fullbordades hamnbbyggnaden och 1830 uppfördes en fyrbåk.

Sedan de förnämsta kommunikationsanstalterna sålunda blifvit öppnade, började orten gå raskare framåt. 1836 erhöll Cleveland stads namn och privilegier. Den räknade då omkring 5,000 innevånare. 1851 frustade det första lokomotivet från Cleveland till den civiliserade världen i öster och sedan denna tid har det gått framåt med ångkraft.

Befolkningen fördubblas inom 8 år, hus uppväxa på alla kanter och den ena närliggande byn efter den andra annekteras. 1850 hade staden 20,000 innevånare, 1860 44,000, 1870 94,000 och för närvarande 125,000. Före nästa allmänna census 1880 är man öfvertygad om att ega minst 200,000 innevånare. Det är framåtskridande.

Hand i hand med befolkningens tillväxt går omsorgen om dess bildning. Skolorna i Cleveland äro af de bästa jag sett. Hvad disciplin beträffar öfverträffar man sig sjelf, den utmärktaste ordning, uppehållen med de mildaste medel, och undervisningen är här, liksom öfverhufvudtaget i Ohio, i många stycken bättre än i östern. För att kunna rymma den ständigt tillväxande barnskaran uppföres hvarje år ett stort skolhus af sten utom mindre provisionella sådana af trä. Här nöjer man sig ej mera med klocksträngar och språkrör klasserna emellan; i de nyare husen har man inrättat fullständigt telegrafsystem. I de gamla byggnaderna, och gammalt är här allt som stått en 5 eller 6 år, har man naturligtvis ej alla dessa moderna förbättringar, men de äro snygga och ordentliga.

För tre år sedan inrättade man ett publikt bibliothek. Det räknar nu 16,000 volymer, och begagnades under sista året af 36,000 skilda personer, som uttogo circa 150,000 boklån. Dylika bibliothek finnas i Ohio endast i de större städerna, men anläggas, liksom öfverallt i Amerika, på

den bredaste basis, ämnade att begagnas af alla och tillgodose allas önsknigar.

Ifrån Cleveland, som för sina många trädplanteringar och lummiga boulevarder, ibland hvilka den smakfulla Euclides avenue intager första rummet, ej utan skäl kallas „trädgårdarnes stad“, styr jag kosan till Columbus, hufvudstaden i Ohio.

Stadens förnämsta prydnad utgöres af det storartade, för sin skönhet vidtbeprisade, ehuru i temligen tung stil uppförda State house. Legislaturen, eller landtdagen som vi skulle kalla det, hade just slutat sina sessioner för året, och rikshuset öppnades nu för en annan republikansk församling, kallad „constitutional convention“.

Enligt Ohios konstitution skall folket hvarje 20:de år genom en allmän omröstning gifva tillkänna, huruvida det i något afseende önskar en revision af konstitutionen. En sådan omröstning försiggick förlidet år, och på grund af dervid fattadt beslut och derefter anställt val sammanträdde nu en talrik församling, för att granska och uppgöra nytt förslag till konstitution. Förslaget underkastas sedan i sin helhet en ny allmän folkomröstning i hvarje kommun. Hvarje myndig mansperson inkastar sitt ja eller nej, och är vid den slutliga sammanräkningen ja öfvervägande, går förslaget igenom, hvarom ej, är det förkastadt, och den gamla konstitutionen blir gällande. Sålunda går allt till i största lugn, utan att ordningen på något sätt störes.

Man har hvarken revolutioner eller „commune“ i ett samhälle, der en fredlig väg finnes öppen för reformer. Friheten är ingen förbjuden frukt. Man svärmar därför ej för den, utan tager den lugnt, och slår ej ihjel sig själf af lutter förtjusning att vara fri. Man vet mycket väl att göra skilnad mellan frihet och sjelfsväld, och känner af

erfarenhet, att friheten fordrar lagbundenhet och aktning för andras rättigheter. Detta åskådningssätt är så djupt rotadt, att man kan uppsåra det öfverallt äfven i de obetydligaste småsaker. Man bemöter alltid sin nästa, af hvad stånd eller ålder han må vara, på ett aktningfullt sätt, och isynnerhet bland de högre bildade får man ofta se prof på en synnerligen fin takt i umgänget med människor. En främling, som är van vid en styrelse „uppifrån“, förvånas äfven öfver den aktning och jag må säga stolthet, man hyser öfver sina sjelfvalde styresmän, allt så länge de uppföra sig väl och ej öfverskrida sin fullmakt.

Fria politiska institutioner fordra väl ett upplyst folk, men å andra sidan finnes intet bättre medel att höja och verkligen bilda en nation. De tvinga hvar och en att ifrån lifvets alldagliga små bestyr rikta sina tankar på högre frågor, och att intressera sig och deltaga uti dem är mera bildning än en hel mängd lexor, som ofruktbara ligga förvarade i en människohjerna.

Den stora massans deltagande uti publika affärer hemtar dessutom alltid en frisk ström af humanitet och människovänlighet till de offentliga institutionerna. Den rutinerade embetsmannen blir genom vanans makt hård och kall, men folket är alltid godhertadt, der det ej är upprördt af passioner, och böjdt för mildhet och förbarmande. „Jag står emellan två eldar“, menade en fängelseföreståndare åt mig, „å ena sidan mina förmän, som fordra sträng ordning och disciplin, och å den andra folket, som ropar på mildhet och säger mig vara grym och barbarisk, om jag någongång måste tillämpa ett strängare straff.“ Dessa två eldar kunna väl ej alltid vara så lätta att undvika, men tack vare dem och den fria pressen, får man i de offentliga inrättningarne se både ordning och humanitet.

Ohio intager genom sina s. k. statens välgörenhetsinrättningar, hvartill räknas fängelser och fattighus samt skolor för unga förbrytare och vanlottade af alla slag, ett framstående rum. Centralpunkten för alla dessa är hufvudstaden Columbus. Här eller i dess närmaste närhet finnas, utom statsfängelse och en reformfarm, väl handhafda och på det rikaste utrustade anstalter för döfstumma, blinda, idioter och dårar, alla tillräckligt stora att kunna rymma alla statens olyckliga.

För döfstumskolan uppfördes för några år sedan en storartad lokal, som kostade 625,000 dollars. Det årliga underhållet af anstalten stiger till 70,000 dollars. För blindskolan uppför man för närvarande en än större, ehuru ej så dyr lokal, och för dåranstalten är under byggnad ett hus af jättedimensioner, men i skilda afdelningar för att förena alla fördelar af de stora och små anstalterna af detta slag. Idiotanstalten har ock nyligen blifvit försedd med en ny byggnad, och der, liksom i de öfriga, utför man i tysthet ett kärlekens och humanitetens verk, mindre bemärkt än det ärofulla arbetet på slagfältet, men mera välsignelsebringande och mera hedrande ett folk, som slösar sina millioner på dem, i stället för att underhålla stående armeér och kanoner.

Ifrån Columbus begifver jag mig till Cincinnati, men för att få en vederqwickelse från stadens dam, göres ett uppehåll i en liten by vid vägen. Våren är nu ändtligen här efter en ovanligt lång och kall vinter. Alla fält äro gröna och träden halflöfvade. Foglarne sjunga, hjordarne beta och tuppen gal, allt som om våren i Finland, blott att det är andra slags träd, andra foglar, andra tappar, andra hjordar, andra fält och andra menniskor.

På kyrkogården vid den sorlande bäcken håller man

på att uppresa en stor minnesvård öfver de fallne under sista krig. De hållas uti heligt minne och allas deras namn finnas inhuggna i stenen. Och en vacker vårdag i slutet af Maj går hela folket ut till grafvarne. Det är „decoration day“, då man offrar blommor och tacksamma tårar åt minnet af de hjeltar, som föllo för att bevara Amerikas enhet och skänka frihet åt millioner förtryckte bröder.

Det sista kriget talar man vanligtvis om som en nödens och pröfningens tid, och Ryssland var under denna tid vår enda vän, tillägger man, och vi glömma ej lätt en vän i nöden. Amerikas vänliga hållning mot Ryssland är därför ej blott politisk, utan grundad på folkets verkliga sinnesstämning. „Grandduke Alexis“ var därför ock en mycket populär och firad personlighet, medan han reste i Förenta Staterna, och man har honom fortfarande i godt minne. Ehuru han var en rysk prins, menar man, uppträdde han här högst enkelt och demokratiskt, besökte fabriker, arbetarebostäder och folkskolor. Dessutom, hviskar man dig i örat, var han så vacker, att alla unga damer voro förtjusta i honom.

På vägen till Cincinnati passeras en bro, der för några dagar sedan ett godståg störtade in. Bron var väl åter i brukbart skick, men i flodbädden lågo lokomotiv och vagnar kringströdda som söndrade barnleksaker.

Jernvägsolyckor får man dagligen läsa om i tidningarne, men att man därför skulle resa osäkrare i Amerika än i Europa, är en sak som jag har allt skäl att betvifla. Skillnaden är endast den, att här finnes så mycket mera jernvägar än annorstädes, och att hela Unionen är ett land, hvarföre äfven alla små „accidents“ reproduceras af hela pressen. Af 9 1/2 millioner passagerare, som under det förflutna året framforslades på Connecticuts banor, ledo endast

5 skada till lif eller lem och af 12 millioner, som färdades på banorna i Ohio, blefvo blott 7 passagerare skadade (ingen dödad) genom vårdslöshet å jernvägens sida och 15 dels dödade, dels skadade genom eget förhållande.

De flesta olyckor träffa betjeningen genom vårdslöshet vid koppling o. s. v. eller ock personer, som äro hvarken betjening eller passagerare, utan endast fredliga vandrare på jernvägen. Här brukas nämligen inga plikter för att gå längs banan, ej heller stängsel eller gendarmer. Äfven der banan korsar allmän landsväg eller en gata i staden, ty att bantåg gå tvärsigenom städerna är ej något ovanligt, finnes ofta ingen vakt. Men öfver det farliga stället hänger en stor brädtafla, på hvilken med fothöga bokstäfver står att läsa: „Jernväg. Håll ögonen upp, när klockan ringer.“ Och om du ej håller upp ögonen, hvems är felet? Är det statens skyldighet att stötta upp dem?

Slutligen kom jag till Cincinnati.

Detta är en stad med $\frac{1}{4}$ million innevånare. Den är herligt belägen vid en krökning af Ohio-floden, och omgifven af vackra berg och kullar. Det är en stor fabrikstad, så att luften ständigt är grå af stenkolsrök. Der finnes en storartad hängbro öfver floden och så många goda inrättningar och skolor, och speciellt ett bibliothek med den „bästa lokal i unionen“, att det är omöjligt att säga något om dem alla i ett redan förut öfver sina bräddar svullet bref.

Ifall läsaren förlåter min talträngdhet, vill jag dock ännu säga något om skolorna, hvilket kan vara af intresse för vårt språkdualistiska folk. För den talrika tyska befolkningens skull har man här liksom i andra större städer i Ohio inrättat så kallade tysk-engelska skolor, der undervisningen meddelas halfva dagen på tyska och andra halfva på engelska. Resultaten prisas mycket på en del håll, och

man påstår engelska barn lära sig tyska på köpet, utan att blifva hindrade i sina framsteg i andra ämnen eller i modersmålet. Då andra dock äro af en annan åsigt, har man nyligen utsett en komité, hvilken eger att grundligt undersöka frågan i alla riktningar. Måhända vi af dess betänkande kunna ha något att lära.

Femtonde brevet.

Kentucky och Tennessee samt något om tillståndet i Södern.

Det är den vackraste sommardag. Solen skiner brännande het från den molnfria himmelen. Vinden hvilar och utanför mitt fönster ser jag de lummiga stränderna af Mississippi afteckna sig uti flodens spegelklara yta. Allt är lugnt och fridfullt. Foglarnes sånger och kyrkklockornas högtidliga ton äro de enda ljud, som afbryta naturens stillhet.

Ofrivilligt hvilande öfver för halfannan dag i den lilla staden Columbus, Ky., vill jag använda tiden till samspråk med vännerna i hembygden och i korthet teckna mina färder under de senast förflutna två veckorna.

Cincinnati lemnade jag den 19 Maj. Färden längs Ohio-river är högst angenäm. Ångaren är rymlig och beqväm, mer liknande ett flytande hotel än ett fartyg. Såväl båt som kost äro af första klass och sällskapet dito. Floden är bred och lugn och erbjuder de vackraste scenerier, der den slingrar sig fram mellan höga, med den lummigaste grönska betäckta stränder. Kort före solnedgången lade vi ut, passerade Cincinnati's stolthet, den 1,100 fot långa hängbron öfver floden, fortsatte färden genom den månljusa natten samt vaknade om morgonen i Louisville.

Denna stad, den förnämsta i Kentucky, (circa 110,000 innevånare), är bekant för sina rika tobakslager, sina breda gator och sina vackra unga damer.

Kentucky är en tobakproducerande stat och Louisville dess förnämsta marknadsplats. Ej under derför, att man här får se ofantliga lager af detta slags rökoffer. Men detta är en förbjuden vara, ty staten har lagt sin hand deröfver. Man får derför nöjas med att betrakta ortens två andra märkvärdigheter.

Vid stadens anläggning har man sannerligen ej sparat på utrymme, och tack vare denna frikostighet, kan man nu berömma sig af att ega några de vackraste gator både hvad planteringar, trädgårdar och byggnadsstil beträffar. Genom att titta in genom de lätta jernstaketten kan man dessutom, isynnerhet mot aftonen, då luften blifvit litet svalare och familjerna flyttat sig ut på trappan, få se äfven andra skönheter än de blommande rosenbuskarnes. Norra Kentucky skryter ej utan skäl öfver sina många rara representanter af det täcka könet.

Men om ock Louisville har mycket vackert att bjuda på, så måste dock för sanningens skull framhållas, att man här får se äfven mycket som allt annat än anslår ens skönhetsinne. Man kan ej passera Ohio-river utan att taga ett steg tillbaka hvad civilisation beträffar. Detta är märkbart redan uti Louisville, som dock intager ett högst framstående rum i södern. En ruskig negerbefolkning och deras än ruskigare bostäder bidraga lika litet som det baksteg man skönjer i de inre institutionerna att lemna ett alldeles förmonligt intryck af staden.

Från Louisville gjorde jag en utflykt till Frankfort, statens lilla hufvudstad, som ligger inbäddad i grönt vid stranden af Kentucky-floden, samt till Lexington. Sistnämnde ort är belägen i den s. k. blå gräs-regionen, prisad som en af de bördigaste trakter uti Unionen, hvarför den ock stundom benämnes Kentuckys trädgård. Då allt stod i vår-

sommarens frodigaste fågling, var en utfärd i stadens vackra omgifningar, hvartill jag vänligen inbjöds af en af professorerne vid universitetet på orten, en lika angenäm som för sällskapets skull intressant tilldragelse.

Bland annat besöktes äfven begravningsplatsen. Här hvilade under ett högt, vackert monument, som intog det mest framstående rummet uti denna de dödas fridfulla, af natur och konst lika väl smyckade bostad, Kentuckys förste talare och patriot, *Henry Clay*. Liksom mången annan, började han sin bana som fattig gosse, utan annan undervisning än den han kunnat erhålla i en torftig byskola, men genom de medel, som säkrast bereda framgång i Amerika: karaktersfasthet och intelligens, bragte han sig snart till en ansedd jurist, till Lexingtons representant i kongressen, till senator för Kentucky i Washington, och var två gånger kandidat för presidenturen i Förenta Staterna.

Från Lexington begaf jag mig till den verldsberömda Mammoth Cave. Den ligger $1\frac{1}{2}$ svensk mil från närmaste banstation. Vägen, om man så får kalla en uthuggning i skogen, går igenom en öde trakt, en vild oröddjad ekskog. Man släpas fram i en skakande „buss“ öfver stockar och stenar eller genom en bottenlös smuts, hela färden mycket påminnande om Dixon i „Vår tids Amerika“ förande Förenta Staternas post. Efter några timmars vedermöda kommer man fram till hotellet, får en mager förstärkning till sina kroppsliga krafter samt en för smuts ej finkänslig kostym, och är så färdig att börja sin vandring i underjorden.

Dörren till grottan läses upp, med en lykta i ena handen och en staf i den andra träder man in, ledsagad af en gammal neger som vägvisare. Jättegrottan sträcker sig flere mil under jorden på ett djup af 2—400 fot. Stundom är den så smal och låg, att man halftkrypande får skaffa

sig fram, stundom vidgar den sig till höga stora salar med egendomliga formationer och hundratal fot höga bråddjup. En bäck framrinner uti grottans innersta, som äfven omsluter en liten sjö med alldeles blinda fiskar. Enligt Darwins teori ha de förlorat sina ögons ljus, då aldrig en solstråle framträngt till deras dunkla bostad. Det enda ljus, som afspeglat sig i detta „döda haf“, är den nyfikne vandrarens matta lampa eller skenet af den bengaliska eld föraren tidt och ofta antänder för att derefter låta mörkret synas dubbelt ogenomträngligt. Beroende af hvad man betalat till ställets egare, d. v. s. om man tagit den „korta“ eller „långa turen“, får man sålunda kringvandra från 4 à 5 till 9 à 10 timmar i ett mörker, jemfördt med hvilket den kolsvartaste natt är ljusan dag. Detta är utan tvifvel allt mycket intressant, men af egen erfarenhet kan jag säga att det ojemförligt mest intressanta är att efter denna mörka själförnedring åter skåda solens ljus och det blå himlahvalfvet. Det sannaste, som kan sägas om hela grottfärden, är, att den är penninggörning å ena sidan samt förlorad tid och pengar på den andra. Den enda dag jag var i bolagets händer kostade, enligt fastställd taxa, 9½ dollars.

Resan fortsattes vidare söderut, till Nashville, hufvudstaden i Tennessee. Den ligger vid Cumberland-floden, en biflod till Ohio, men då allt i Amerika är taget i stor skala, äro till och med biflodernas bifloder större än många hufvudfloder i Europa. Öfver floden går äfven här en lång hängbro. Stadens förnämsta märkvärdighet i byggnadsväg är dock dess kapitol, ett vackert stenmonument med ett dominerande läge på en hög kulle. Som främling klifver jag naturligtvis upp i kupolen för att få en öfersigt af floden och det omgifvande vackra landskapet, genomskuret af flodens slingrande blå rand.

I Nashville var stor rörelse vid mitt besök der. „Den tredje expositionen“ pågick som bäst. Man har nämligen i flertalet stater årligen en allmän industriutställning. Här, liksom ock i Louisville, har man för detta ändamål egna rymliga lokaler. Utställningen var väl ej särdeles rik, men den „hade stor framgång“, folk tillströmmade dagligen från alla håll, och om aftnarne, då man hade musik eller någon annan extra lockelse, var byggnaden fylld till trängsel. En afdelning var särskildt upplåten för de sköna konsterna, speciellt målarekonsten. Om man får döma något af dess beskaffenhet och af de musikaliska prestationerna, tyckas konstfordringarne ej vara särdeles höga. Om någon vecka skulle en egendomlig pristäflan anställas, en så kallad „baby-show“. Alla mammor ega då att framvisa sina småttingar, och de vackraste prisbelönas. Tänk huru den segrande modersstoltheten skall jublera!

Det intressantaste af hela utställningen, förutom några åkerbruks- och borrhningsmaskiner, var publiken. Den är sig dock förunderligt lik, hvart man kommer. Här hade man alla de kända typerna af rusthållare, landthandlare, prestmödrar, landsmamseller, bondflickor, stadsfröknar och sprättar, m. m. Folk äro sig lika öfverallt, blott det yttre omhöljet varierar något. Om detta må här anmärkas, att alla gå „klädda som herrskap“, alla något i samma snitt, men kvaliteten och hållningen olika. Och öfverallt få „landskusinerna“ sitta emellan. Nashville är kända en stad, liksom Helsingfors, på ett par och trettio tusen innevånare, och dertill en hufvudstad. Ej under då, att man med ett själfbelåtet småleende ser ned på „country cousins“ och både enskildt och offentligen roar sig på bekostnaden af deras naivitet och bristande lefnadsvana.

Under färden från Nashville till S:t Louis gjorde jag

uppehåll uti tvenne byar Huntingdon och Dresden (namnen från „det gamla landet“ gå igen öfver allt), och slutligen ofrivilligt här i Columbus, en obetydlig ort i det sydvestligaste hörnet af Kentucky.

På landsbygden tyckte man det var högst underligt, att jag ej förut sett bomullen växa. Detta sädesslag är nämligen det allmänna och mest gifvande uti Tennessee, som ligger på norra Afrikas latitud. Att man var hardt nära den heta zonen, derom påmindes man ock stundligen af den tryckande hettan, som fortfarit oafbrutet i ett par veckor. Solen sänder nästan lodräta strålar ned mot jorden och midt på dagen vill man ogera utsätta sig för dem. Man går ganska allmänt med paraply, för att skydda sig mot solen, och på de större hotellen har man öfver borden anbragta stora solfjedrar, som sättas i rörelse med maskin. Aftnarne lemna en obetydlig svalka, och då ser man husens innevånare flytta sig ut på trappor och balkonger eller i trädgårdarne. Kentucky och Tennessee äro dock endast farstugan till de varma länderna och hettan här är dräglig i jembörelse med hvad den är i den djupa södern, men dit låter en nordbo helst bli att gå under sommarmånaderna. Äfven Cincinnati-boerne sade sig endast af nödtvång besöka NewOrleans under sommaren.

Men ännu har jag ej helsat alla de unga hjertan, som brustit i tårar vid beskrifningen af negerslafvarnes olyckliga läge, från Onkel Toms Stuga. Jag har både sett många stugor och talat med många Tommar, men det är allt ett sorgligt kapitel att vidröra de inre förhållandena uti en sydstat. Slafveriets och inbördeskrigets förbannelse hvilat tungt öfver landet och kan ej utplånas, så länge den närvarande generationen lefver. Södern har pröfvat mycket, först ett hundraårigt slafveri, lika förnedrande för för-

tryckaren som för den förtryckte, så alla fador af ett fyra-årigt inbördeskrig och slutligen ett anarkiskt tillstånd under Ku-klux ringens herravälde.

Frågar man en f. d. slafegare, och sådane voro flertalet hvite män här, angående slafvarnes behandling, får man vanligen till svar, att den i allmänhet var mycket menskelig, ehuru en del professionister roade sig med att sälja barnen skildt från modren och hustrun från mannen o. s. v. Den forne slafven deremot säger, att misshandlingen var regel och ett godt bemötande undantag. Båda använda med den bästa min i verlden uttryck sådana som: „slafegendom“, „jag egde honom“ och „jag egdes af den eller den“, hvilket allt förekommer en europé något underligt.

Hvad kriget beträffar, så talar man ogera derom. „Det var en förfärlig tid, herre“, är allt hvad man vanligen får höra. I Kentucky, der befolkningen var delad mellan de skilda partierna, hände det att far och son kämpade emot hvarandra och broder emot broder. Tennessee pröfvade dock än mer af krigets fador. Det var besatt först af den ena armén och så af den andra. Hvardera lefde enligt „ärofull“ krigaresed, tog hvad den behöfde, brände och plundrade. Och sedan armén lemnat en ort, kommo skaror af desertörer från hvardera partiet, som fortsatte krigets arbete. Unionens negerregementen uraktläto ej heller att betala för hvad de förut fått lida. Gubbar, qvinnor och barn voro säkra hvarken till heder, lif eller egendom, och ingen rättvisa skipades. Alla män och gossar, som förmådde bära gevär, voro i armén. Mot slutet af kriget skall södern haft bataljoner, der det knapt fanns en man öfver 15 år. Norden hade 1 million man på fötterna och sände ut legda skaror af tyskar och andra främlingar,

som stridde „för 13 dollars i månaden“, plundringen obereknad, utan att det minsta veta hvad frågan gälde.

Då kriget ändtligen var slut, låg landet utarmadt och blödande, med en heterogen befolkning, sammansatt af två människostammar, skilda genom färg, bildning och olika lefnadsvanor, samt ömsesidigt misskännande eller föraktande hvarandra, och båda förvildade och råa genom kriget. Att under sådana omständigheter åter införa ett ordnad samhällsskick, var ej en lätt sak. Under förevändning att bidra till ordningens återställande och stärka rättvisans förslappade arm, bildade sig den så kallade Ku-klux klubben, en slags Vehmgericht, som dock snart visade sin verkliga halt genom att låta maskerade handtlångare nattetid inbryta uti fredlige medborgares hus och göra kort process med deras lifstråd, vanligen på ett sätt, som gaf anledning att förmoda ett själfmord. Det var det gamla slafpartiets sista försök att hämnas för hvad de förlorat. Framstående negrer eller negervänner voro i främsta rummet dess utvalda offer. Ingen, som ej själf hörde till ligan, kunde vara säker till lif eller egendom. En ända på detta ofog, uti hvilket allt, så ansedt, hederligt folk tog direkt eller indirekt del, lades slutligen genom att postera afdelningar af republikens armé uti alla byar och städer.

Det var tillika en politisk nödvändighet att gifva negrerne rösträtt, ty rätt att rösta betyder magt och anseende. Tog man ej den svarte vid andra tillfällen med i beräkningen, måste man åtminstone vid valurnan erkänna honom som en like. Och detta har utan tvifvel mer än något annat bidragit att minska afståndet mellan de skilda klasserna och gifva negern den aktning och det själförtroende han nu eger. Uti en del stater ha negrerne hela styrelsen i sina händer. I Syd-Carolina t. ex. utgöres $\frac{3}{4}$ af statens

representanter af personer, som för några få år sedan saknade ej allenast alla politiska, utan äfven de förnämsta menckliga rättigheter, och af hvilka man påstår många knapt kunna skriva sitt namn. Det är naturligtvis ej utan stor fara att lemna styrelsen i händerna på den okunnigaste delen af befolkningen, men förvecklingarne ha dock varit mindre än man kunnat vänta sig. Politisk och religiös frihet är en god uppfostrarinna, och man svärmar ej i Amerika för några republikanska fantasier, man vet hvad republiken är, så till dess förtjenster som fel. Dertill bör ihogkommas, hvad man ofta får se bevis för i Amerika, att det kan finnas mycket vett och verklig bildning med inga eller få bokkunskafer, liksom mycken råhet förenad med stor lärdom.

Då man betänker hvad södern sålunda haft att utstå under det förflutna årtiondet, kan man ej undra öfver att landet, oaktadt all sin naturliga rikedom, står långt efter de norra staterna. Man färdas ofta genom långa sträckor af orödjad skog eller igengrodda åkerfält, och byggnaderna ha ej det om välmåga vittnande utseende som på andra sidan Ohio-river. Landet är jemförelsevis fattigt, millionerna ha flytt, och de genom slafveriets afskaffande helt och hållet förändrade arbetsförhållandena ha ej än fullt gestaltat sig. Negern är en opålitlig arbetare, som för mycket älskar frimåndagar samt saknar arbetsskicklighet och intelligens. Den hvite mannen, för hvilken arbete tio år tillbaka var en skam, är ej alltid så mycket bättre, ehuru nöden blifvit honom en lag. „En duglig hvit immigration är hvad vi behöfva“, är ett yttrande, man ofta får höra.

Hvad särskildt skolväsendet beträffar, står man ungefär på samma ståndpunkt, som Norden för 20 à 30 år sedan, men man arbetar raskt på dess förbättring. I Tennessee håller man på att införa ett nytt system, som under en

välordnad supervision kommer att hålla en publik friskola öppen minst fem månader om året uti hvarje distrikt. I Kentucky är man mera efter, och der tager hvarken staten eller kommunen den minsta vård om negrernes uppfostran *). De få sköta sig sjelfva bäst de kunna. I Tennessee har man deremot i den nya skollagen fullkomligt likställt de hvita och de „färgade skolorna“. De komma naturligtvis att vara strängt afsöndrade från hvarandra, och detta är en sak som negern önskar ej mindre än de hvite.

Den forne slafven har lärt känna sitt människovärde och vill likt Cæsar hellre vara den förste i en småstad än den andre i Rom. „Vi veta“, menade en neger, med hvilken jag samtalade, „att den hvite mannen är oss öfverlägsen, och vi kunna därför aldrig känna oss fullt frie och oberoende i hans sällskap. Vi kunna dessutom ej hysa samma känslor mot honom som mot våra jemlikar, ty vi kunna ej förgäta, att vi af honom blifvit behandlade som kreatur. Måhända våra barn skola glömma fiendskapen, som skiljer deras fäder“.

Skola de båda racerna någonsin blifva fullt förenade, är en fråga, som endast framtiden kan afgöra, beroende på om den svarta racen eger förmåga att höja sig till samma ståndpunkt som den hvita. Derom får man höra de mest olika omdömen. Han besitter ej tillräckligt naturliga anlag, han har ej hjerna, kort om godt, är det vanliga utlåtandet. Han kan gå, och går nu redan lika långt som trots någon annan, säga å andra sidan de, som uteslutande uppoffrat sig för negrernes uppfostran. De mest opartiske deremot,

*) Kentucky och Delaware äro numera de enda stater i unionen, som ej draga någon försorg om negrernes undervisning.

personer som haft att göra med hvardera racen, säga, att på skolans lägre klasser, eller der det gäller endast minnet och de lägre förmögenheterna, negern är den hvite vuxen, men att han, såsnart det fordras ett mer sjelfständigt omdöme eller ansträngd tankeverksamhet, ohjelpigen drager det kortare strået. Detta synes mig vara det mest naturliga, ty bildningen är ej helt och hållet personlig, utan lika mycket en ärfd förmögenhet.

Vid tal om negrernes uppfostran få vi ej förgäta en vigtig faktor. Midt under krigets buller och den rådande oordningen hade den kristliga kärleken och civilisationen sin klara strömfåra, som förde en flod af levande vatten till de förtryckte och okunnige. Såväl enskilda personer som missionsföreningar gjorde stora uppoffringar, samlade medel, utsände lärare och lärarinnor och upprättade skolor i alla delar af södern. Ej blott barn, utan ock många äldre personer, till och med gråhårmän, samlades kring bildningens unge banerförare, för att helst på gamla dagar få smaka något af den himlaspis, som dittills varit för dem en förbjuden frukt. Bland de föreningar, som mest utmärkte sig i detta kärlekens och humanitetens värf, intages första rummet af „American missionary association“, hvilken, sammansatt af alla religionsbekännelser, ännu i dag har öfver 500 ej sekteriska skolor i verksamhet, bland dem äfven några s. k. universitet eller högre läroanstalter. De af dessa skolor jag besökt ha alla utmärkt sig genom sin varma och uppoffrande anda och ofta varit både bättre utrustade och handhafda än de publika. Mångenstädes har den federala styrelsen låtit uppföra skolhus för negrernes räkning, och genom den s. k. Peabody's fond understödjas en mängd läroanstalter.

Mycket har sålunda blifvit gjordt, men än mer återstår

att göra, och den satsen har vunnit ytterligare bekräftelse, att alla enskilda ansträngningar äro otillräckliga, när det gäller att uppfostra ett helt folk. Statens ingripande är nödvändigt, för att bildningen skall blifva tillgänglig för alla. Man har, såsom redan visadt, i några stater börjat gå i denna riktning och sålunda tagit första steget till försoning. Vi kunna därför hoppas, att uti södern liksom uti nordnen det snart ej skall vara en nådegåfva utan hvar mans, hvits eller svarts, oafvisliga rätt att komma i åtnjutande af alla de förmåner en god och för alla fri skola erbjuder. Må vi slutligen ännu uttala det hopp, att söderns män snart måtte förgäta allt det agg emot nordens, som ännu gror i månget sinne, och broder räcka handen åt sin broder. Först då detta sker och negern blifvit höjd ej blott som medborgare, utan ock som menniska till jemnhöjd med den hvite, först då är slafveriets blodfläck uttvådd, men då har ock menskligheten vunnit en af sina största segrar, och rättvisa och jemlikhet vunnit ett fastare fotfäste på jorden.

Sextonde brevet.

Prairierna och Chicago.

Mid Alton, en liten stad några mil norr om S:t Louis, sade jag den 5 Juni farväl åt Mississippi. Det var vändpunkten i min resa. Dittills hade det oafåtliga gått vesterut; nu styrdes kosan något i ostlig riktning mot Chicago.

Under den tolf timmar långa färden genom norra Illinois fick jag på allvar göra bekantskap med prairierna. Men hvad är en prairie? En ofruktbar slätt, der det ej växer något annat än gräs, säga våra geografier, tror jag. Men detta är lika mycket sant som en amerikansk skolgeografs framställning af finnarna, att de jemte lapparna äro „ett fiskande och jagande folk, drifvande omkring landet utan något slag af civilisation“.

Prairierna äro Amerikas rikedom, eller rättare en af de många källorna till dess rikedom. Jorden är i högsta grad bördig och lemna de rikaste skördar. På somliga ställen är myllan ända till 4 à 5 fot djup. Det är ett utmärkt „Farming-land“, hörde jag många reskamrater säga. Man har ej heller lemnat tillfället obegagnadt. Från S:t Louis till Chicago är en oafbruten sträcka af välodlade åkrar och ängar. Det är en enda slätt, bokstafligen öfverskådlig. Några små skogsdungar samt byar, gårdar och städer med deras lumiga trädgårdar, äro den enda afvexling uti detta enformiga haf af land.

För ett par årtionden sedan, då odlingen ännu knapt börjat i dessa trakter, åkte man öfver slätten med kompass i hand. Vägar behöfdes ej, ty marken var öfverallt jemn och hård under den torra årstiden.

Vester om Mississippi äro de s. k. vågiga prairierna, der landet tyckes liksom bölja för vinden. Der går civilisationen fram med hacka, spade och unga trädplantor. Jorden är bördig, men lider af torka, hvarför man genom trädplanteringar manar ned regnet från skyn. Det är naturvetenskapernas seger.

Mot aftonen hamnade jag i Chicago, denna sagolika stad, bekant för sin hastiga uppkomst, sin brand och sin återuppståndelse.

1795 uppträdde Chicagos namn första gången i historien, knippadt vid ett fredsfördrag med Indianerne. Under de följande årtiondena uppfördes några träkojor vid flodens af detta namn utlopp i sjön Michigan. Först 1827 fick orten någon betydelse genom påbörjandet af en kanalbyggnad från Chicago till Illinois-river. 1837 erhöll Chicago namn, heder och värdighet af stad. Den räknade då 4,100 invånare, hvilkas antal 1840 hade ökats med 300.

Detta var den anspråkslösa uppkomsten af „de vestra sjöarnes stad“, som nu är centralpunkten för handel, jernvägar och ångbåtstrafik i den stora vestern.

1848 hade staden 28,000, 1860 109,000 och 1870 300,000 inbyggare. För det närvarande räknar den circa 400,000. Det är, som läsaren ser, blott små tuppsteg i framåtskridande för hvart årtionde.

Dessa siffror få dock än mer betydelse, om man vet, att staden var anlagd i en låglänt, sumpig trakt kring utloppet af Chicago-river och dess begge armar, hvilka dela staden uti tre afdelningar, vanligen kända under namnen

norra, södra och vestra sidan. För att göra läget sundare och gatorna torra fattades beslut att höja samtliga gator 6 à 8 fot. Detta gjordes. Hamnen mudrades upp och gatorna fylles. Men härvid stötte man naturligt på en annan olägenhet. Nedersta våningen af hvarje hus blef undanskynd för solens ljus. Det var lätt afhjelpat. Skrufvar och hydrauliska pressar sattes under väggarne. „Excelsior!“ var signalen, och hus af tegel, marmor och trä reste sig 8 à 10 fot i höjden. En ny bottenvåning bygdes, och den ståtliga staden var färdig.

Men man hade knapt blifvit husvarm i sina bostäder, förrän den härjande elden utbröt.

Det var söndagen den 8 Oktober 1871 på aftonen brandsignalerna gåfvo tillkänna, att eld utbrutit i sydvestra delen. Få fäste sig dervid, ty en eldsvåda är något alldeles alldagligt i de större amerikanska städerna. Den, som ej bodde i omedelbar närhet af elden, lade sig därför trygt att sofva. Hurudant uppvaknandet var, behöfver ej sägas.

Denna gång tycktes allt ha sammansvurit sig mot den unga staden. Brandmanskapet var uttröttadt af en stor eldsvåda föregående natt, en del redskap i oordning och en hvinande orkan rasade. Det dröjde därför ej mer än några minuter, innan andra och tredje signalen, manande hela kåren till arbete, lät höra sina hemska toner. Inom ett par timmar voro flere kvarter nedbrunna och elden öfver floden, vildt rasande fram i den bäst bygda och rikaste södra sidan.

Då rådhuset antändes, lät signalmästaren, som blifvit på sin post till sista minuten, den stora alarmklockan ännu engång ljuda. Pang, pang, pang, lät det som en dödsringning öfver Chicago, och då, säger man, gick en iskall rysning äfven genom de mest behjertade män.

Kort derefter sprang gasklockan med en åsklik knall i luften. Alla lågor släcktes, men det märkte man lika litet som solens uppgång på morgonen, ty natten var ljus som dagen. På ett par eng. mils afstånd från elden kunde man utan svårighet inne i rummet läsa äfven den finaste stil. Före middagen gick elden andra gången öfver floden till den norra stadsdelen, der dess första byte var vattenverket. Nu var det slut med allt släckningsarbete. Elden rasade obehindradt och dess framfart var så snabb, att jag hörde personer säga, det de hade svårt att hinna undan den med häst och kärra.

Mot aftonen drog sig eld och vind mot sjön, och den stora eldsvådan var slut.

Inom ett dygn hade den ståtliga staden blifvit förvandlad till en rykande ruin, egendom förstörd till ett obräkneligt värde och 100,000 människor utan hem och bostad.

Detta var naturens arbete, nu började människans.

Till en början utvecklades under branden och de närmaste dagarne derefter en kärleksverksamhet, hvars like världen ej förut torde bevittnat. Milliontal i penningar, samt förnödenheter och varor af alla slag tillströmmade i sådan ymighet, att behovet ej allenast fyldes, utan äfven lemnade ett öfverskott, som förvaras för kommande tider. En Chicago-tidning anmärkte med rätta, att den „stora branden“ skulle försvarat sin plats i civilisationens historia blott genom att väcka de goda makterna till verksamhet i så många bröst.

Men detta var ej allt. Aldrig torde en motgång blifvit buren med manligare mod och mer tjenat till att låta de pröfvade utgå bättre och starkare ur den luttrande elden.

Medan branden ännu härjade, var man betänkt på stadens återuppbyggande, och knapt hade flammorna lagt sig,

förrän man skyndade till verket. Lik fogeln Phoenix skulle Chicago utgå föryngrad och skönare ur bålet, för att visa världen hvad ett intelligent, viljekraftigt folk förmår. Rika och fattiga sågos lika ifrigt sätta hand vid arbetet. Man rödjade undan ruinerna och uppförde till en början anspråkslösa träskjul, der de forna magnifika lokalerna stått. Inom kort voro de fulla af varor af bästa slag och handeln i full gång. Mången tviflade på om Chicago någonsin skulle återfå sin betydelse som spannmåls- och trävaruort, men redan i slutet af November visade räkenskaperna, att in- och utgående voro lika höga som månaden före branden.

Thorsdagen efter eldens utbrott var stort möte af stadens äldste, skolsuperintendent och lärare. 14 skolhus hade nedbrunnit och de återstående voro upptagna af husvilla familjer. Man visste ej heller än huruvida stadens kassa var räddad eller ej, men man visste, och derom var man enhällig, att nu om någonsin behöfdes skolor, ty under tider af fara är den okunnigaste delen af befolkningen minst att lita på, och jemnt 14 dagar efter branden var allt åter i full gång, och plats nekades ingen.

Såsnart våren kom, började murarne resa sig, och nu vidtog på fullt allvar det verldsförvånande arbetet på stadens återuppbyggande.

Då man nu, aderton månader sedan det „arma Chicago“ förstördes, vandrar längs dess gator, vet man ej hvilkendera man skall betvifla, sina ögon eller sina öron. Man tycker, att antingen de magnifika, 5 à 6 våningar höga stenhusen, hvilka resa sig sida vid sida i långa sträckor, måste vara toma skuggbilder eller ock berättelsen om elden en saga. Man kunde låta öfvertala sig att staden varit hemsökt af en mängd små eldsvådor, som förstört ett hus der och ett här, men att alla dessa palatser och smakfulla

boningar blott för några månader sedan varit en grushög, omöjligt. Det liknar en österländsk saga, men ej den prosaiska verkligheten af det 19:de århundradet. Lyckligtvis äro dock stenväggarna för fasta och berättelserna om elden för trovärdiga för att länge lemna en i tvifvel. Man måste tro, med eller mot sin vilja, och man måste se, att världen går framåt, och att man i 19:de århundradet åtminstone på vestra sidan om Atlanten förvandlar till en verklighet hvad man fordom endast drömt om.

Det brända kvarteret, ty läsaren må ej tro att hela staden förstördes, är omkring 8 verst långt och $1\frac{1}{2}$ verst bredt. [Deraf är den södra delen eller „business“-delen så godt som fullfärdig. Endast undantagsvis är en tomt ännu obebyggt. I den norra delen ser man flere spår af elden, men intet som antyder en eldsvåda af sådana jättelika dimensioner.

En färd genom staden, ock specielt genom den brända delen, är på det högsta intressant, liksom ock ett besök i de många lummiga parkerna, eller i de storartade manufakturerna, de magnifika bodlokalerna och jättehoteleserna eller i det väldiga vattenverket med dess 1,300 hästkrafter starka maskin, „den största i landet“, och 2 eng. mil långa tunnel under sjön; men jag vill förskona läsaren från alla tråkiga beskrifningar.

Sjuttonde brefvet.

Michigan och hushållningen med publikt land i Amerika.

För den som ej besökt den egentliga vestern, hvilken numera anses börja först på andra sidan Mississippi, erbjuder en resa genom Michigan mycket af intresse.

Landet är i mellersta och norra delen, som jag passerat, jemförelsevis föga odladt. Vidsträckta skogar, sumptrakter och sjöar upptaga en stor del af dess area. På en skramlande jernväg färdas man genom långa sträckor af ödemark, och nyodlingarne med sina allra som färskaste stockhus och stubbuppfyllda, svartbrända åkrar bära en omiskännelig likhet med våra sveder och nya bondstugor. Vid elfvarne ser man en mängd stock och stockflötare, och här och der passeras en såg med ty åtföljande lager af plankor, ribbor, bräder och sågspån.

Såttillvida är likheten med vårt eget land slående, men dermed är den ock slut, ty betraktar man saker och förhållanden litet närmare, sticker skilnaden genast i ögonen.

Skogen består blott till ringa del af gran och tall. Eken är förherskande, omvexlande med kastanie, lönn, alm, valnöt, mahogny och andra hos oss sällan eller aldrig sedda trädslag. Råg och korn äro likades lika sällsynta här som vanliga hos oss. Deras plats intages af hvete och s. k. „indian corn“, en amerikansk varietet af den vanliga majsen.

Hafren är gemensam för båda. I afseende å jordens bördighet torde skilnaden mellan de båda länderna vara än större än mellan dess alster, men då jag känner föga eller intet derom, går jag med vördnad förbi det kapitlet, för att i stället nämna några ord om den hos oss mycket omtvistade skogshushållningen.

Vårt land är rikt, men det skall bli än rikare, är lösen i Amerika, och derpå arbetas dag och natt. Man vill blifva ett folk, mer välmående, fritt och lyckligt än något, som förut trampat vår gröna jord.

För att få ett begrepp, huru man enligt denna princip förfar med ödemarken, besöker jag en s. k. „landoffice“ i Lausing, Michigans lilla, för några år sedan i skogen bygda hufvudstad.

Med „landoffice“ förstås ett embetsverk eller kontor, som gör i publikt land. I Washington finnes en central sådan, som omhänderhar den allmänna uppsigten öfver Förenta Staternas land och genom hvars omsorg detsamma uppmätes och rågas. De mindre landoffices, som äro förlagda uti alla stater, der publikt land ännu finnes att tillgå, ha till ändamål att tillhandagå hugade spekulanter med alla nödiga upplysningar och afsluta kontrakt om jordförsäljning m. m. Det är i en sådan branch-office jag nu vill föra läsaren.

Tjenstepersonalen är här, som i alla publika embetsverk i Amerika, på det högsta förekommande och tjenstvillig och låter oss vänligt följa hela proceduren af deras arbete.

Här ha vi först en karta öfver nordligaste delen af Michigan. Den är öfverdragen med ett nät af gröfre och finare linier, löpande från norr till söder och från öster till venster, samt afdelande landet uti större och mindre qva-

drater. Först har man uppgått hufvudlinierna, som utmärka gränserna för de blifvande „towns“ eller kommunerna. Hvarje kommun är 6 eng. mil i qvadrat och afdelad uti 36 mindre qvadrater, en mil i längd och bredd, vanligen kända under namnet sektioner. Dessa äro åter i sin tur afdelade uti 4 kvartsektioner, hållande 160 acres land hvar.

Sålunda är hela Förenta Staternas land kartlagdt, så långt nämligen mätningen hunnit framskrida, ty ännu finnas milliontal acres, alldeles okända för landtmätarens ked.

Hvarje qvadrat har sin gifna nummer, som äfven finnes inhuggen i råstenen och de närmast stående träden, så att allt är underkastadt en snörrät, tydlig ordning.

I afseende å sektionerna må nämnas, att n:o 16 och i de vestliga staterna jemväl n:o 36 af kongressen blifvit anslagna för skoländamål; .d. v. s. de ha blifvit lemnade till de enskilda staterna, som försälja desamma till förmon för en gemensam skolfond eller öfverlåta dem åt kommunerna att af dem handhas efter godtfinnande. Genom en klok förvaltning af skol-landet, hvilket vid odlingens framskridande år för år stiger i värde, har man mångenstädes skaffat sig ansefliga fonder. I S:t Louis t. ex. var skol-lotten belägen midt i staden, der hvarje fotbredd jord kostar flere tiotal dollars, men man väntar ännu med försäljningen, ty jordens värde stiger med 100 och 200 procent inom några få år.

Sistl. vinter väcktes ytterligare i kongressen en motion, som förmodas gå igenom nästa session, föresläende, att hela inkomsten af landförsäljningen, uppgående till omkring $2\frac{1}{2}$ million dollars årligen, skulle användas för uppfostringens befordran och fördelas mellan de skilda staterna i förhållande till antalet af deras icke läskunnige innevånare, med vilkor att alla kommuner, som åstunda komma i åt-

njutande deraf, sjelfva böra lemna, jag tror, minst dubbla beloppet af hvad de önska erhålla. Af fördelningsgrunden synes, att det är uppfostringsväsendet i södern man i främsta rummet vill upphjelpa.

Men låtom oss återvända till vår landoffice, för att se till huru man förfar vid landets afyttring.

In kommer just en man, anspråkslöst klädd och talande bruten engelska. Det är en invandrare, som efter att ha tjenat något år hos en farmer för att lära sig språket och blifva bekant med sättet för jordens odling, nu önskar sig egen torfva att bygga och bo på med sin familj. Han uppger ungefär i hvilken trakt han vill nedsätta sig och får specialkartan sig förelagd. På denna finnes utsatt, förutom rålinierna, äfven den ungefärliga beskaffenheten af landet. Han tyckes begrunda saken mer än en gång förrän han bestämmer sig. Slutligen finner han det vara klokast att sjelf gå att se. Han åker ut med jernväg så långt han kan och vandrar eller rider resten. Efter ett par dagar kommer han tillbaka och säger sig åstunda t. ex. 3:dje kvartsektionen af sektionen n:o 19 uti den och den townen. „All right.“ På kartan utsättes, att platsen är upptagen och han erhåller sitt homestead-certificat. Derförinnan måste han dock uppvisa ett intyg af känd person, vederbörligen beedigadt af honom sjelf, att han är eller ämnar blifva en medborgare i Förenta Staterna samt att han ej förut eger något slag af fast egendom inom Unionens gränser. Han bör äfven förbinda sig att sjelf bosätta sig på och odla ifrågasvarande jordlott, hvars odling bör vara faktiskt påbörjad inom tre månader, allt vid äfventyr af torfvans förlust. Har han bebott och odlat jorden uti 5 års tid, erhåller han full eganderätt till densamma och kan nu efter godtfinnande afyttra eller behålla den. Derförinnan är det honom t. ex.

ej tillåtet att nedhugga skog till försäljning, utan endast för eget behof eller för att utrymma plats för åker och äng. Skulle han sjelf dö före utgången af de fem åren, ärfva hans anhöriga, om de så önska det, såväl hans rättigheter som skyldigheter.

På detta sätt kan hvarje hederlig karl blifva jordegare i Amerika.

Men hvad har han att betala för allt detta? frågar läsaren. Intet, förutom några dollars lösen för certifikatet. Han erhåller på förenämnda vilkor 160 acres land gratis. Vill han deremot blifva egare af ett större område än en kvartsektion, måste han för den öfverskjutande delen betala enligt faststald taxa $1\frac{1}{4}$ — $2\frac{1}{2}$ dollars per acre, eller samma pris, som landspekulanter ha att erlægga för allt hvad de önska besitta.

Dessa äro hufvudbestämningarne uti den s. k. homestead-lagen. Dess humana och på en gång praktiska syftemål är så tydligt, att det knapt behöfver påpekas.

Åt den fattige, men hederlige arbetaren utdelar staten sitt land gratis, medan den förmögne, som endast åstundar göra i land, hvilket är en lönande „business“, måste betala, och hvardera skördar lika mycket frukterna af detta system. Arbetaren får ett hem och en egen torfva, fullt tillräcklig att föda honom och hans familj; staten åter får en oberoende, förnöjd och trogen medborgare, ökad värde af sin nationalförmögenhet och ett större antal skattdragande medlemmar.

För jmförelsens skull med våra egna förhållanden, vill jag än tillägga, att enligt amerikansk rättvisa den, som antingen före eller efter landets uppmätning slagit sig ned uti ödemarken, hvilken här liksom hos oss betraktas som statens tillhörighet, derigenom anses ha förvärfvat ej allenast

eganderätt till den jord han uppodlat, utan ock till så stor del af den kringliggande skogen, som anses nödig för uppehållandet af hans hemman.

Ha vi i afseende å skogshushållningen intet att lära af Amerika?

Adertonde brefvet.

Slutfest i en Highschool, magisterpromotion, m. m.

För närvarande befinner jag mig i Detroit, Michigans vackra metropolis eller mest betydande stad. Det är vid midsommartiden hos oss, men ej här, der värmen mer än ljuset är det karakteristiska för högsommaren. Man bereder sig för de stundande sommarferierna och flyttar ut till villorna på landet, eller till någon af de många badorter, med hvilka man är så rikligen försedd. Uti alla skolor och läroinrättningar pågå examina och slutfester. I dag är „graduation“ och fjortonde årsfesten uti stadens „Highschool“, högskola eller gymnasium, huru man vill kalla den. Då jag erhållit en vänlig kallelse att bevista högtidligheten, begifver jag mig dit till det bestämda klockslaget 2 1/2 e. m.

Samtliga elever och en mängd af deras anförvandter och vänner äro församlade uti den festligt smyckade skolsalen. På den vida platformen ha den afgående klassen, skolkomitén samt några hedersgäster sig platser anvisade.

Högtidligheten börjas med bön, som förrättas af skolans föreståndare. Derpå följer litet musik och sång af eleverna, och sedan denna tystnat, vidtaga de egentliga öfningarne. Föreståndaren uppropar namnet på en af valedicenterne, som träder fram och efter en bugning för skolrådet och publiken uppläser en uppsats öfver ett sjelfvaldt

ämne, „Nu och då.“ Derpå framträder på samma sätt en ung dam med en kort afhandling om „arktiska expeditioner“, och så åter en ung man utläggande „enfalden.“ Dermed var första afdelningen slut.

De tre återstående voro till formen fullkomligt lika den första. Mellanakterna upptogos af musik och sång. De unga tärnorna behandlade „den periodiska litteraturen“, „täflan“, „öfver Alperna till Italien“, „rätt och orätt hos Indianerne“, „originalitet i språk“, „Wiener-expositionen“, och „amerikansk aristokrati.“ Ynglingarne åter läto oss höra sina åsikter rörande „juridikens dragningskraft“, „belöningar“, „kastväsendet“ och „vägen från barndom till mandom via skolan.“

Således innalles 14 föredrag, af hvilka unga damer presterat 8. Då hvart och ett varade blott några minuter, upptogo de tillsamman ej mer än ett par timmar. Hvarje framsägning belönades med applåder och blombuketter, beroende till antal och styrka, ej mindre af innehållet, än af utförandet, och måhända äfven något af antalet närvarande personliga vänner.

Det var de mest framstående af valedicenterne, som fått hedersuppdraget att på detta sätt underhålla publiken och visa sin förmåga uti talarekonsten. Öfverhufvudtaget voro uppsatserna väl skrifna och framsades med god betoning och klar röst. Ynglingarne, som hade läst sina opuscula utantill, visade äfven sin skicklighet uti aktion.

Vid ett dylikt tillfälle på en annan ort hörde jag en 14-årig gosse med öfvertygelse och värme uppläsa en af honom skrifven lång afhandling om juryväsendets uppkomst och betydelse. Han hade därför gjort egna forskningar uti bibliotheket, och uppsatsen hade trygt kunnat införas i en juridisk tidskrift.

De uppträdande vid dagens högtidlighet voro alla nå-

got äldre. En „highschool“ emottager nämligen sina elever vid 14 à 15 års ålder, och kursen är vanligen beräknad för fyra år. Den är folkskolans fortsättning och liksom denna öppen för alla utan afgift. Sedan eleven genomgått en c:a 8 års lärotid i den förre och der erhållit de för hvarje människa och medborgare nödiga kunskaper samt öfning i goda seder, går han öfver till högskolan för att på den i folkskolan lagda grundvalen börja med mer vetenskapliga studier, förberedande för universitetet eller det högre praktiska lifvet. Högskolorna ha därför vanligen två eller stundom tre bildningslinier med matematik och modersmål som föreningslänkar, samt klassiska och moderna språk jemte naturvetenskaperna som skiljepunkter. Stor valfrihet eger derjemte rum, så att en elev utom sin linies obligatoriska ämnen med lärarnes bepröfvande kan taga ett eller par ämnen från ett annat område.

Latinet tyckes vara ett mycket omtyckt studium. Man läser det dels för modersmålets skull, ty modersmålet spelar i Amerika, såsom det borde göra det öfverallt, en mycket viktig rol vid undervisningen, dels för språkets egen skull, och dels, om jag så må säga, af politiska skäl. Jag har aldrig hört Cicero läsas med den uppfattning och nästan förtjusning som i Amerika. Lifvet i Rom, med dess både ljus- och skuggsidor, är kött och blod för den amerikanske ynglingen, han ser det dagligen för sina ögon, han deltagar deruti och han vet väl hvilken hög betydelse en talare eger i ett fritt land.

Klassikerne komma därför utan tvifvel att alltid intaga en aktad plats uti Amerikas skolor, äfven om de ej äro tvångsstudier för hvar och en, som vill förvärfva en högre bildning. Och de unga damerna tyckas vara ej mindre intresserade af dem, ehuru af andra författare, än gossarne.

Till egenheterna för dessa läroanstalter hör nämligen äfven att de mottaga elever af båda könen, på en del orter uti skilda inrättningar, men mestadels uti samma skola, samma klass och samma lexlag. Af alla läroverksföreståndare, som sjelfve försökt det, har jag ej hört mer än ett omdöme, och det i hög grad gillande, om denna anordning. Gossarne utöfva ett ej mindre godt inflytande på flickorna, än flickorna på gossarne, och disciplinen erbjuder färre svårigheter, än då de äro skilda. Det mest säragna är, att denna klass af skolor på de allra flesta orter besökes af ett större antal flickor än gossar. De senare dragas tidigt ut i det praktiska lifvet, medan de förre ha mer tid att egna åt sin egen utbildning. I den skola, der slutfesten som bäst pågår, finnas t. ex. 100 gossar mot 181 flickor. Endast 9 gossar ha nu fullbordat sin kurs, men deremot 23 flickor.

Efter uppläsandet af de många uppsatserna, följer åter musik samt afsjungandet af en klass-sång, komponerad af en elev.

Med några lämpliga ord utdelades derpå de vackra diplomerna åt samtliga afgående elever, „graduates“ kallade, och en stor guldmedalj, skänkt af en stadsbo åt den af dem, som vore den främsta uti uppförande, punktlighet, ordning och studier, tilldelades en ung, älsklig 17 års tärna.

Ett utmärkt prof på vältalighet utvecklades härefter af ordföranden uti skolkomitén, som med några anslående, varma ord för de unga utlade betydelsen af en stor karakter, visande huru denna mindre ofta yttrar sig i de stora handlingar, som det fallit blott på fås lott att utföra, men desto mer uti det alldagliga lifvets viktiga, ehuru ofta förbisedda, små sedliga konflikter.

Nu skulle följa i ordningen de vid alla högtidliga sammankomster alldeles oundvikliga s. k. adresserna, d. v. s. presen-

tation af tillstädesvarande hedersgäster och främlingar, hvilkas ofafvisliga skyldighet det då är att „göra ett tal,“ men lyckligtvis, äfven för eder korrespondent, blefvo de denna gång förbigångna genom musikdirektörens ifver att svänga sin taktpinne för afskedssången och marschen, som afslutade den officiela delen af festen.

På aftonen samma dag var uti skolsalen en privat fortsättning af dagens festlighet. Det var ett möte af läroverkets samtliga, såväl forna som nuvarande elever. Till ordförande hade blifvit utsedd en ung lady. Programmet bjöd åter på tal och musik samt derefter sällskapligt umgänge. Vid denna sista afdelning var jag i tillfälle att bevitna den okonstlade ton, skild från koketteri och kurtis, som rådde emellan de unda ladies och gentlemän, som vuxit upp och arbetat tillsamman. Det inbördes umgänget var så otvunget och treffligt, att man kunde tro dem alla vara bröder och systrar. Man skämtade, pratade och skrattade, samt förfriskade sig med frukter, limonad och sötsaker, och när tiden led, skildes man åt i den bästa sinnesstämning och drömde om — ja, hvad vet jag.

Jag for tidigt följande morgon till Aun Arbor, en liten landtlig småstad, som utgör säte för Michigans universitet. Der skulle denna dag blifva magister-promotion eller som det här heter „Commencement“, d. v. s. begynnelsen af lifvet.

Högtidligheterna försiggingo efter ungefär samma program som uti högskolan. Sången och musiken voro skrala, men de elfva ordinarie talen i dubbelt afseende mer manliga. Ett fruntimmer fick dock äfven lagerkransen, eller rättare, skulle fått den, om någon sådan kommit i fråga för de öfriga. De grader som utdelades voro: pharmaceutical chemist, civil ingenjör, bachelor of science, of philosophy och of arts,

samt vidare master of science och of arts. Dessutom hade förut utdelats grader af medicine doktor och bachelor af lagfarenhet. Som häraf synes, gå vid detta universitet de praktiska och theoretiska vetenskaperna hand i hand.

Promotioner anställas hvarje år, sedan en klass fullbordat sin kurs. Denna är inom filosofiska fakulteten fyraårig och kan för vinnande af lärd grad fullföljas uppå någon af de sex bestämde studielinierna, inom hvilka dock isynnerhet under sista året finnas flere valbara ämnen. I juridiska fakulteten är kursen tvåårig, och för att blifva medicine doktor erfordras att ha praktiskt och theoretiskt idkat medicinska studier minst tre års tid, deri inberäknade två halfårs föreläsningkurser vid universitetet. Fordringarne för inträde i dessa fakulteter är lägre än till de filosofiska.

Ceremonierna vid den nyss afslutade akten voro högst enkla, vidt skilda från den pomp och ståt, som utvecklas hos oss vid dylika tillfällen. Som en ytterlighet i detta afseende må nämnas, att klädedrägten var högst varierande. En del af professorerne voro i full gala, andra i kontorsrockar och somlige i ljusa sommarkostymer. Vid allt detta föreföll det smått komiskt, att diplomerna utdelades af presidenten eller rektor med uttalande af några latinska ord och i sittande ställning.

Efter akten gafs af universitetet stor middag för samtliga graduerade både af detta och förra år. Sedan man vederbörligen stärkt sina fysiska krafter med kött, vegetabilier och sötsaker, började vältalighetens strömfåra att rikligen flöda. Universitetets rektor agerade äfven här som ordförande, och bröt isen med ett introducerande tal, deri han bland annat påpekade några af universitetets ouppfyllda behofver med den anmärkning, uttalad till hälften på skämt, till hälften på allvar, att institutionens rike gynnare,

af hvilka några för tillfället voro närvarande, här hade ett ypperligt tillfälle att nyttigt och väl tillämpa sin frikostighet. Derefter „kallade han på“ först en gäst och så en annan, allt med uppmaning att hålla ett för tillfället lämpadt tal. Seden är äkta amerikansk. Stundom bestämdes äfven ämnet af ordföranden. Det var en spirituel och vittret täflan af roligaste slag. Tal höllos och applåder och skrattsalvor genljödo i salen. Stämningen var högst lifvad, utan att vara uppväckt af några konstlade medel, ty ej ett glas vin tömdes vid hela middagen. Seden är sträng, det anstår ej studenter att dricka vin.

På aftonen var stor mottagning hos presidenten. Festligt klädde herrar och damer samlades till stort antal, och dagens högtid afslöts den kolmörka midsommarqvällen med ett intressant samqväm i det gästvänligt upplysta hemme.

Efter någon dags vistelse i Aun Arbor för att lite närmare studera universitetets inrättning, begaf jag mig tillbaka till Detroit och derifrån till Put-in-bay, en liten täck ögrupp uti Erie-sjön. Då thermometeren uti flere dagars tid stått öfver 35^o C., var det uppfriskande att här svalka sig i Eries vågor och låta vinden blåsa resdammet af sig.

Put-in-bay är en stor både vin- och badort. Ofantliga källare med jättelika vinfat bevara frukterna af Bacchi håfvor, och två stora sommarhotel, rymmande c:a 700 gäster, inbjuda en vänligt, mot kontant erkänsla förstås, att här i naturens sköte hvila ut efter årets mödor och besvär.

Denna trefliga ort hade Ohios och Michigans lärareföreningar utsett till en gemensam samlingsplats de första dagarne af Juli. Mötet hade ett dubbelt ändamål, att stiffta personliga bekantskaper och att diskutera pedagogiska frågor. Allvarliga sammanträden höllos därför både för- och eftermiddagar. Deremellan, och delvis äfven derunder, roade

man sig i det fria med spatserturer, seglats, fiske, roddarfärder m. m. Man hade med ett ord sagdt en „god tid“.

Som en afslutning af det hela firades här den 4 Juli, den stora oafhängighetsdagen. Det är amerikanarens karnaval, då hela befolkningen är i rörelse. Stadsborna begifva sig ut till landet, och landsborna strömma till städerna. Hvar-dera söka omvexling, och dagen begås på ett uppsluppet och bullrande sätt. I städerna anordnas storståtliga processioner med flygande fanor och larmande musik, fyrverkeripjeser afbrännas, man skjuter och smäller på alla kanter. På landet går det mera stillsamt till, man har knytpartier och fanor, raketter och tal. Till de stilla i landena hörde ock vårt sällskap i Put-in-bay.

På aftonen tog man afsked af de många vänner man lärt känna och värdera, och tidigt följande morgon skildes man åt. Er korrespondent for den vackra Baltimore — Ohio jernvägen åt öster, korsade de herrliga Alleghany-bergen i norra delen af Virginien, och hade dermed slutat sin intressanta färd uti den lifskraftiga, framåtgående vestern.

Nittonde brefvet.

Familjelif och gästfrihet.

ett amerikanskt hem skiljer sig såväl i dess yttre som inre anordning väsentligen från hemmen hos oss.

Först och främst lefver man ej på bredden, utan i höjden. Man vill vara ensam herre under sitt tak och ensam ega nyckeln till sitt hus. Dessa byggas därför smala och höga med två eller tre rum i hvarje våning. Matsal och kök upptaga vanligen nedersta departementet och sofrummen det öfversta, medan mellersta etaget är upplåtet till samlingsrum och förmak. Stela, tråkiga salonger är man nog lycklig att ej alls känna till. I alla nya hus finnes varm och kall vattenledning, gas, badrum och öfriga bekvämligheter. I större hotel och stundom äfven i privata hus har man elevatorer eller „lodrat jernväg“ från våning till våning. Små ångmaskiner äro därför ej sällan anbragta uti källarvåningen.

I de nyare städerna kan man urskilja två typer af byggnader. Vid de förnämsta gatorna ses de rikes vackra palats med spegelglasfönster, jemnt skurna gröna gräslindor och rosenhäckar; vid de mer aflägsna åter stå anspråkslösare trähus, vanligen två våningar höga, hvitmålade med gröna fönsterluckor, och omgifna af planteringar. Det är arbetarens och de mindre bemedlades bostad.

Inredningen är i hufvudsak densamma i bägge, och i hvardera råder en hög grad af komfort. Alla trappor och

golf äro helt och hållet betäckta af vackra, tjocka mattor, som gifva hemmet ett varmt och treffligt utseende. Familjerummen äro propert möblerade och prydda med konstalster af ett eller annat slag. I allmänhet inlägger man mycken omsorg om hemmet, och sparar ej på kostnader för att göra det smakfullt, treffligt och beqvämt. Att de rikes hus i Amerika i detta afseende stå öfverträffade, är kändt, men äfven inom familjer med inskränkta tillgångar tyckas utgifterna för hemmet vara bland de främsta. Konstgallerier och museer har man ännu föga, men desto vanligare är det att pryda sina hem med taflor, fotografier och byster. Pianon förekomma ganska allmänt äfven i arbetarefamiljer. Det är i hemmet de vekare känslorna, och så äfven kärleken till det sköna, finner sin rikaste och renaste näring.

Det husliga lifvet intager som bekant i Amerika en mycket framstående plats. Familjen är ett litet samhälle för sig med många drag af den rådande republikanismen och styrdt enligt en sträng sedlighetslag. Då qvinnan öfverhufvudtaget åtnjuter en högre aktning i Amerika än i Europa, så är äfven husmodrens ställning här mer betydande och respekterad. Det är ej ovanligt att höra en äkta man säga: „Jag vill först rådfråga min hustru“ eller „det kunde väl låta göra sig, men min hustru tycker ej om det“. Der jemnlighet skall råda, bör hvarderas förnuftiga önskningsaktas lika.

En egenhet som fäster främlingens uppmärksamhet är, att t. ex. mr. Smith aldrig presenterar „min fru“, utan „missis Smith“. Jag har till och med hört gift folk, mellan hvilka uppenbarligen det bästa förhållande var rådande, tilltala hvarandra „Ni mr. N.“ eller „ni mrs. N.“ Dessa, som det tyckes, temligen kalla höflighetsformer äro dock långt ifrån att utesluta en innerligare förtrolighet.

Än mer egendomligt förefaller det att höra „min herre“ begagnas emellan far och son: „Arthur, har du redan lärt din lexa?“ „Ja, min herre“, eller „Min far, får jag i dag gå att åka skridsko?“ „Nej, min herre, det är söndag i dag“. Vid middagsbordet, der fadren presiderar och agerar förskärare, tillfrågas den lille pilten liksom hvarje annan: Hvad behagar ni, det eller det? Hvar och ens vilja respekteras inom vissa gränser. Den unge medborgaren åtnjuter en viss grad af frihet och får tidigt känna att han är människa, men måste ock lära sig att lyda den högre lag, som i hemmet representeras af far och mor. „God natt, Arthur“, säger fadren, då klockan slår åtta. Arthur förstår maningen, bryter genast leken, tager godnatt och går till hvila.

Såsnart sonen blifvit fullvuxen, lemnar han fädernehemmet för att bana sig en egen väg uti lifvet. Med afseende å döttrarne är seden mycket varierande uti skilda familjer och skilda landsdelar. I södern och i de rikaste familjerna torde deras lif förflyta under mer nöje än arbete. Uti medelmåttiga familjer åter deltaga de enligt regeln i omvårdnaden om hemmet, hvilket med alla de „moderna förbättringarne“ är en mycket lättare sak än hos oss, eller ock söka äfven de att utom hus förvärfva sig en oberoende ställning. Verlden står den unga qvinnan mycket mer öppen i Amerika än i Europa, och det är henne derfor lättare att här göra, hvad hvarje flicka borde göra, bereda sig sjelfständighet och oberoende af alla „anbud“.

Som en bisak må nämnas om de sköna, att deras klädedrägt utmärker sig genom dyrbarhet och elegans, samt en tröttande enformighet uti snitten. Modet tyckes vara en tyrann, hvars befallning knapt någon vågar på minsta sätt trotsa.

Hvad den sista afdelningen af familjen, tjenstefolket,

vidkommer, så finnes deraf ojemförligt mycket mindre än hos oss. De äro dyrlegda, städslas för vecka, kunna gå och komma när de behaga. Ombytligheten är väl ej på långt när så stor i praktiken som det låter i teorin, men frun i huset måste dock ständigt vara beredd att kunna taga sig fram på egen hand. Beqvämt är detta ej för värdinnan, men äfven andras rättigheter böra aktas. Den tjenande klassen är till större delen utländsk eller svart, ty att vara en personlig tjenare är en för mycket beroende ställning för en friborn amerikan eller amerikanska.

Sina högtidstunder firar familjelifvet om aftnarne, då man efter intaget the församlas uti förmaket kring den brinnande kaminen, med den trefna lampan på det stora runda bordet, som är fylldt med böcker, planschverk och fruntimmersarbeten. Efter dagens oroliga äflan hvilat mannen i denna lugna krets sina irriterade nerver samt hemtar mod och kraft för den kommande dagens ansträngningar. Det är här, jag föreställer mig, han förvärfvar den innerlighet i känslan, som är ej mindre utmärkande för honom än den rastlösa energin.

Till god sed hör att familjefadren tillbringar sina aftnar hemma. Källarlif tyckes man lyckligtvis nästan totalt sakna, liksom man inom de högre bildade stånden iakttagat en exemplarisk nykterhet. Af pålitlig person hörde jag i Nya England försäkras, att en man, som toge för sed att stundom tillbringa några aftnar på värdshus, i och med det samma vore politiskt död, d. v. s. han skulle aldrig mer hedras med några förtroendeposter. En universitetslärare sade mig likaledes, att han kunde vara förvissad om att blifva förbigången vid det årliga återbesättandet af professorsstolarne, om han hade för sed att dagligen dricka ett glas spirituosa i sitt hem. Sjelf har jag närvarit vid större

bjudningar och herrklubber, der man ej förtärt ett glas vin. Seden är sträng, men lagen är fri.

Dryckenskapslasten är dock ganska allmän i Amerika, isynnerhet ibland den inflyttade arbetarebefolkningen, ehuru ej att jämföra med våra nordiska länder, och bränvinslagstiftningen är här som annorstädes en outredd härfva. Men den som dricker, om ock enligt våra begrepp måttligt, sätter sitt anseende och sin heder i botten af glaset.

I den trefna familjekretsen förflyter emellertid aftonen under samtal om dagens frågor eller läsning af någon nyutkommen bok eller af en gammal älsklingsförfattare. I allmänhet läser man mycket och följer med sin tid. Näst den sköna litteraturen, i hvilken man är väl bevandrad, tyckas resebeskrifningar, skildringar af seder och samhällsförhållanden i andra länder samt populära afhandlingar öfver de senaste forskningarne på naturens område vara de mest gouterade. Ovanligt skall ej heller vara, att affärsmän egna sina lediga stunder åt grundligare studier. Uti familje-bibliotheket saknas aldrig ett digert engelskt lexikon och ett godt kartverk. Bland de nordiske skriftställarne äro Fr. Bremer, H. Ch. Andersen och Björnstjerne Björnson allmänt kände och omtyckte.

Aftonen är äfven rätta tiden för familjesök. Man inviteras antingen familiert på the kl. $\frac{1}{2}7$ eller ock att tillbringa aftonen med några vänner kl. 8. Gör man oombedd ett besök efter the-tiden, kommer ingen traktering i fråga, men vid bjudningar framdukas ett slags supper, bestående af en mängd söta kakor, glacer och frukter, för hvilket allt man synes hysa stor förkärlek, liksom för biff och pie (tårta) vid middagen. Samqvämet lifvas vanligen af musik, sång eller deklamation.

Konversationen begynner utan undantag med: „huru står

det till“ och tal om väderleken. Man har till sitt förfogande en otalig mängd uttryck för alla de finaste nyanseringarne på väderlekshimmeln, hvilka isynnerhet af de unga damerna användas med stor skicklighet och variationsförmåga, men utan allt afseende på om de för tillfället äro lämpliga eller ej. Det är blott ett flöde af ord för att fylla ett tomrum, medan man samlar sina tankar. Den första fråga, främlingen derefter får besvara, är: Hvad tycker ni om Amerika, herre? Man är ett ynglingafolk, stolt öfver sitt land, dess fria institutioner och öfriga företräden, samt ömtåligt för hvarje skeft bedömande från främmande håll. Man vill därför i tid göra sig underkunnig om hvilket intryck „det nya landet“ gjort på europén; och europé är främlingen rätt och slätt, skilnaden är liten mellan rysse och fransos. Utfaller svaret särdeles förmonligt, får den främmande gentlemannen till tack höra att han talar engelska utomordentligt väl. Beröm är en vara, som kostar intet och därför ej heller sparas på. Umgänget är för öfrigt fritt och ogeneradt.

Sina bekantskaper väljer man naturligtvis bland personer af samma bildningsgrad och sedvanor som man sjelf. På många orter torde det ej vara sällsynt, att kyrkogemenskapen härvid utöfvar stort inflytande, liksom att i de största städerna vissa fashionabla kretsar hålla sig eller hållas något afskilda från andra.

Äfven Amerika har sin aristokrati, och de af två slag. Det ena är känt under namnet „shoddy-people“ *) och karakteriseras som de obildade männen i de stora husen

*) Shoddy är ett slags kläde af samma utseende, men ej samma värde som god vara. Det förfärdigas af upprisgade gamla klädestrasor, och var under sista kriget den mindre hederliga anledningen till mångens hastiga uppkomst.

eller som familjer med mycket pengar, men litet vett och anseende. Det är de penningedryge nyuppkomlingarnes klass. Det andra slaget aristokrater äro kände under benämningen „våra gamla“ eller „våra hedervärda familjer.“ Deras ålder är väl ej alltid särdeles hög, men de utmärka sig fastmer genom fäderneärfd bildning och rena seder, vanligen i förening med materiel förmögenhet. De åtnjuta gemenskapen högt anseende och utöfva stort inflytande i de publika angelägenheterna. Det är den högre bildningens och karaktärens aristokrati. Ända till 1851 skola guvernörerna i Mass:s alltid valts ifrån deras krets, men då bildningen genom det fria undervisningsväsendet vid denna tid började blifva mer allmänt spridd, ha sedan dess till statens högste styresmän ofta blifvit utsedde män från de anspråkslösaste hem.

Det är den i hemmet grundlagda sedliga styrkan, i förening med intellektuel utveckling, som bereder framgång i lifvet, d. v. s. gör en människa förmögen att med framgång uträtta något i verlden. Lyckligt därför hvarje folk, som vårdar sig om sitt undervisningsväsen och håller hemmet heligt.

Ordet „home“ innefattar i Amerika den högsta sällhet och trefnad på jorden, och att vara utan ett hem anses som en mycket olycklig lott. Äfven i offentliga institutioner kan man märka en hemlik fläkt, och den som ej har ett hem, söker på ett eller annat sätt skaffa sig helst ett surrogat därför. Det s. k. „boarding-house“ är ett försök att af flere ensamma yarelsor, män och qvinnor, bilda en familj med en gemensam husmor, gemensam matsal och sällskapsrum; alla föreningslokaler och läserum ha uti hela sin anordning med mattor på golvet, brinnande kaminer, tafflor ch blommor, en anstrykning af hemtrefnad; till och med

i publika embetsverk får den hos oss vanliga yttre och inre stellet gifva vika för något mer familjert och förtroligt. Öfverhufvudtaget är man mycket mindre ceremoniös och mer fallen att taga människor som människor och ej blott som lefvande varelser, hvilka för tillfället behöfva tak öfver hufvudet, önska läsa en bok, lemna in en ansökan eller betala en räkning.

Amerikanaren är i hög grad hjälpsam och gästvänlig. Hvad man vanligen säger om honom, att han är en hjertlös egoist, färdig att säga sitt „help your self“ åt hvarje behöfvande nästa, är en sak som jag aldrig fått tillfälle att besanna. Det gäller väl här som annorstädes att hålla ögonen uppe, ty ibland 40 mill. människor finnes det alltid flere tusen bedragare och skurkar, men befolkningen i sin helhet är i hög grad hederlig, förekommande och human. Man är icke allenast frikostig och välgörande i stort, utan äfven ständigt redo till alla dessa små tjänster, som väl synas ringa, men äro af stor betydelse för den, som är obekant med seder och förhållanden på orten. Och hvad mera är, man öppnar gästvänligt för främlingen sitt hem, och bjuder honom välkommen på ett okonstladt och treffligt sätt. Under hela min resa har jag rönt det mest vänliga och förekommande bemötande, och af de flere tiotal orter jag besökt, finnes det knapt någon, der jag ej blifvit inbjuden till en eller flere familjer.

Gästfrihet och vänlighet ha ett dubbelt värde, då de bevisas en i främmande land, och den som engång varit i tillfälle att pröfva dem i ett amerikanskt hem, skall säkert bevara hogkomsten deraf bland sina käraste minnen.

P. S.

Efter en sju månaders oförgätlig vistelse i Förenta Staterna är jag nu redo att gå ombord på ångaren „Italia“, för att via Skottland återvända hem.

Jag kom till Amerika med de största förväntningar och ej utan fruktan att se dem förblekna inför verkligheten, men jag reser derifrån med glädje, ty jag lemnar efter mig ingen sviken förhoppning. Det finnes utan tvifvel mycket ondt i den nya världen, många brott, laster, missbruk och en kringmygande korrupcion, men detta är likt skummet, som af det upprörda hafvet med vrede utspys emot stranden. Djupet är rent och oförderfvadt, och den som haft lyckan att bland Amerikas sedligt starka, viljekraftiga folk för en tid lyssna till framåtskridandets friska pulsslag, skall säkert lemna det, stärkt i tron på menskligheten och det godas seger. Äfven under de mest ogynsamma omständigheter drages menniskan mer mot ljuset än mörkret. Vore det ej så, skulle hon alltsedan historiens gryning varit stadd uti ett ständigt tillbakagående. Och ju mer hon befrias från de hämmande hinder, som okunnighet, fördom och välmenande lagstiftare lagt i hennes väg, desto raskare går hon fram mot sitt mål. Friheten är välståndets, bildningens och sedlighetens bästa fostrarinna. Under hennes hägn går det unga Amerika förtröstansfullt med blicken mot höjden oafåtligen och rastlöst framåt, framåt, framåt.

BIHANG.

Den Nord-amerikanska unionen räknar för närvarande 37 stater och 10 territorier, förutom det oorganiserade Alaska och Indian-territoriet.

Stater.

	Första kolo- nin anlades år	Folkmängd 1870.	Personer på en eng. qv. mill		Första kolo- nin anlades år	Folkmängd 1870.	Personer på eng. qv. mill
1. Maine . . .	—	627 t.	17, ⁹	19. Nevada . .	—	42 t.	0, ⁴
2. New Hamp- shire . .	1623	318 t.	34, ²	20. Oregon . .	1811	91 t.	1, ⁰
3. Vermont .	1724	331 t.	32, ⁴	21. California	1769	560 t.	2, ³
4. Massa- chusetts .	1620	1,457 t.	186, ⁸	22. Delaware	1638	125 t.	59, ⁰
5. Rhode Is- land	1636	217 t.	166, ⁴	23. Maryland .	1634	781 t.	78, ²
6. Connecti- cut	1633	537 t.	113, ²	24. Virginia .	1607	1,225 t.	32, ⁰
7. New York .	1614	4,383 t.	93, ³	25. West Vir- ginia . . .	—	442 t.	19, ²
8. New Jersey	1664	906 t.	108, ⁹	26. N. Caro- lina	—	1,071 t.	21, ¹
9. Pennsylva- nia	1682	3,522 t.	76, ⁶	27. S. Caroli- na	1670	706 t.	20, ⁸
10. Ohio	1788	2,665 t.	66, ⁷	28. Georgia . .	1733	1,184 t.	20, ⁴
11. Michigan .	1701	1,184 t.	21, ⁰	29. Florida . .	1565	188 t.	3, ²
12. Indiana . .	—	1,681 t.	49, ⁷	30. Kentucky .	1774	1,321 t.	35, ³
13. Wisconsin	1745	1,055 t.	19, ⁶	31. Tennessee	1768	1,259 t.	27, ⁶
14. Illinois . .	1693	2,540 t.	45, ⁸	32. Alabama .	1702	997 t.	19, ⁷
15. Minnesota	1838	440 t.	5, ³	33. Mississippi	1699	828 t.	17, ⁶
16. Iowa . . .	1833	1,194 t.	21, ⁷	34. Missouri .	1755	1,721 t.	26, ³
17. Nebraska .	—	123 t.	1, ⁶	35. Arkansas .	1685	484 t.	9, ³
18. Kansas . .	—	364 t.	4, ⁵	36. Louisiana .	1700	727 t.	17, ⁶
				37. Texas . . .	1715	819 t.	3, ⁰

De sex förstnämnda staterna bilda NewEngland. Staterna 22—37 voro slafegande. Af dem biträdde Delaware, Maryland, W. Virginia, Kentucky och Missouri ej Syd-konfederationen. Den sammanlagda arean af staterna är 1,984,467 eng. qv. mil*), folk-mängden 38,115,641 personer eller i medeltal 19,21 personer på qv. milen.

Territorier.

1. District of Columbia, 132 t. inv. 2. Dakota 14 t. 3. Montana 21 t. 4. Washington 24 t. 5. Idaho 15 t. 6. Wyoming 9 t. 7. Utah 87 t. 8. Colorado 40 t. 9. Arizona 10 t. 10. New Mexico 92 t. — Folktätheten är i medeltal 0,2 pers. på en eng. qv. mil.

Area.

Förenta Staternas område, Alaska inberäknadt, upptager 3,603,884 eng. qv. mil eller något mer än hela Europa.

Folkmängd.

Den 1 Juni 1870 hade För. St. 38,558,371 innevånare, eller om de „icke beskattade Indianerne“ inberäknas, 38,925,598 pers., Alaska i bägge fallen utelemnadt.

Befolkningens tillväxt

synes af följande siffror, angifvande folkmängden i tusental vid hvarje census:

1790—3,929 t.	1820— 9,634 t.	1850—23,192 t.
1800—5,308 t.	1830—12,866 t.	1860—31,443 t.
1810—7,240 t.	1840—17,069 t.	1870—38,558 t.

Racer.

1870 funnos:

Hvita	33,592,000.
Negrer och Mulatter	4,886,000.
Kineser	63,000.
Indianer	384,000.

*) 6,9 eng. mil = en svensk.

Af Indianerne betecknas 26,000 som civiliserade. 1860 funnos 4,442,000 Negrer. Af dem voro 3,954,000 slafvar. Negerne utgöra f. n. majoriteten uti Louisiana, Mississippi och S. Carolina.

Nationalitet.

Födde i För. St. voro (1870)	32,991,000 pers.,
Födde utom För. St.	5,567,000 „
Personer med en af föräldrarne fr. annat land	1,157,000 „
Personer med bägge föräldrarne fr. annat land	9,735,000 „

Af utom För. St. födde härstammade från:

Storbritannien och Irland	2,626 t.	Sverige	97 t.
Britiska Amerika	493 t.	Norge	114 t.
Frankrike	116 t.	Danmark	30 t.
Tyska riket	1,691 t.	Ryssland	5 t.
Österrike, Böhmen och Ungern	75 t.	o. s. v.	
Schweiz	75 t.		

Invandringen

af främlingar till För. St. steg under åren:

1821—30 till	143,000.	1851—60 till	2,618,000.
1831—40 „	599,000.	1861—70 „	2,493,000.
1841—50 „	1,683,000.		

In summa $7\frac{1}{2}$ millioner under dessa 50 år.

Kön.

Af hela befolkningen voro 19,493,000 män och 19,065,000 qv., d. v. s. 428,000 flere män än kvinnor. Skilnaden i detta afseende emellan de östra, äldre staterna och de nya veststaterna synes af följande:

	mk.	qvk.	mk.	qvk.
Massachussets	704 t.	753 t.	Illinois	1,317 t. 1,223 t.
NewYork	2,163 t.	2,220 t.	Iowa	626 t. 538 t.
Virginia	597 t.	628 t.	California	349 t. 211 t.

Uti Nevada finnas 32,000 män mot 10,000 qv.! Af samtliga män voro 9,439,000 öfver 21 år, och af dem 8,426,000 medborgare.

Pauperism och brott.

Den 1 Juni 1870 erhöilo 77,000 fattige offentligt understöd. Af dem voro 23,000 födde i främmande land. Samma dag sutto i fängelse (mindre häkten ej inberäknade) 32,900 personer, af hvilka 8,700 voro födde utom För. St.

Vanlottade.

1870 funnos 20,320 blinde, 16,200 döfstumme, 24,530 idioter och 37,430 vansinnige. Af de sistnämnde voro 11,220 födde i främmande land.

Okunnige.

Af hela befolkningen öfver 21 år, hvars antal är c:a 18 $\frac{1}{2}$ mill., kunna 3,637,000 icke läsa och skrifva. Deraf faller på de forna slafstaterna 2,490,000. Af de icke läs- och skrifkunnige i samtliga nordstaterna äro mer än hälften och i Nya England fullt $\frac{4}{5}$ födde i andra länder. Procenten af icke läs- och skrifkunnige män öfver 21 år till hela antalet myndige män varierar i nordstaterna mellan 2,₄₁ och 10,₅₈ samt i de forna slafstaterna mellan 12,₉₃ i Missouri (i den dertill närmast lägsta WestVirginia 19,₂₇) och 56,₂₈ i S. Carolina.

Skolor.

Skolor af alla slag funnos till ett antal af 141,600 med 221,000 lärarekrafter och 7,210,000 elever samt med en årlig underhållskostnad af 95 mill. dollars.

Publika skolor funnos 125,000. De räknade 74,000 manlige och 109,000 qvinlige lärare samt 6,200,000 elever. Deras totalinkomst var 64 mill., hvaraf 59 mill. genom direkt beskattning.

Kyrkor.

1870 funnos 72,459 religiösa församlingar, hvilka egde 63,082 kyrkobyggnader med 21,665,000 sittplatser och voro i besittning af egendom värderad till 354 $\frac{1}{2}$ millioner dollars. De till antalet mest betydande bekännelserna voro: Methodister, som bildade 25,278 församlingar, Baptister 15,829, Presbyterer 7,824, Katholiker 4,127, Kristne 3,578, Lutheraner 3,032, Episkopaler 2,835, Kon-

gregationalister 2,887 m. fl. Qväkarne bilda 692 församlingar, Universalister och Unitarier 1,050, Mormoner 189, Svedenborgare 90, Spiritualister 95, o. s. v.

Tidningar och tidskrifter

af alla slag utgäfvos 1870 till ett antal af 5,871 (1 på 6,600 inv.) med en cirkulation af 20,842,000 exemplar (1 på hvarannan person) och öfver $1\frac{1}{2}$ milliard numror (39 numror på hvar person). Dagliga tidningar funnos 574 med en cirkulation af öfver $2\frac{1}{2}$ millioner, veckotidningar 4,295, spridda i $10\frac{1}{2}$ millioner exx. 4,333 tidningar voro politiska, 503 illustrerade, litterära m. m., 407 religiösa, 207 tekniska och professionela, 142 handels- och finans-, 93 agrikultur-, 79 annons-, o. s. v.

Post.

Postverkets inkomster voro 1840 $4\frac{1}{2}$ mill., 1850 $5\frac{1}{2}$ mill., 1860 $8\frac{1}{2}$ mill. och 1870 $19\frac{3}{4}$ mill. doll. 1872 var inkomsten af uppbygget porto och försålda frimärken (enkelt porto = 3 cents) c. 21 mill. $2\frac{1}{2}$ mill. penningeordres emottogos och till utlandet afsändes $12\frac{1}{2}$ mill. bref.

Telegraf.

Telegraflinier funnos 1872 till en längd af 77,000 eng. mil med 165,000 mil tråd. Under året afsändes $13\frac{3}{4}$ mill. telegram eller litet mer än ett telegram på hvar tredje inneånare.

Banker

funnos 1872 1,944 med ett inbetaldt kapital af $485\frac{1}{2}$ mill. doll.

Manufaktur.

Etablissementer med ett tillverkningsvärde öfver 500 doll. funnos 1850 123,000, 1860 140,000 och 1870 252,000. Arbetarnes antal var 1850 957,000, 1860 1,311,000 och 1870 1,616,000. Produktionsvärdet för de resp. åren var 1,019 mill., 1,886 mill. och 4,232 mill. dollars.

Åkerbruk.

1850 fans 113 mill., 1860 163 mill. och 1870 189 mill. acres *) odladt land (åker, äng eller trädgård). 1870 skördades 761 mill. bushels *) indian corn (majs), 288 mill. bushels hvete, 282 mill. b. hafre, 29 mill. b. korn, 17 mill. b. råg och 10 mill. bushels bohvete. Bomullsskörden samma år steg till 3 mill. balar mot $5\frac{1}{5}$ mill. 1860 och $2\frac{1}{2}$ mill. 1850. Tobak skördades 1870 $262\frac{3}{4}$ mill. (eng.) ℥ *) mot 434 mill. 1860 och 200 mill. 1850.

Egendom och skatter.

Värdet af lös och fast egendom i För. St. uppskattades 1850 till 7 milliarder, 1860 till 16 milliarder och 1870 till 30 milliarder dollars eller 780 dollars på person. Skatterna till stat, län och kommun utgjorde 1860 94 mill. och 1870 281 mill. dollars eller 7,30 dollars på person, hvilket i medeltal ej blir fullt en procent af den verkliga förmögenheten (den beskattade utgjorde 1870 blott $14\frac{1}{4}$ milliarder). Härtill komma de till största delen indirekta skatterna till national-skattkammaren i Washington. Dess ordinarie inkomster stego 1872 till $364\frac{1}{2}$ mill. dollars, hvaraf ensamt tullen inbringade 216 mill. Dess utgifter, i hvilka ingå armén (c. 30,000 man) m. m. med $35\frac{1}{3}$ mill., flottan m. m. med $21\frac{1}{4}$ mill. samt intresset å statsskulden med $117\frac{1}{3}$ mill., stego till $270\frac{1}{2}$ mill. dollars, lemnande ett öfverskott af 94 mill. att användas till afbetalning af statsskulden. Denna utgjorde den 1 Mars 1873 2,157 mill. dollars och hade sedan 1 Mars 1869 minskats med 368 mill. dollars.

De i bihanget meddelade uppgifterna äro hemtade från följande källor: Compendium of the Ninth Census, Juni 1, 1870, compiled by Francis A. Walker, superintendent of Census. Washington 1872; Special report on immigration by E. Young, chief of the bureau of statistics. Washington 1871; Report of the Commissioner of Education for the year 1872; Report of the Postmaster-General for the fiscal year ended Juni 30, 1872; samt Annual report of the secretary of treasury for the year 1872.

*) 1 acre = 26,2 kappland; 1 bushel = 7,94 kappar; 1 eng. ℥ = 1,07 sv.

INNEHÅLL.

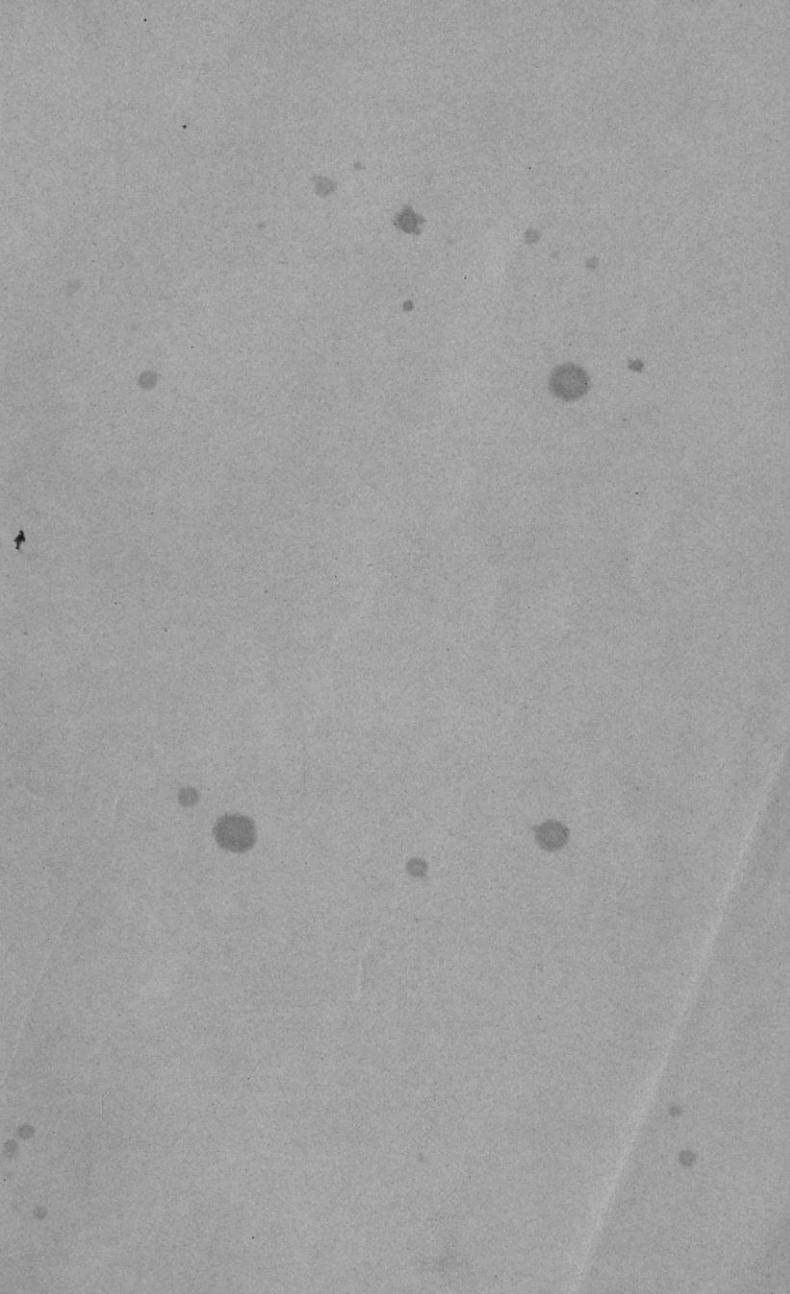
	Sid.
Förord.	Sid.
<i>Första brefvet.</i>	
Öfverfarten	1.
<i>Andra brefvet.</i>	
Ytan af NewYork. Färd till Boston	15.
<i>Tredje brefvet.</i>	
Från Boston till Washington via Hartford och Baltimore .	21.
<i>Fjerde brefvet.</i>	
Undervisningsväsendet	30.
<i>Femte brefvet.</i>	
Ett besök i en folkskola, jemte ett p. s. om Newton . . .	34.
<i>Sjette brefvet.</i>	
Ett folkbibliothek	45.
<i>Sjunde brefvet.</i>	
Ett fängelse	52.
<i>Åttonde brefvet.</i>	
Staten och religionen	60.
<i>Nionde brefvet.</i>	
Lowell och Lawrence samt Arbetarens samhällsställning och vilkor	73.
<i>Tionde brefvet.</i>	
Qvinnans rättigheter	85.
<i>Elfte brefvet.</i>	
State house och litet politik	92.
<i>Tofte brefvet.</i>	
City hall och town meeting	104.
<i>Trettonde brefvet.</i>	
Från Castle Garden till Niagara	114.
<i>Fjortonde brefvet.</i>	
Allting och ingenting från Ohio	124.
<i>Femtonde brefvet.</i>	
Kentucky och Tennessee samt något om tillståndet i Södern	136.

<i>Sextonde brefvet.</i>	
Prairierna och Chicago	148.
<i>Sjuttonde brefvet.</i>	
Michigan och hushållningen med publikt land	154.
<i>Adertonde brefvet.</i>	
Slutfest i en highschool, magisterpromotion m. m.	160.
<i>Nittonde brefvet.</i>	
Familjelif och gästfrihet	168.
<i>P. S.</i>	176.

Bihang.

Stater s. 177. Territorier s. 178. Area s. 178. Folkmängd s. 178. Befolkningens tillväxt s. 178. Racer s. 178. Nationalitet s. 179. Invandringen s. 179. Kön s. 179. Pauperism och brott s. 180. Vanlottade s. 180. Okunnige s. 180. Skolor s. 180. Kyrkor s. 180. Tidningar och tidskrifter s. 181. Post s. 181. Telegraf s. 181. Banker s. 181. Manufaktur s. 181. Åkerbruk s. 182. Egendom och skatter s. 182. Rådfrågade källor s. 182.





Pris: 2 Mark.